

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

SOCIAALRECHTELIJKE BESCHOUWINGEN MET BETREKKING TOT DE VERGOEDING VOOR REISKOSTEN, DE GRATIS OF GOEDKOPE MAALTIJDEN EN DE MAALTIJDCHEQUES

1. Het begrip «loon», bedoeld in de wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers, moet ruim worden opgevat: het omvat alle geldelijke en in geld waardeerbare voordelen waarop de werknemer ingevolge zijn dienstbetrekking recht heeft ten laste van de werkgever (art. 2, eerste lid).

Niet alleen het eigenlijke loon, toegekend als tegenprestatie voor de verrichte arbeid, dit is het loon in arbeidsrechtelijke zin, maar ook alle andere voordelen die in verband met de uitvoering, de beëindiging of de schorsing van de dienstbetrekking worden verleend, zijn loon in de zin van de wet van 12 april 1965 (Kamer 1962-63, Gedr. St. 471/1, blz. 4 en 17; Cass., 19 januari 1981, *R.W.*, 1981-82, 2042; *J.T.T.*, 1981, 315; Cass., 12 april 1979, *J.T.T.*, 1979, 251; Cass., 9 oktober 1978, *R.W.*, 1978-79, 2162, *T.S.R.*, 1979, 61; Cass., 5 december 1977, *R.W.*, 1977-78, 1938; Cass., 4 december 1974, *R.W.*, 1974-75, 2205; Cass., 1 april 1985, *R.W.*, 1985-86, 1294; R. Boes, *Bescherming van het loon*, Die Keure, 1985, nrs. 7-20).

2. Reeds in het arrest van 25 mei 1972 (*J.T.T.*, 1972, 202, met conclusie van adv.-gen. Lenaerts) besliste het Hof van Cassatie dat de vergoeding voor reiskosten, die de werkgever ingevolge de arbeidsovereenkomst aan een handelsvertegenwoordiger moet betalen, als loon dient te worden aangemerkt in de zin van voormelde wet en dus onder de door deze wet verleende bescherming valt.

Met vergoeding voor reiskosten wordt de tegemoetkoming bedoeld in de kosten die de uitoefening van het beroep van handelsvertegenwoordiger uiteraard meebrengen, doordat deze klanten moet bezoeken. Hoofdzakelijk zal deze vergoeding de onderhoudskosten van de privé-wagen betreffen, het benzineverbruik, de eetmalen en eventueel het verblijf in hotels of restaurants.

Nog vrij recent oordeelde de Arbeidsrechtbank te Gent terecht in een vonnis van 24 januari 1985 (*R.W.*, 1984-85, 2925) dat de vergoeding voor verplaatsingskosten, d.i. de kosten veroorzaakt door het heen en weer reizen tussen de woonplaats en de plaats van tewerkstelling, loon zijn in de zin van de Loonbeschermingswet, dat geldt dus ook de

werkgeversbijdrage in het sociaal abonnement N.M.B.S. Daarbij werd terecht, met een redenering a contrario, verwezen naar de bepaling van artikel 19, § 2, 4°, van het K.B. van 28 november 1979 m.b.t. de toepassing van de socialezekerheidswet voor werknemers.

De bedoeling van de wet van 12 april 1965 was het de werknemer mogelijk te maken vrij over zijn loon te beschikken om in zijn levensonderhoud en dat van zijn gezin te kunnen voorzien. Daartoe bepaalt de wet twee soorten maatregelen: enerzijds regelt zij de wijze waarop het loon moet worden uitbetaald, nl. hoe, wanneer, waar en aan wie, en anderzijds beperkt zij de mogelijkheid tot inhouding, beslag op (thans de artt. 1409-1412 Ger. W.) en overdracht van het loon.

Nu zou men kunnen opwerpen dat de vergoeding voor reiskosten uiteraard dient om uitgaven die uit het verrichten van arbeid voortspruiten, te dekken en dus precies niet om in het levensonderhoud te voorzien.

Niettemin wordt die vergoeding bedongen opdat de werknemer zijn inkomen uit arbeid, in de mate dat hij daarop aanspraak heeft, niet moet besteden aan uitgaven die niet tot het levensonderhoud bijdragen, m.a.w. die vergoeding maakt het hem mogelijk de overige voordelen die hij als loon ontvangt, voor zijn onderhoud aan te wenden. Indien de door de wet verleende bescherming zich niet tot de vergoeding in kwestie uitstrekt, komt de vrije beschikking over het loon voor het levensonderhoud evengoed in het gedrang als wanneer de andere bestanddelen van het inkomen uit arbeid niet worden beschermd. Wil de wet haar doel bereiken, dan moet haar werkingssfeer zich uitstrekken tot alle bestanddelen van dat inkomen, ook tot die welke slechts indirect tot het levensonderhoud bijdragen, zoals de vergoeding voor reiskosten. Daarom werd in de wet van 12 april 1965 een zo ruime betekenis aan het begrip «loon» gegeven, dat zij alle in geld waardeerbare voordelen waarop ten gevolge van de dienstbetrekking aanspraak bestaat, omvat (concl. adv.-gen. Lenaerts bij Cass., 25 mei 1972, *J.T.T.*, 1972, 202).

3. In de wet betreffende de arbeidsovereenkomsten

wordt aan het begrip «loon» niet dezelfde uitbreiding gegeven als in artikel 2 van de wet van 12 april 1965. Bij ontstentenis van iedere wettelijke omschrijving van het begrip «loon» in het arbeidsrecht, dient een beroep te worden gedaan op de rechtspraak. In het arbeidsrecht is het loon de tegenprestatie van de arbeid die ter uitvoering van de arbeidsovereenkomst wordt verricht (Cass., 22 februari 1982, *R.W.*, 1982-83, 2212, *Arr. Cass.*, 1981-82, 799; R. Boes, *Bescherming van het loon*, Die Keure, 1985, nrs. 21-26).

In de rechtspraak bestaat de tendens tot aanvaarding van een vermoeden dat elk bedrag of voordeel, door de werkgever aan de werknemer toegekend, een tegenprestatie is voor geleverde arbeid en, behoudens tegenbewijs, loon betreft in arbeidsrechtelijke zin (Arbh. Brussel, 27 oktober 1982, *J.T.T.*, 1983, 56; Arbh. Antwerpen, 26 oktober 1981, *J.T.T.*, 1982, 179; Arbh. Brussel, 20 februari 1980, *A.R.* 10.075, Arbh. Brussel, 2 januari 1985, nr. 301.204).

Vergoedingen voor reiskosten of verplaatsingskosten zijn geen loon in de zin van het arbeidsrecht. Deze vergoedingen voorkomen een verarming van de werknemer als gevolg van zijn uitgaven. Zij vormen geen loon begrepen als tegenprestatie voor de geleverde arbeid en principieel bestemd om het vermogen van de werknemer te doen toenemen.

Indien de kostenvergoeding evenwel forfaitair wordt bepaald en buiten verhouding staat tot de werkelijke kosten, kan deze vergoeding gedeeltelijk een vermomd loon zijn in arbeidsrechtelijke zin.

In zoverre het vergoedingen betreft die reële kosten dekken, komen ze evenmin in aanmerking als voordeel verworven krachtens de arbeidsovereenkomst, voor het bepalen van het basisloon ter berekening van de opzeggingsvergoeding (art. 39, §1, tweede lid, wet van 3 juli 1978; Cass., 1 april 1985, *S.R.K.*, 1985, 202).

4. Met het in dit nummer gepubliceerde arrest van 14 oktober 1985 bevestigt het Hof van Cassatie zijn reeds vroeger (zie voormeld arrest van 25 mei 1972) ingenomen standpunt dat vergoedingen door de werkgever aan de handelsvertegenwoordiger uitbetaald voor reis- en telefoonkosten, als loon dienen te worden aangemerkt in de zin van de Loonbeschermingswet van 12 april 1965.

Krachtens artikel 14, § 2, van de wet van 27 juli 1969 tot herziening van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders, wordt het loon waarop de bijdragen voor sociale zekerheid worden berekend, bepaald overeenkomstig artikel 2 van de wet van 12 april 1965, behoudens verruiming of beperking door de Koning van het in dit artikel bepaalde loonbegrip.

Artikel 19, § 2, 4°, van het K.B. van 28 november 1969, bepaalt dat, in afwijking van artikel 2, eerste lid, van de wet van 12 april 1965, onder meer niet als loon worden aangemerkt: de bedragen die gelden als terugbetaling van de kosten die de werknemer heeft verricht om zich van zijn woonplaats naar zijn werkplaats te begeven, d.i. de verplaatsingskosten, alsook de kosten die ten laste van zijn werkgever vallen.

5. Zijn reiskosten ten laste van de werkgever?

Een ruime interpretatie van de termen «de voor de uitvoering van het werk nodige hulp, hulpmiddelen en materialen», gebezigd in artikel 20, 1, van de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten, zou ertoe kunnen leiden te aanvaarden dat de werkgever verplicht is de reiskosten van de handelsvertegenwoordiger te zijn

laste te nemen, behoudens strijdig beding.

Uit het advies van de Raad van State (Senaat, 1974, 67-68) blijkt dat in het wetsontwerp ter zake wijzigingen aangebracht werden m.b.t. de gebruikte terminologie: «hulp» kwam in de plaats van «medewerkers», «hulpmiddelen» in de plaats van «gereedschappen» en «materialen» in de plaats van «grondstoffen». In de Franse tekst worden de woorden «aide», «instruments» en «les matières» gebezigd. Voormelde interpretatie lijkt dan ook ietwat te verregaand.

Of reiskosten ten laste van de werkgever vallen, zal dus moeten blijken uit de bepalingen van de arbeidsovereenkomst of uit de uitvoering die de partijen eraan hebben gegeven.

— Indien in de arbeidsovereenkomst uitdrukkelijk is bepaald dat de reiskosten ten laste van de werkgever vallen, zal, bij betaling van die kosten door de werknemers, deze betaling voor rekening van de werkgever zijn geschied, en zal op de terugbetaling door de werkgever van deze reële kosten geen S.Z.-bijdrage verschuldigd zijn.

— Indien in de arbeidsovereenkomst enkel sprake is van een vergoeding voor reiskosten waarop de handelsvertegenwoordiger gerechtigd is, lijkt het aanvaardbaar te stellen dat evenmin S.Z.-bijdrage verschuldigd zal zijn, bij loutere terugbetaling door de werkgever van de reële ter zake gemaakte kosten. Door een dusdanige uitvoering van de arbeidsovereenkomst blijkt dat die kosten volgens de arbeidsovereenkomst ten laste waren van de werkgever.

— Anders is het als de vergoeding voor reiskosten die de werkgever aan de handelsvertegenwoordiger uitbetaalt, forfaitair toegekend wordt of op forfaitaire basis geraamd wordt. Het staat de partijen vrij overeen te komen wie van beiden de kosten draagt die verband houden met het verrichten van de bedongen arbeid. Uit het vaststellen van een forfaitaire vergoeding ter zake kan worden afgeleid, aldus het voormeld arrest van het Hof van Cassatie van 14 oktober 1985, dat de kosten in beginsel door de werknemer zelf worden gedragen en de handelsvertegenwoordiger de reiskosten dus niet voor rekening van de werkgever betaalt, maar als eigen kosten met betrekking waartoe hij weliswaar een forfaitaire vergoeding kan opeisen.

Zelfs al is in de arbeidsovereenkomst uitdrukkelijk bepaald dat de reiskosten ten laste van de werkgever vallen, dan dient voorrang te worden verleend aan de wijze van uitvoering van de arbeidsovereenkomst, zodat, bij het forfaitair vergoeden van de reiskosten, de rechter op grond van een feitelijke beoordeling kan aanvaarden dat deze kosten in beginsel door de werknemer zelf worden gedragen, zodat S.Z.-bijdragen hierop verschuldigd zijn. De rechter zal bij zijn beoordeling bijzonder de hoegrootheid nagaan van deze forfaitaire vergoeding in verhouding tot de reële kosten. Bij een opvallende wanverhouding zal hij allicht tot de door het Hof van Cassatie gevolgde redenering overgaan.

Op te merken valt dat het Hof van Cassatie niet zover is gegaan te oordelen dat het forfaitair vergoeden van de reiskosten in se inhoudt dat het kosten betreft die in beginsel ten laste van de handelsvertegenwoordiger vallen. Toch zou dit niet zo onaanvaardbaar zijn. Reeds in zijn conclusie bij voormeld arrest van het Hof van Cassatie van 24 mei 1972 zei adv.-gen. Lenaerts dat in de toen behandelde zaak uit het vaststellen van een forfaitaire vergoeding volgde dat de reiskosten in beginsel door de werknemer werden gedragen

en deze vergoeding dus geen terugbetaling betrof van uitgaven die ten laste van de werkgever vielen (*J.T.T.*, 1972, 202). Door deze redenering te volgen zou men er uiteindelijk toe komen de ontduijing van S.Z.-bijdragen bij het betalen van zagezegde vergoedingen voor reiskosten te verminderen. Enkel van een vergoeding gebaseerd op de reële gemaakte kosten, zou men kunnen stellen dat er geen bijdrageplicht is voor de S.Z.! Alleszins behoudt de rechter dus ter zake zijn volledige beoordelingsvrijheid.

6. *Verbintenis om de werknemer kost te verschaffen.* Luidens het Algemeen Reglement op de Arbeidsbescherming heeft de werkgever niet de verplichting de werknemer voedsel te verstrekken, maar wel hiertoe refters ter beschikking te stellen, afgezonderd van de werkplaats (art. 88 A.R.A.B.).

Luidens artikel 20, 4°, van de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten is de werkgever verplicht de werknemer behoorlijk te huisvesten en gezond en voldoende voedsel te verstrekken, ingeval hij de verbintenis heeft aangegaan hem kost en inwoning te verschaffen.

De wetgever heeft hierbij blijkbaar de bij de werkgever gehuisveste en/of gevoede werknemers bedoeld, bv. de huisvesting van een dienstmeisje, een jeugdige verkoopster bij een winkelierster, een bakkersknecht, de huisbewaarders, de leerlingen of stagiairs (zie ook art. 6, § 3, derde lid, van de wet van 12 april 1965; *Arbrb. Antwerpen*, 2 januari 1979, *R.W.*, 1979-80, 63).

Dit staat er niet aan in de weg dat de werkgever de verplichting van voeding van de werknemers tijdens de middagpauze, op zich kan nemen, zelfs voor andere werknemers dan de voormelde.

7. Indien de werkgever gratis maaltijden ter beschikking stelt van de werknemers, ingevolge een in de arbeidsovereenkomst opgenomen verbintenis of zelfs zonder zich uitdrukkelijk hiertoe te hebben verbonden, is dit ontegenzeggelijk een loon in natura, zowel in arbeidsrechtelijke zin als volgens de Loonbeschermingswet.

Van liberaliteit kan hier moeilijk sprake zijn.

Als gift kan slechts worden beschouwd het voordeel dat spontaan wordt toegekend aan een werknemer, individueel beschouwd, en niet aan het geheel of een deel van het personeel, wegens een bijzondere omstandigheid die de werkgever de gelegenheid biedt aan deze werknemer zijn sympathie of zijn waardering te betuigen of ter gelegenheid van een of andere gebeurtenis in zijn persoonlijk of familiaal leven.

Uitgaande van de bedenking dat alle geldbewegingen van de werkgever naar de werknemer geschieden ingevolge en om wille van de arbeidsrelatie tussen partijen, kan ook het verlenen van gratis maaltijden, zijnde een in geld waardeerbaar voordeel, in beginsel niet als een vrijgevigheid worden beschouwd, omdat het precies zijn oorzaak vindt in de arbeidsverhouding, die niet stoelt op liefdadigheid, maar op economische beweegredenen.

Het feit dat de werkgever het verlenen van gratis maaltijden aan de werknemers als een gering sociaal voordeel of als een faciliteit in de werkomstandigheden bestempelt, doet hieraan geen afbreuk.

Zo de werkgever zich het recht voorbehoudt op elk ogenblik te stoppen met de aanbidding van gratis maaltijden, geldt dit voorbehoud enkel voor de toekomst en zal dit niet beletten dat de vroeger verstrekte maaltijden als loon die-

nen te worden beschouwd (zie rechtspraak in deze zin m.b.t. de nieuwjaarspremies: *Arbh. Luik*, 11 oktober 1984, *J.T.T.*, 1985, 314; *Cass.*, 3 april 1978, *J.T.T.*, 1978, 173; *Cass.*, 16 juni 1980, *Pas.*, 1980, I, 1268).

8. De Loonbeschermingswet bepaalt dat van het principe van de uitbetaling van het loon in geld of giraal geld (zie de wet van 27 juni 1985, *B.S.*, 19 oktober 1985, waarbij de artikelen 5 en 9 van de wet van 12 april 1965 gewijzigd werden, met inwerkingtreding op 1 februari 1986) slechts mag worden afgeweken door uitbetaling van het loon in natura mits aan de volgende voorwaarden wordt voldaan: 1) de werkgever mag door zulk een betaling geen winst nastreven (art. 6, § 3); 2) de wijze van betaling moet gebruikelijk zijn of wenselijk wegens de aard van de betrokken bedrijfstak of het betrokken beroep (art. 5, § 1, eerste lid); 3) het in natura uitbetaalde gedeelte van het loon moet schriftelijk geschat worden en ter kennis gebracht worden van de werknemer bij zijn indiensttreding (art. 6, § 1, tweede lid); 4) het in natura uitbetaalde gedeelte van het loon mag een zekere quotiteit van het totale brutoloon niet overschrijden (art. 6, § 1, derde lid, e.v.).

Bovendien wordt in artikel 6, § 2, van de wet van 12 april 1965 een beperkende opsomming gegeven van de enige voordelen in natura die als loon mogen worden verstrekt. Het voedsel, verbruikt op de plaats waar de arbeid wordt verricht, wordt in dit artikel vermeld.

Indien aan voormelde vereisten van de Loonbeschermingswet niet is voldaan, zal de werkgever het loon in natura (bv. gratis maaltijden) niet in rekening kunnen brengen voor de betaling van het minimumloon (*Arbh. Antwerpen*, 28 maart 1983, *J.T.T.*, 1983, 325; *contra*: *Arbrb. Charleroi*, 24 juni 1985, *J.T.T.*, 1985, 450).

Aangezien niet-betaling van het ingevolge een algemeen verbindend verklaarde C.A.O. verschuldigde minimumloon een misdrijf is, moet, onverminderd de toepassing van artikel 6 van de wet van 12 april 1965, dus voor zover voldaan is aan de in dit artikel gestelde vereisten, bij het nagaan of dit minimumloon al dan niet betaald werd, rekening worden gehouden met de werkelijke waarde van het loon in natura en niet met de conventioneel vastgelegde waarde (*Cass.*, 2 november 1982, *Arr. Cass.*, 1982-83, nr. 177).

Indien aan de vereisten van voormeld artikel 6 niet is voldaan, betekent dit niet dat de gratis maaltijden geen loon in natura zijn. Voor de werkgever betekent dit dat hij t.o.v. de werknemer deze maaltijden niet als loon in natura kan invoeren, maar voor de werknemer zijn deze maaltijden in elk geval loon in arbeidsrechtelijke zin en volgens de Loonbeschermingswet.

De werknemer kan in die situatie wel de bescherming invoeren die de wet van 12 april 1965 hem biedt. Zo kan hij bv. de betaling van het gedeelte van het loon in natura dat het toegelaten quotum overschreed, in geld of giraal opvoeren, voor zover hij na de betalingsdatum van dit loon deze betaling in natura niet aanvaard heeft en zodoende ter zake afstand heeft gedaan van de loonbescherming, en mits hij dit gedeelte van het te veel in natura ontvangen loon terugbetaalt, waarbij dan principieel geen schuldvergelijking is toegestaan, gelet op de bepaling van artikel 23 van de wet van 12 april 1965 (*R. Boes, Bescherming van het loon*, Die Keure, 1985, nrs. 38, 72 en 93; *Arbrb. Luik*, 1 maart 1976, *A.R.*: 38.234/75).

9. Gelet op het artikel 20 van het K.B. van 28 november 1969 zijn de voordelen in natura loon waarop S.Z.-bijdragen verschuldigd zijn op basis van de courante waarde van dit loon in natura.

In dit artikel wordt evenwel een forfaitaire schatting aanvaard voor «kost en inwoning».

Hoewel men blijkbaar het geval heeft bedoeld van een bij de werkgever gehuisveste werknemer (zie hierboven nr. 6 en art. 6, § 3, derde lid, van de wet van 12 april 1965; Verslag Senaat, Doc. 115, zitting 1964-65, p. 50), wordt het begrip «kost» m.b.t. voormeld artikel 20 ook toegepast op de «gratis maaltijden» apart. Het ontbijt wordt geschat op 22 fr., de hoofdmaaltijd op 44 fr. en het avondmaal op 34 fr. (art. 1 K.B. 14 maart 1977).

Bij gemis van parlementaire stukken, omdat de wetgever hier het procédé van delegatie van bevoegdheden aan de uitvoerende macht gebruikt heeft om het begrip loon voor de S.Z. te verruimen of te beperken, zijn er onvoldoende gegevens om zich te verzetten tegen een ruime interpretatie van de term «kost», in die zin dat ook het in de kantine van het werkgeversbedrijf aangeboden gratis eetmaal onder dit begrip «kost» valt.

Het is dan ook aanvaardbaar te stellen dat zulke gratis maaltijden, die zowel arbeidsrechtelijk als volgens de Loonbeschermingswet dienen te worden begroot op de basis van hun werkelijke waarde, voor de berekening van de S.Z.-bijdragen volgens de forfaitaire bedragen vermeld in voormeld artikel 20, begroot worden.

10. Hieruit ontstond het systeem van de aanbidding van maaltijden aan werknemers, tegen betaling door de werknemers van het minimumbedrag dat forfaitair voor dit maal bepaald werd in voormeld artikel 20. Dit bracht mee dat deze maaltijd, zoals voor de S.Z. begroot, door de werknemer zagezegd zelf betaald werd, zodat deze maaltijd voor de S.Z. geen loon meer was en dus niet als basiselement kon dienen voor de bijdragen tot financiering van de sociale zekerheid.

Verwarring is echter ontstaan doordat men de verschillende loonbegrippen door elkaar ging gebruiken.

Het loonkarakter, in de zin van het arbeidsrecht en in de zin van de Loonbeschermingswet, van de gratis aangeboden maaltijd wordt niet veranderd door het feit dat de werknemer hiervoor een luttel bedrag betaalt. Het aldus verkregen middagmaal blijft dus loon, arbeidsrechtelijk en volgens de Loonbeschermingswet, echter niet voor de volledige werkelijke waarde van het genoten maal, maar voor het verschil tussen de werkelijke waarde en de geringe prijs die ervoor betaald werd. Dit verschil zal dan ook in aanmerking genomen worden als voordeel verworven krachtens de arbeidsovereenkomst, bij de bepaling van het basisloon ter berekening van de opzeggingsvergoeding, overeenkomstig artikel 39 van de wet van 3 juli 1978 (Arbh. Antwerpen, 2 december 1985, A.R. 873/82).

11. *Bedragen door de werkgever betaald om zich te kwijten van zijn verplichting te zorgen voor kost en/of inwoning van de werknemer.* Artikel 19, § 2, 6°, van voormeld K.B. van 28 november 1969 bepaalt o.m. dat voor de S.Z. niet als loon worden aangemerkt: de bedragen die de werkgever aan de werknemer betaalt ten einde zich te kwijten van zijn verplichting om te zorgen voor kost en inwoning, wanneer de werknemer ver van zijn woning tewerkgesteld is.

Uit niets blijkt dat kost gepaard moet gaan met inwoning. Alleszins wordt dit artikel in zijn toepassing zo geïnterpreteerd dat het om kost en/of inwoning moet gaan.

Deze bepaling bedoelt niet het geval waarin kost en/of inwoning als voordeel in natura door de werkgever zelf verleend wordt, maar het geval waarin de werkgever de verplichting op zich heeft genomen de kosten van kost en/of inwoning te zijnen laste te nemen wanneer de werknemer ver van zijn woning tewerkgesteld is.

De bedragen die de werkgever aldus aan de werknemer betaalt, kunnen begrepen zijn in de reeds besproken reiskosten.

Ter zake dient te worden opgemerkt: a) dat er geen bijdrageplicht is voor de S.Z., enkel in het geval dat het betaalden betreft voor kost en/of inwoning aan werknemers die *ver van hun woning zijn tewerkgesteld*; b) dat het enkel die bedragen betreft die de reële kosten voor kost en/of inwoning dekken, wat meebrengt dat voor forfaitaire vergoedingen ter zake dezelfde redenering dient te worden gevolgd als hierboven gehouden met betrekking tot de forfaitaire reiskosten.

12. *Gevolgtrekkingen met betrekking tot eetmaalvergoedingen, maaltijdbons of maaltijdscheques*

a) Worden eetmaalvergoedingen, evenals de hierboven vermelde reiskosten, op grond van de werkelijk gemaakte kosten uitbetaald aan een werknemer die bij de uitvoering van zijn arbeid ver van zijn woning een maaltijd gebruikt in een hotel of restaurant, dan betreft het loon in de zin van de Loonbeschermingswet, maar niet in arbeidsrechtelijke zin, noch voor de S.Z., omdat het kosten betreft ten laste van de werknemer als bedoeld in de punten 4 en 6 van artikel 19, § 2, van het K.B. van 28 november 1969.

b) «Self-service»-maaltijdbons of maaltijdscheques die de werkgever aan de werknemers ofwel gratis ofwel tegen betaling van een luttel bedrag ter beschikking stelt om in een eethuis een middagmaal te gebruiken, zijn «betaalmiddelen» en geen «loon in natura» als bedoeld in artikel 6, § 2, van de wet van 12 april 1965 (verslag-Trochet, p. 48) en artikel 20 van het K.B. van 28 november 1969.

c) Wanneer zijn woonplaats niet ver verwijderd is van de plaats waar hij zijn arbeid verricht, en er dus geen reden is voor de werknemer tot het gebruik van een maaltijd in een restaurant of hotel, zijn de door de werkgever gegeven maaltijdscheques of maaltijdbons in geld waardeerbare voordelen, aan de werknemer verstrekt ingevolge zijn dienstbetrekking. Deze voordelen betreffen dan loon in de zin van de Loonbeschermingswet en in arbeidsrechtelijke zin, aangezien er geen reden is om niet te aanvaarden dat zij toegekend worden wegens de ingevolge de arbeidsovereenkomst verrichte arbeid, evenwel ten belope van de werkelijke waarde van de cheque of van het middagmaal waarvoor de bon is bestemd, eventueel onder aftrek van het luttel bedrag dat betaald werd voor de cheque of bon.

De omstandigheid dat sommige van die cheques ook als gewoon betaalmiddel kunnen worden gebruikt in winkels of grote warenhuizen versterkt nog het remuneratoir karakter ervan.

Voor de S.Z. zijn de in deze situatie gegeven maaltijdscheques of maaltijdbons niet uitgesloten als loon op de basis van het artikel 19, § 2, 6, van het K.B. van 28 november 1969, aangezien aan de voorwaarde van tewerkstelling, nl. ver van de woning van de werknemer, niet is voldaan.

Op de basis van artikel 19, § 2, 4, van dit K.B. zouden ze echter geen loon kunnen zijn voor de S.Z., als de werkgever de kosten van de maaltijd te zijnen laste heeft genomen, ongeacht de al of niet verre verwijdering van de werknemer van zijn woning. In dit geval zal moeten worden onderzocht of de bons of cheques reële kosten dekken, anders zullen ze ook voor de S.Z. loon zijn. Het geven van bons of cheques komt in feite neer op de betaling van forfaitaire vergoedingen, wat dus meebrengt dat de rechter uit dit forfaitair karakter van deze vergoedingen kan afleiden dat het geen kosten zijn ten laste van de werkgever en dus ten aanzien van de S.Z. als loon dienen te worden beschouwd.

d) Wanneer deze cheques of bons gegeven worden aan werknemers die, wegens de verre verwijdering van de plaats van hun werk van hun woning, ertoe kunnen worden gebracht een maaltijd te gebruiken in een hotel of restaurant, dan betreffen deze voordelen loon in de zin van de Loonbeschermingswet.

Om na te gaan of er sprake is van loon in arbeidsrechtelijke zin, zal dienen te worden onderzocht of de verleende bons of cheques in waarde overeenstemmen met de werkelijk gemaakte kosten. De bons of cheques zullen, zeker als zij ook kunnen worden gebruikt als betaalmiddel in winkels of grote warenhuizen, in arbeidsrechtelijke zin loon zijn, eventueel verdoken loon, althans voor het gedeelte van het forfait dat de werkelijke kosten van de eetmalen te boven gaat en na eventuele aftrek van het luttel bedrag dat voor de bons of cheques betaald werd.

Voor de S.Z. kunnen de in deze situatie gegeven maaltijdcheques of maaltijdbons uitgesloten zijn van het loon op grond van de punten 4 en 6 van artikel 19, § 2, van het K.B. van 28 november 1969. Aangezien de bons of cheques uiteraard forfaitaire vergoedingen zijn, zal steeds dienen te worden nagegaan of deze vergoedingen niet buiten verhouding staan tot de reële kosten. Bij een wanverhouding zal artikel 19, § 2, 6, van het K.B. van 28 november 1969 niet kunnen worden toegepast met betrekking tot dat gedeelte van het forfait dat de reële kosten te boven gaat. Met betrekking tot artikel 19, § 2, 4, van dit K.B. zal de rechter uit het forfaitair karakter van deze bons of cheques reeds kunnen afleiden dat het helemaal geen kosten zijn ten laste van de werkgever, zodat het volledig om loon gaat. Hij zal tot deze beslissing komen wanneer hij een wanverhouding vaststelt tussen de waarde van de bons of cheques en die van de eetmalen tot betaling waarvan zij moeten dienen. Indien de bons of cheques ook als betaalmiddel in winkels en grote warenhuizen kunnen worden gebruikt, staat meteen vast dat met deze betaalmiddelen geen kosten ten laste van de werkgever betaald worden, zodat de uitsluiting niet geldt. Dit geldt voor de volledige waarde van de bons of cheques onder aftrek evenwel van het luttel bedrag dat voor het verkrijgen ervan eventueel betaald werd door de werknemer.

13. *Maaltijdcheques en de fiscus.* De maaltijdcheques vonden hun oorsprong in de wil van kleinere ondernemingen om hun werknemers in de mogelijkheid te stellen een goedkope maaltijd te gebruiken, zonder daarom in de onderneming zelf een bedrijfsrestaurant op te richten. De hieraan gekoppelde kosten lopen immers hoog op in verhouding tot het aantal bezoekers van een dergelijk restaurant.

Deze motivering voor het toekennen van maaltijdcheques

past echter niet in het kader van het arbeidsrecht en het sociale-zekerheidsrecht, evenmin als het begrip «gering sociaal voordeel» waarmee de maaltijdcheques in de fiscale wetgeving dienen te worden gelijkgesteld als aan volgende voorwaarden is voldaan :

— het aantal toegekende cheques dat aan elke bediende of arbeider toegekend wordt, moet in verhouding tot het aantal gewerkte arbeidsdagen, normaal zijn ; men neemt een maximum van 220 dagen in acht ;

— de waarde van elke cheque moet overeenstemmen met de reële prijs van een gewone maaltijd : dus maximaal ± 350 fr. per maaltijd ;

— elke cheque moet door het personeel gekocht worden tegen minimaal de prijs van een hoofdmaaltijd zoals die binnen de sociale-zekerheidsreglementering voor huispersoneel is vastgelegd : d.w.z. minimaal 44 fr. per cheque.

Voor de werknemer worden de cheques die aan de hiervoren gestelde voorwaarden als «gering sociaal voordeel» voldoen, vrijgesteld van inkomstenbelasting.

Voor de werkgever zijn de door hem gemaakte kosten voor de maaltijdcheques fiscaal aftrekbaar als bedrijfsuitgaven, voor zover voormelde voorwaarden vervuld zijn en het geheel aan toegekende «geringe sociale voordelen» per aanslagjaar niet hoger ligt dan 2,5% van de brutobezoldigingen van het voor die voordelen in aanmerking komend personeel.

Het zij herhaald dat deze fiscale regeling geen invloed kan en mag hebben op het arbeidsrecht en sociale-zekerheidsrecht, waarin, bij ontstentenis van bindende bepalingen ter zake in deze rechtstakken, zoals reeds is gezegd, het begrip «gering sociaal voordeel» niet als dusdanig bekend is. Zulk een voordeel is ontegenzeggelijk een voordeel ingevolge de dienstbetrekking en dus loon in de zin van de Loonbeschermingswet. In beginsel kan dit voordeel niet als een vrijgevigheid worden beschouwd omdat het precies zijn oorzaak vindt in de arbeidsverhouding die op economische beweegredenen is gebaseerd, zodat het in principe ook loon betreft in arbeidsrechtelijke zin, d.i. een tegenprestatie voor de geleverde arbeid.

14. *De loonmatiging.* Luidens artikel 6bis van het K.B. nr. 180, als ingevoegd bij artikel 44, § 2, van de Sociale Herstelwet van 22 januari 1985, «mag, onverminderd de toepassing van het K.B. nr. 278 van 30 maart 1984 en de koppeling van de lonen aan het indexcijfer van de consumptieprijzen, gedurende de periode gaande van 1 januari 1985 tot en met 31 december 1986, geen enkele loonsverhoging, geen enkel nieuw voordeel, geldelijk of in natura, in om het even welke vorm, worden toegekend ter uitvoering van een individuele of collectieve arbeidsovereenkomst, van een akkoord tussen werkgevers en werknemers of van een eenzijdige beslissing van de werkgever. Als loonsverhoging of nieuw voordeel worden niet beschouwd de loonschaalverhogingen waarin is voorzien en die welke het gevolg zijn van een normale bevordering of van een individuele verandering van categorie. De verkorting van de arbeidsduur wordt niet beschouwd als een nieuw voordeel.»

De algemene aard van deze bepaling en vooral de termen «geen enkel nieuw voordeel, geldelijk of in natura, in om het even welke vorm» wijst erop dat ook de maaltijdcheque niet in overeenstemming is te brengen met deze bepalingen wanneer hij vóór de loonstop niet werd toegekend.

15. *Besluit.* Zoals destijds de toekenning van

nieuwjaarspremies, kerstgratificaties of winstaandelen aangewend werd, onder voorwendsel dat het louter giften betrof, om te ontsnappen aan de bijdrageplicht voor de S.Z. en aan de fiscale voorheffingen, totdat de cassatierechter hieraan een einde heeft gemaakt, wordt nu de maaltijdcheque als zogezegde onkostenvergoeding en «miniem sociaal voordeel» met hetzelfde oogmerk aangewend.

Zo dit systeem al op fiscaal gebied te aanvaarden is, mits

aan bepaalde voorwaarden is voldaan, geldt dit geenszins voor het arbeidsrecht en het sociale-zekerheidsrecht in het algemeen. In dit kader is het probleem zeer complex en dient, zoals getracht werd aan te tonen, elke casus apart te worden beschouwd.

Verwarring is ontstaan en een dringend ingrijpen van de wetgever of van de door de wetgever gedelegeerde uitvoerende macht is ter zake noodzakelijk.

R. BOES

COMPUTERVERZEKERINGEN

Al beslaat de informatica-activiteit een zeer ruim terrein (diensten van computerconstructeurs, software-leveranciers, risk-managers, informatica-consulenten e.d.), wat de verzekering betreft, geven de Belgische verzekeringsmaatschappijen¹ nog steeds de meeste aandacht aan de verzekering van risico's m.b.t. de computerinstallatie. De computerinstallatie omvat verschillende componenten: de hardware, de randapparatuur, de software en de informatiedragers. Een goede computerverzekering moet al deze componenten verzekeren tegen schade en/of verlies. De klassieke verzekeringen, de brandverzekering, machinebreukverzekering e.d. bieden geen voldoening bij schadegevallen met computers. Daarom werden typische polissen opgesteld die speciaal bestemd zijn voor computergebruikers. De typische computerpolissen worden aangewend voor de verzekering van *elektronische informatieverwerkende systemen*. De polis geldt voor de verzekering van computers die gebruikt worden om informatie (data - gegevens) te verwerken nl. voor administratieve toepassingen, boekhouding, stockbeheer enz. Risico's m.b.t. *procescomputers* die gebruikt worden voor de directe besturing van industriële processen (CAD/CAM: computer aided design — computer aided manufacturing) worden meestal niet onder een computerpolis maar wel onder een machinebreukverzekeringpolis gedekt.

De typische computerpolis

De meeste Belgische verzekeringsmaatschappijen hebben een specifieke computerpolis op de markt gebracht, meestal onder de benaming «verzekering zwakstroominstallaties» of «verzekering voor elektrische en elektronische installaties». Sommige polissen dragen de misleidende benaming «alle risico's computer» of «alle risico's elektrische en elektronische installaties». Deze benaming is misleidend omdat de verzekering niet alle risico's dekt die niet uitdrukkelijk uitgesloten zijn maar uitsluitend dekking verleent voor de in de polis limitatief opgesomde schadegevallen. De computerverzekering vormt een onderdeel van de branche machinebreukverzekering waarin een opsomming gegeven wordt van wat gedekt is én van wat uitgesloten is.

¹ Dit geldt ook internationaal, met uitzondering van de Verenigde Staten en Lloyd's London.

De meeste Amerikaanse en Britse polissen zijn echte «alle-risico-polissen» waarin enkel een opsomming gegeven wordt van de uitsluitingen. Onder een alle-risico-polis wordt alles gedekt wat niet uitdrukkelijk uitgesloten is. Een dergelijke polis is gunstiger voor de verzekerde en biedt diverse voordelen: 1) zij is gemakkelijker leesbaar, is duidelijker en overzichtelijker; 2) de verzekerde moet enkel aandacht geven aan de uitsluitingen; niet-uitgesloten risico's zijn altijd verzekerd; 3) er kunnen geen overlappingen zijn in die zin dat een bepaald risico niet eerst onder de waarborgen ondergebracht kan worden en nadien onder de uitsluitingen²; 4) de bewijslast wordt verlegd. Als de verzekeraar de dekking afwijst moet de verzekerde niet bewijzen dat de schade voortspuit uit een gewaarborgd schadegeval. De verzekeraar moet bewijzen dat de schade voortspuit uit een uitgesloten risico.

1. Hardware — Randapparatuur

In de verzekeringspolissen wordt bepaald dat de verzekering betrekking heeft op de machines en installaties die in de bijzondere voorwaarden gespecificeerd zijn. In de polissen wordt ook bepaald dat de dekking enkel verleend wordt zolang de verzekerde voorwerpen zich in het verzekeringscontract vermelde lokaal bevinden. Hieruit volgt dat het *transportrisico* niet verzekerd is en dat ook geen dekking zal worden verleend indien de installatie zich niet meer bevindt in het in de bijzondere voorwaarden opgegeven lokaal. Dit is begrijpelijk omdat het lokaal waarin de verzekerde installatie zich bevindt een essentieel bestanddeel vormt bij de beoordeling van het risico, bij de beoordeling van de verzekerbareheid van het risico en bij de begroting van de premie.

Als de computer bv. in de kelderruimte geïnstalleerd werd, bestaat gevaar voor overstrooming of waterschade door grondwater terwijl dit risico niet bestaat als de computer op de bovenste verdieping geïnstalleerd werd.

De bepaling dat de verzekering slechts geldt zolang de computerinstallatie in de in de bijzondere voorwaarden op-

² Op het eerste gezicht lijkt dit ideëel. Nochtans, in de polis «Zwakstroominstallaties — Algemene Voorwaarden» van België Industrie staat het risico van «aardbeving en orkaan» onder de waarborgen (art. 2d) en onder de uitsluitingen (art. 4, 1, a.4).

gegeven ruimte ondergebracht is verduidelijkt hoe zeer de computerverzekering met de computerbeveiliging verbonden is. In de meeste verzekeringen vormt het risk-management (beveiligingsbeheer — risico-beheer) een bijkomend aspect. In de computerverzekering vormt het risk-management het hoofdaspect³ zodat zelfs kan worden gesteld dat zonder beveiliging geen verzekering kan onderschreven worden⁴. Daar in de Belgische polissen een opsomming gegeven wordt van de waarborgen en van de uitsluitingen moet de verzekerde beide opsommingen onderzoeken.

A. Basiswaarborgen

1. *Onhandigheid, nalatigheid, onervarenheid of kwaadwilligheid.* Om gedekt te zijn moet de schade voortvloeien uit de onhandigheid, nalatigheid, onervarenheid of kwaadwilligheid van een derde of van een aangestelde van de verzekerde, niet van de verzekerde zelf. Schade of verlies veroorzaakt door de daad of grove fout van de verzekerde zelf wordt nooit gedekt (art. 16 Verzekeringswet). Bovendien wordt ook geen dekking verleend als de schade «collectief beraamd» werd.

2. *Vallen, stoten, indringing van een vreemd lichaam, instorting van gebouw.* Dat deze waarborgen in computerverzekeringspolissen voorkomen verduidelijkt dat de polissen op machinebreukverzekeringspolissen gebaseerd zijn (bv. bouwkransen). De waarborg «indringing van een vreemd lichaam» slaat op het neerstorten van (delen van) luchtvaartuigen en niet op de indringing van stof, gassen e.d.

Wat deze waarborgen betreft moet rekening gehouden worden met de waarborgen die onder andere verzekeringspolissen verleend worden bv. onder de klassieke brandpolis. Daar de computerverzekering een zakenverzekering is en de verzekering nooit een bron van winst mag zijn, kan de overlapping der waarborgen tot oververzekering leiden. Omdat de vergoeding na een schadegeval nooit hoger mag liggen dan de werkelijk geleden schade, kan de oververzekering geen voordeel opleveren voor de verzekerde. De verzekerde moet de waarborgen van de verschillende polissen onderzoeken en vergelijken. Bij overlapping kunnen waarborgen geschrapt worden. In het Verenigd Koninkrijk en de VS wordt over de waarborgen onderhandeld om tot een premieverlaging te komen. Dit schijnt op het Europees vasteland niet ingeburgerd te zijn, hetgeen o.i. te betreuren valt. De burger zou én meer beveiligingsbewust én meer verzekeringsbewust optreden mocht de aanschaf van beveiligingsmateriaal (bv. brandblusapparaten in de brandverzekering) en de bespreking van de waarborgen tot premieverlagingen kunnen leiden.

3. *Brand, bliksem, ontploffing, schade door blussings- en reddingswerken.* Het brandrisico verdient bijzondere aandacht omdat brand als een van de hoogste risicofactoren

beschouwd wordt. Uit een studie van IBM⁵ over 352 computerrampen over de periode 1967-1978 blijkt dat brand 49% van de schadegevallen uitmaakt:

brand	49%
diefstal	17%
water, storm	13%
dataverlies	6%
andere	15%

Brand vertegenwoordigt de grootste of toch een van de grootste risicofactoren in de computerwerking omdat de schade niet enkel kan ontstaan n.a.v. het vuur en de vlammen maar ook n.a.v. hitte en rook. Bovendien wordt in een computerinstallatie PVC gebruikt als isolerend materiaal dat bij verhitting chloorgassen vrijlaat die ook in een lage concentratie aanzienlijke schade kunnen veroorzaken. Niettegenstaande brand een van de grootste schadeoorzaken met computers uitmaakt, zijn er verschillende computerverzekeringspolissen die geen waarborg bieden voor het brandrisico. Dekking moet dan gezocht worden onder de klassieke brandpolis. Als de computergebruiker een brandpolis onderschreef, kan het gunstiger zijn om het brandrisico m.b.t. de computerinstallatie onder die polis te waarborgen omdat daaronder ook de indirecte brandschade gedekt wordt bv. als de brand een gedeeltelijke vewoesting van het computergebouw veroorzaakte. Bovendien maakt het de regeling van schadegevallen gemakkelijker in die zin dat geen betwistingen kunnen ontstaan tussen de brandverzekeraar en de computerverzekeraar. Als de verzekerde én een brandpolis én een computerpolis onderschreef waarin het risico van brand gewaarborgd is, kan er opnieuw sprake zijn van oververzekering. Omdat op zakenverzekeringen de indemniteitsregel toepasselijk is, kan nooit meer vergoed worden dan de werkelijk geleden schade. Het verdient aanbeveling het samenvallen van waarborgen met de verzekeraar te bespreken en op grond daarvan premieverlagingen te bedingen.

4. *Waterschade en schade veroorzaakt door het in werking treden van automatische beschermingsinstallaties tegen brand.* Uit de redactie van deze waarborg zou men kunnen afleiden dat de waterschade betrekking heeft op brand. Dit is onjuist. De waterschade houdt geen verband met de schade ontstaan n.a.v. bluswerken met water. Die houden nl. verband met de brand zelf en worden gedekt onder de brandwaarborg. De waterschade doelt op de schade door waterschade ontstaan door breuken in de waterleiding, doorsijpeling via het dak, de vensters enz. Deze waarborg wordt ook verleend in de klassieke brandpolis; vandaar dat in sommige computerpolicies geen dekking verleend wordt tegen waterschade. Bovendien opmerking (oververzekering — negotiatie van de waarborgen) geldt ook hier.

5. *Wind, storm, vorst, overstroming.* Het feit dat de waarborgen wind en storm in een computerverzekeringspolis voorkomen, verduidelijkt nogmaals dat de computerverzekering gebaseerd is op de machinebreukverzekering.

³ MEERSMAN, J. en VAN KEER, A., *De beveiliging en verzekering en computers*, Kluwer Rechtswetenschappen, 1985, 1-53.

⁴ Met uitzondering van de verzekering voor kleine personal computers (P.C.'s) waarvoor in ons land zelden verzekeringen onderschreven worden.

⁵ WESTERMEIER, J. en BASILE, T., «What is the role of EDP-Insurance in risk management?», *Data Management*, mei 1982, 34-39.

Wind en storm zijn risico's die in het kader van een machinebreukverzekeringspolis hoofdzakelijk betrekking hebben op bouwmaterialen (kranen, laadbruggen enz.) terwijl het risico vorst voornamelijk machines en leidingen bedreigt⁶. Het risico van overstroming is enkel belangrijk als het computergebouw zich in de nabijheid van een stroom of rivier bevindt of als de installatie in een kelder ondergebracht is.

6. *Kortsluiting en uitwerking van elektriciteit.* De waarborg geldt enkel als de oorzaak zich buiten de installatie bevindt. Als de oorzaak zich in de machine bevindt, zal vergoeding (herstel) verkregen worden in het kader van het onderhoudscontract. Het risico van elektriciteit kan ook onder de klassieke brandpolis gedekt zijn. Er bestaat een belangrijk verschil tussen de dekking in de klassieke brandpolis en de dekking in de computerpolis-machinebreukverzekeringspolis. De machinebreukverzekering dekt schade die te wijten is aan het eigen gebrek, terwijl de brandverzekering dergelijke schade uitsluit. Bovendien moet de verzekerde in de brandpolis de volledige elektrische en elektronische installatie laten verzekeren. In de computerpolis-machinebreukverzekeringspolis kan de dekking beperkt worden tot één machine of tot de belangrijkste machines.

7. *Stilvallen of gebrekkige werking van de air-conditioning.* Deze waarborg is enkel belangrijk voor grote installaties als de computerwerking een constante temperatuur en vochtigheidsgraad vereist.

8. *Diefstal.* Dit risico wordt in de meeste computerpolicies gewaarborgd. Als geen waarborg verleend wordt moet dekking gezocht worden in de klassieke brandpolis.

B. Uitsluitingen

Aangezien de computerpolicies geen echte «alle-riisico-policies» zijn wordt én een opsomming gegeven van de waarborgen én van de uitsluitingen. De in de computerpolicies uitgesloten risico's vindt men ook in andere verzekeringspolicies terug.

1. *Onverzekerbaarheid van het risico.* Bv. het risico van oorlog, oproer, munitie e.d.

2. *Risico's die nooit verzekerd worden.* Schade van esthetische aard, schrammen, krassen enz.

3. *Risico's die onder andere policies gedekt worden.* De computerverzekering is een zakenverzekering en mag voor de verzekerde geen bron van winst zijn. Als een risico onder verschillende policies gedekt wordt, kan elke verzekeraar uitsluiting van dekking invoeren. Het is dus bijzonder belangrijk dat de verzekerde de waarborgen vergelijkt en met de diverse verzekeraars bespreekt.

4. *Abnormale risico's.* Dit zijn risico's die verzekerings-technisch onverzekeraar zijn (statistisch onverzekeraar) zoals bv. schade ontstaan n.a.v. proefnemingen, tests enz.

5. *Voorzienbare risico's.* De verzekering mag nooit als een onderhoudscontract beschouwd worden. Bovendien wordt enkel die schade vergoed die «plots» ontstond en «onvoorzienbaar» is. Normale slijtage zal nooit gewaarborgd worden.

6. *Bij de wet uitgesloten risico's.* Zo wordt schade ontstaan n.a.v. de grove fout van de verzekerde in de verzekeringswet uitgesloten (art. 16, wet 11 juni 1874).

C. Verzekerde waarde

Alle policies bepalen dat de verzekerde waarde gelijk moet zijn aan de *nieuwvervangingswaarde*, nl. de waarde van een nieuwe computerinstallatie die, als zij afzonderlijk gekocht wordt, in alle opzichten volkomen gelijk moet zijn aan de verzekerde installatie. Als de verzekerde waarde lager ligt dan de nieuwvervangingswaarde van de installatie vóór de ramp, is er sprake van *onderverzekering*. Daar de computerverzekering een zakenverzekering is, wordt toepassing gemaakt van de evenredigheidsregel: de schade wordt vergoed in evenredigheid tot de verzekerde waarde. Het is dus belangrijk regelmatig na te gaan of de verzekerde waarde nog steeds gelijk is aan de nieuwvervangingswaarde. In verschillende policies wordt in een automatische indexaanpassing voorzien en de verzekerde waarde wordt jaarlijks, bij de vervaldag van de polis, aangepast⁷.

D. Uitkering na een schadegeval

De uitkering verschilt naargelang de computerinstallatie geheel of gedeeltelijk vernield is. Het schadegeval is gedeeltelijk als de computerinstallatie hersteld kan worden, d.w.z. dat het bedrag van de herstellingskosten lager ligt dan de verzekeringswaarde (min veroudering en reddingswaarde) van de installatie vóór de ramp. Het schadegeval is volledig als de computerinstallatie niet meer kan worden hersteld, d.w.z. dat het bedrag van de herstellingskosten hoger ligt dan de verzekeringswaarde (min veroudering en reddingswaarde).

Bij een *gedeeltelijk schadegeval* bestaat de uitkering uit: arbeidsloon + reiskosten + kosten van materialen en vervangingsstukken, dus alle kosten nodig om de installatie bedrijfsklaar te maken in dezelfde toestand als vóór de ramp. De franchise (eigen risico) wordt afgetrokken. Uiteraard wordt toepassing gemaakt van de evenredigheidsregel.

Bij *totaal verlies* bestaat de uitkering uit: de actuele nieuwvervangingswaarde zijnde de verzekeringswaarde min de afschrijving min de veroudering en de technische waardevermindering min de waarde van de bruikbare stukken (of recuperatiewaarde van de afval) min de franchise. Ook hier wordt toepassing gemaakt van de evenredigheidsregel. Dus ook als de computerinstallatie verzekerd wordt voor de nieuwvervangingswaarde, wordt na een volledig schadegeval geen gelijksoortige, totaal nieuwe installatie afgeleverd (of het representatief bedrag). De vergoeding is gebaseerd op de vervangingswaarde en is nooit hoger dan de reële, actuele waarde van de vernietigde installatie. Het afschrijvingsbedrag wordt meestal in de polis bepaald; zoniet, dan

⁶ MERTENS, A., «De machinebreukverzekering», *DVW*, juni 1983, 33.

⁷ MEERSMAN, J. en VAN KEER, A., *op. cit.*, blz. 100-102.

wordt het door experts vastgesteld. Het afschrijvingspercentage bedraagt gemiddeld 10% per jaar met een maximum van 70% zodat een installatie na acht jaar of meer op 70% afgeschreven blijft. Na acht jaar zal de uitkering nooit meer bedragen dan 30% van de prijs van een nieuwe, gelijksoortige installatie.

Daarnaast moet rekening gehouden worden met de technische waardevermindering die bij computers zeer hoog ligt⁸.

O.i. zou men de verzekerde de keuze moeten laten tussen de verzekering van de effectieve herinstallatiewaarde en de verzekering van de vervangingswaarde waarbij onder de verzekering van de herinstallatiewaarde de reële nieuwwaarde vergoed moet worden. Geen van beide waarden reflecteert de dalende kost van computer-hardware, maar een verzekering op basis van de reële nieuwwaarde houdt rekening met de technische vernieuwingen en er worden geen bedragen afgetrokken voor de veroudering of slijtage. Uiteraard zal de premie hoger liggen⁹.

Op de Belgische verzekeringsmarkt is er momenteel één polis waarbij de verzekerde de mogelijkheid geboden wordt om de herinstallatiewaarde te verzekeren met die beperking dat de dagwaarde (nieuwwaarde min veroudering en slijtage) meer dan 40% moet bedragen van de reële nieuwwaarde, anders wordt de uitkering beperkt tot de dagwaarde.

2. Informatiedragers

De typische computerpolissen bieden ook dekking van schade aan informatiedragers. Het betreft geen verzekering van de informatie (software) op zichzelf, d.w.z. dat de dekking strikt beperkt blijft tot de mediadragers. Verdwijning, vernietiging e.d. van informatie worden niet gedekt.

De meeste computerpolissen verlenen dekking van de kosten van de *materiële wedersamenstelling* van de informatiedragers indien dit uitdrukkelijk bedongen is (bijzondere voorwaarden) en tegen betaling van een bijpremie. De uitkering slaat dan niet op de waarde van de informatiedragers maar op de kosten van het reconstrueren van de informatie (arbeidsloon, huurprijs tijdelijke kantoorruimte, huurprijs tijdelijk gebruik van een computerinstallatie enz.)

Andere polissen verlenen dekking van het verlies of de schade aan informatiehouders en houden geen specificaties in over de wedersamenstellingskosten. De uitkering slaat dan niet op de reconstructiekosten van de informatiedragers maar enkel op de intrinsieke waarde van de informatiehouders. Het belang van een dergelijke verzekering is niet duidelijk. De materiële of intrinsieke waarde van informatiedragers ligt zo laag dat het o.i. oneconomisch voorkomt om zich tegen gebeurlijke schade te verzekeren. Het feit dat een dergelijke verzekering aangeboden wordt, verduidelijkt dat verschillende Belgische verzekeringsmaatschappijen polissen op de markt hebben gebracht die niet aangepast zijn aan de werkelijke computerrisico's. De meeste maatschappijen werken aan de redactie van een voor de verzekerde nuttige en aanvaardbare polis. De ver-

zekering van de materiële wedersamenstelling van informatiedragers is een bijkomende verzekering en kan enkel onderschreven worden als de computerinstallatie zelf verzekerd is.

Sommige polissen bepalen dat de dekking slechts geldt als de schade aan de informatiedragers veroorzaakt is door een gewaarborgd schadegeval aan de computerinstallatie. Dit houdt in dat, als de computerinstallatie niet beschadigd is of als het schadegeval niet onder de hardware-polis gewaarborgd is, er uitsluiting van dekking kan worden ingeroepen. Het is dus zeker raadzaam de polis grondig te onderzoeken en de voorwaarden aan te passen. Als bv. het brandrisico onder de klassieke brandpolis verzekerd is, kan bij brandschade aan informatiedragers uitsluiting van dekking ingeroepen worden omdat het brandrisico niet onder de hardware-polis gewaarborgd is.

Als de polis bepaalt dat de schade aan informatiedragers slechts gedekt wordt als die door een schadegeval aan de verzekerde computerinstallatie veroorzaakt is, zal schade aan de informatiedragers ontstaan n.a.v. kwaadwilligheid of onhandigheid door personeelsleden of derden niet vergoed worden. De schade zal wel vergoed worden indien het personeelslid of de derde én de computerinstallatie én de informatiedragers kwaadwillig heeft beschadigd.

De verzekering van de wedersamenstelling van de media geldt enkel als de verzekerde duplicaten van de informatie heeft bijgehouden. Indien geen reconstructie doorgevoerd kan worden omdat bv. geen back-ups genomen zijn of omdat de basisinformatie niet meer bestaat, zal geen vergoeding uitgekeerd worden.

Zoals opgemerkt wordt de informatie zelf niet verzekerd. Als de informatie bv. is verdwenen door bewerkingfouten, wordt geen vergoeding uitgekeerd. Bovendien geldt de verzekering enkel als het om «hardware-schade» gaat. Zo zal vergoeding uitgekeerd worden als de schade veroorzaakt is door bv. de val van een magneetschijf maar niet door bv. magnetisch veld, als een magneet over de magneetband gebracht wordt waardoor de informatie verdwijnt.

De verzekering van informatiedragers (kosten van materiële wedersamenstelling of intrinsieke waarde) is een *eerste-risico-verzekering*. Dit houdt in dat de verzekerde zelf het maximumbedrag van de uitkering vastlegt en dat de verzekeraar slechts uitbetaalt tot beloop van de waarborggrens. In eerste-risico-verzekeringen wordt geen toepassing gemaakt van de evenredigheidsregel. Er kan dus geen over- of onderverzekering voorkomen in die zin dat de verzekeraar enkel de werkelijk gemaakte kosten vergoedt. De uitkering geschiedt enkel na overlegging van de stavingsstukken, facturen e.d., dus naargelang de wedersamenstelling van de informatiedragers vordert. De uitkering is ook beperkt in de tijd, nl. meestal tot 1 jaar, maximum tot 2 jaar. Die tijdsbeperking is gebaseerd op de veronderstelling dat de wedersamenstelling binnen die tijdsspanne volledig kan worden doorgevoerd hetgeen in praktijk, na een ernstige computerramp, zelden het geval zal zijn¹⁰. De verzekerde heeft er alle belang bij om een langere uitkeringsperiode te bedingen.

⁸ BEAUDOIN, M., «Etudes techniques. Machinerie et Outillage, Assurances», *Revue trimestrielle consacrée à l'étude théorique et pratique de l'assurance au Canada*, januari 1984, nrs. 533 e.v.

⁹ Nu bedraagt de premie gemiddeld vijf per duizend.

¹⁰ X, *Computer Insurance*, The FTLondon Policy Guide, Financial Times Business Information Ltd. London 1983, 16-21.

In de verzekering van de wedersamenstelling van informatiedragers wordt altijd een franchise opgelegd, die zelfs zeer hoog kan zijn. De bedoeling van de franchise is niet de kleine schadegevallen uit te sluiten en/of de administratieve kosten van de verzekeringsmaatschappij te dekken¹¹. De franchise wordt opgelegd opdat de verzekerde de nodige zorgzaamheid blijft in acht nemen¹².

Na een schadegeval wordt de waarborggrens automatisch verminderd met het bedrag dat uitgekeerd is. De verzekerde kan een bijkomende premie betalen zodat de waarborggrens opnieuw bereikt wordt.

3. Bijkomende exploitatiekosten

Na een computerschadegeval kan het voorkomen dat de computergebruiker een beroep moet doen op een vervangende computerinstallatie. De informatieverwerking kan toevertrouwd worden aan een bevriende computergebruiker of aan een gespecialiseerd uitwijkcentrum. In alle geval zal de computergebruiker bijkomende kosten moeten maken. De bijkomende kosten kunnen verzekerd worden onder een bijkomende verzekering, nl. de verzekering van de bijkomende uitbatingskosten.

Normalerwijze zou die verzekering in elke computerpolis moeten voorkomen¹³. In ons land worden nog verschillende computerpolissen aangeboden die in deze dekking niet voorzien.

De verzekering is zeker nuttig als permanent met de computer gewerkt wordt. Als de informatie slechts periodiek verwerkt wordt, moet nagegaan worden of de onderschrijving van de polis economisch verantwoord is (risk-management).

Een schadegeval leidt meestal tot een langdurige immobilisatie van de computerinstallatie, en ook als de gebruiker een rampenplan heeft opgesteld (contingency-planning), blijven de uitwijkingskosten erg hoog.

De dekking slaat op het verschil tussen de abnormaal

totale kostprijs (nl. de kosten van de informatieverwerking die de verzekerde na het schadegeval moet betalen) en de normaal totale kostprijs (nl. de kosten van informatieverwerking indien het schadegeval zich niet had voorgedaan). De extra-kosten bestaan uit huurkosten, transportkosten, extra-loonkosten van bijkomend personeel enz.

De verzekering is een bijkomende verzekering en de dekking wordt enkel verleend als het schadegeval met de computer gewaarborgd is (onder de hardwareverzekering). Als bepaalde risico's onder andere verzekeringspolissen gewaarborgd zijn (bv. brand, waterschade e.d.), kan uitsluiting van dekking ingeroepen worden. De verzekerde moet ter zake duidelijke afspraken maken.

De verzekering van de bijkomende exploitatiekosten is net zoals de verzekering van de kosten van wedersamenstelling van de informatiedragers een *eerste-risico-verzekering*. De verzekerde mag de waarborggrens dus zelf vastleggen. Ook hier wordt een tijdslimiet bepaald m.b.t. het uitkeringsbedrag (bv. maandelijks 1/12 van de waarborggrens) en/of de uitkeringsperiode (bv. 1 jaar). In de praktijk komt deze periode zeer kort voor en het is raadzaam dat de verzekerde ter zake onderhandelt.

Ook in deze verzekering is de evenredigheidsregel niet toepasselijk en de uitkering geschiedt na overlegging van de facturen en stavingsstukken.

Besluit

In België is de «typische computerpolis» meestal beperkt tot de verzekering van de hardware en de verzekering van de informatiedragers (intrinsieke waarde of wedersamenstellingskosten). Uitzonderlijk wordt de verzekeringspolis uitgebreid tot de verzekering van de bijkomende exploitatiekosten. De meeste Belgische verzekeringsmaatschappijen werken aan de redactie van «doeltreffende» computerpolissen. In de toekomst zal de typische computerpolis de drie besproken verzekeringen bevatten. De waarborgen zullen als pakket afgeleverd worden zoals dit nu reeds het geval is in de ons omringende buurlanden, in het Verenigd Koninkrijk (Lloyd's) en in de VS.

Anne VAN KEER

Jacqueline MEERSMAN

¹¹ Zoals in de hardware-verzekering.

¹² MEERSMAN, J. en VAN KEER, A., *op. cit.*, blz. 113-114.

¹³ Cf. de polissen in het Verenigd Koninkrijk en de VS.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER — 4 MAART 1985

Voorzitter: de h. Soetaert

Raadsheer-rapporteur: de h. Rauws

Advocaat-generaal: de h. Lenaerts

Advocaten: mrs. Bayart en Houtekier

Overeenkomst — Beding omtrent het tijdstip voor het uitoefenen van een contractueel recht — Uitlegging — Art. 1157 B.W.

Art. 1157 B.W. betekent niet dat een beding waarin het tijdstip wordt bepaald waarop een contractueel recht (i.c. van prijsherziening) kan worden uitgeoefend, door de rechter altijd derwijze moet worden uitgelegd dat het recht teniet gaat wanneer het niet op het bepaalde tijdstip is uitgeoefend.

D. t/ Faillissement P.V.b.a. G.L.H.K.

Gelet op het bestreden arrest, op 20 februari 1984 door het Hof van Beroep te Antwerpen gewezen;

Gelet op de beschikking door de Eerste Voorzitter van

het Hof genomen op 4 januari 1985, waarbij de zaak naar de derde kamer wordt verwezen;

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 97 van de Grondwet, 1134, 1157, 1319, 1320, 1322 van het Burgerlijk Wetboek en 780 van het Gerechtelijk Wetboek,

doordat het arrest eiser veroordeelt om aan verweerder q.q. de som van 659.391 frank te betalen en beveelt dat het door eiser geconsigneerde bedrag van 405.930 frank aan verweester zal worden uitbetaald, deze bedragen zijnde, volgens het arrest, het door eiser verschuldigde saldo wegens de tussen eiser en de thans gefailleerde P.V.B.A. G. op 17 mei 1971 gesloten bouwovereenkomst — de verweermiddelen van eiser verwerpt, waardoor hij in zijn voor het hof van beroep genomen conclusie had doen gelden, ten eerste, dat het ten deze ging om een schriftelijk contract, waarin geen andere dan schriftelijke wijzigingen mochten worden aangebracht, en, ten tweede, dat, luidens het contract, de betalingen moesten worden verricht door middel van een voorschot en van vijf schijven, de vastgestelde prijs vatbaar was voor herziening, de herzieningen moesten plaatshebben bij elke vervalldag van een schijf of een voorschot, dat de gefailleerde vennootschap van deze mogelijkheid geen gebruik had gemaakt en de normen en termijnen om herzieningen aan te vragen niet in acht had genomen en dat zij dientengevolge daarop alle recht had verloren — en zijn beslissing laat stoelen op de beschouwing: dat uit het verslag van de door de eerste rechter aangewezen deskundige bleek dat eiser nog een bedrag van 659.391 frank, B.T.W. inbegrepen, verschuldigd was, dat, wat betreft het eerste voormelde verweermiddel van eiser, in de mogelijkheid tot herziening van de bouwprijs expliciet in artikel 3 van de bouwovereenkomst was voorzien, en dat, wat betreft het tweede voormelde verweermiddel van eiser, waarin eiser stelt dat de herziening van de bouwprijs plaatshad op elke vervalldag van een schijf of voorschot, dit niet tot gevolg heeft dat de aannemer het recht op prijsherziening heeft verloren, en dat de redenen welke door eiser worden vooropgesteld als verklaring waarom de aannemer van de mogelijkheid tot prijsherziening geen gebruik heeft gemaakt op bovenvermeld ogenblik, het niet mogelijk maken te besluiten dat de aannemer het recht op prijsherziening heeft verloren of afstand van dit recht heeft gedaan,

terwijl, (...)

tweede onderdeel, nu het bouwcontract van 17 mei 1971 uitdrukkelijk het volgend beding bevat: «De prijs vastgesteld in artikel 3 is voor herziening vatbaar. De herziening heeft plaats bij elke vervalldag van een schijf of voorschot», het arrest, door te beslissen dat de aannemer, wanneer hij nalaat de aldus voor de prijsherziening bepaalde termijnen na te leven, zijn recht op prijsherziening niet heeft verloren, met miskenning van het voorschrift van artikel 1157 van het Burgerlijk Wetboek, het beding, betreffende de tijdstippen waarop de prijsherzieningen moesten plaatshebben, opvat in een zin waarin dit beding geen gevolg kan teweeg brengen, en tevens de bewijskracht schendt, welke door die artikelen 1319, 1320 en 1322 van het Burgerlijk Wetboek gehecht wordt aan voormelde bouwovereenkomst van 17 mei 1971;

(...)

Wat het tweede onderdeel betreft:

Overwegende dat de in het tweede onderdeel aangehaalde termen van artikel 3 van het bouwcontract niet noodzakelijk betekenen dat een contractspartij haar recht op prijsherziening verliest indien de herziening niet gebeurde op elke vervalldag van een schijf of voorschot; dat het arrest, door die contractsbepaling in een andere zin te interpreteren, de bewijskracht van de bouwovereenkomst niet mis kent;

Dat het arrest zodoende evenmin artikel 1157 van het Burgerlijk Wetboek schendt, nu die wetsbepaling niet betekent dat, wanneer een beding een tijdstip bepaalt waarop een contractueel recht kan worden uitgeoefend, de rechter dat beding altijd derwijze moet uitleggen dat het erin bedoelde recht teniet gaat wanneer het niet op het bepaalde tijdstip is uitgeoefend;

(...)

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER — 1 APRIL 1985

Voorzitter: de h. Soetaert

Raadsheer-rapporteur: de h. Rauws

Advocaat-generaal: de h. Lenaerts

Advocaten: mrs. Houtekier en Nelissen Grade

Arbeidsongeval — Ongeval tijdens rustpauze — Persoonlijke bezigheden buiten de normale besteding van rusttijd — Onaantastbare vaststelling van feitenrechter.

Een ongeval gebeurt niet door het feit van de uitvoering van de arbeidsovereenkomst, wanneer het veroorzaakt is doordat de getroffen tijdens de rustpauze van zijn arbeidstijdregeling persoonlijke bezigheden verricht die buiten de normale besteding van de rusttijd vallen.

De feitenrechter stelt op onaantastbare wijze op grond van feitelijke gegevens vast dat een bezigheid buiten de normale besteding van de rusttijd valt.

B. t/ Gemeenschappelijke verzekeringskas D.

Gelet op het bestreden arrest, op 7 mei 1984 door het Arbeidshof te Brussel gewezen;

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen (...) 7, 8, § 2, 1° en 9°, van de Arbeidsongevallenwet van 10 april 1971,

doordat het arrest de oorspronkelijke vordering van eiser, strekkende tot erkenning van het hem op 2 januari 1979 overkomen ongeval als arbeidsongeval en tot veroordeling van verweester tot betaling van de wettelijke vergoedingen, ongegrond verklaart, op grond: dat (eiser) (...) aan de betrokken auto die in de garage stond werkte, meer in het bijzonder aan de doppen van de batterij, toen deze tot ontploffing kwam, ten gevolge waarbij hij de besproken letsels aan de ogen en in het aangezicht opliep; (...) dat het ongeval plaatsvond op het ogenblik dat eiser voorovergebogen stond over de batterij van de auto (...); dat deze activiteit uitgeoefend tijdens zijn rusttijd in de middagpauze een persoonlijke bezigheid vormde daar zij strekte tot hulp aan een vriend; dat zij door haar aard buiten de normale besteding

van de rusttijd valt, terwijl niet bewezen werd dat hij hier toe uitdrukkelijke of stilzwijgende instemming bezat van zijn werkgever; dat zij derhalve geen verband houdt met de uitvoering van zijn arbeidsovereenkomst, ook omdat zij niet werd verricht omwille van het gebruik, de welwillendheid en het nut voortspruitend uit de arbeidsrelatie van betrokkene tot zijn werkgever, mede omdat niet bewezen werd dat deze activiteit gerechtvaardigd werd omwille van dringende hulp aan een derde persoon in nood,

(...)

Overwegende dat tussen partijen niet was betwist en het arbeidshof ervan uitgaat dat het litigieuze ongeval gebeurde te Pepingen op 2 januari 1979 te 13 uur toen eiser, die op dat ogenblik zijn dagelijkse bestelronde met de wagen van zijn werkgever voor de middagpauze had onderbroken, verwond werd door de ontploffing van de batterij van de auto van een derde;

Overwegende dat artikel 7 van de Arbeidsongevallenwet voor de aanwezigheid van een arbeidsongeval vereist dat het ongeval de werknemer door het feit van de uitvoering van de arbeidsovereenkomst overkomt; dat een ongeval niet door het feit van de uitvoering van de arbeidsovereenkomst gebeurt, wanneer het veroorzaakt is doordat de getroffen werknemer tijdens de rustpauze van zijn arbeidstijdregeling persoonlijke bezigheden verricht die buiten de normale besteding van de rusttijd vallen;

Overwegende dat de rechters op grond van de feitelijke gegevens besloten in de door eiser in het middel aangehaalde consideransen, op onaantastbare wijze vaststellen dat eiser tijdens de middagpauze van 2 januari 1979 verwond werd doordat hij een persoonlijke bezigheid verrichtte die buiten de normale besteding van zijn rusttijd viel, dat het arrest derhalve wettig beslist dat het ongeval dat eiser tijdens die bezigheid trof, geen verband houdt met de uitvoering van zijn arbeidsovereenkomst en mitsdien geen arbeidsongeval is;

(...)

NOOT—Zie Cass., 3 mei 1978 (1e zaak), *R.W.*, 1977-78, 2775, met conclusie van adv.-gen. Lenaerts; Cass., 18 januari 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 711; Cass., 15 januari 1979, *Arr. Cass.*, 1979, 546.

HOF VAN CASSATIE

2e KAMER — 21 MEI 1985

Voorzitter: de h. Boon

Raadsheer-rapporteur: de h. D'Haenens

Advocaat-generaal: de h. Tillekaerts

Advocaat: mr. Houtekier

Jacht — Jachtterrein — Aaneengesloten oppervlakte.

Het aaneengesloten karakter van een jachtterrein dat doorsneden wordt door een openbare of privé-weg, een niet-bevaarbare waterloop of een spoorweg, als bedoeld bij art. 2bis, § 1, tweede lid, van de Jachtwet, blijft slechts behouden indien tussen de doorgesneden gedeelten een of meer verbindingen bestaan waarin wegens hun afmetingen

een cirkel met een straal van ten minste vijftientig meter kan worden getrokken en waarop derhalve overeenkomstig art. 2bis, § 1, laatste lid, van de Jachtwet mag worden gejaagd.

W. e.a. t/ De C. e.a.

Gelet op het bestreden arrest, op 24 september 1984 door het Hof van Beroep te Gent gewezen;

(...)

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van artikel 2bis, §§ 1 en 3, van de wet van 28 februari 1882, ingevoegd bij artikel 3 van het koninklijk besluit van 10 juli 1972,

doordat het arrest de eisers veroordeelt ieder tot een geldboete van 26 frank en verbeurdverklaring van het geweer, met uitstel voor een termijn van drie jaar, op grond: Het blijkt dat de twee jachtgebieden aan elkaar palen aan de S.-straat op een lengte van ongeveer 125 meter. Op deze verbinding bevinden zich evenwel aan de zuidelijke kant van de S.-straat een bebouwde blok van 4 woonhuizen met een totale breedte van 34 meter, ernaast een onbebouwd perceel van 27 meter, verder een tweede blok van 3 woonhuizen ongeveer 30 meter breed en uiteindelijk een onbebouwd perceel van 34 meter. Naar de stelling van de burgerlijke partijen en van het openbaar ministerie is een dergelijke verbinding niet in overeenstemming met de bepalingen van artikel 2bis van de wet van 28 februari 1882. (De eisers) voeren integendeel aan dat aldus verbonden terreinen wel als aaneengesloten moeten worden beschouwd. Naar de termen van de wet moeten, om als aaneengesloten te kunnen beschouwd worden, jachtterreinen verbonden zijn door delen waarin omwille van hun afmetingen een cirkel met een straal van ten minste 25 meter kan getrokken worden. Als jachtterreinen gelden die waarop over gans hun oppervlakte mag worden gejaagd. Hieruit blijkt dat eveneens over gans de uitgestrektheid van de terreinen die de verbinding vormen moet mogen worden gejaagd. Dit is voor de hier bestaande verbinding niet mogelijk. Het jagen is inderdaad niet alleen niet mogelijk, maar ook verboden op en rondom bebouwde delen, maar ook verboden op de onbebouwde verbindingssloten, ongeacht hun oppervlakte. Artikel 2bis, § 1, laatste lid, van de Jachtwet verbiedt er inderdaad de jacht met het geweer omdat aldaar geen cirkel met een straal van ten minste 25 meer kan worden getrokken,

terwijl de Jachtwet uitdrukkelijk bepaalt dat jachtterreinen als aaneengesloten beschermd blijven ook wanneer ze door een publieke of privé-weg doorsneden worden, behalve wanneer het om een autoweg gaat of wanneer de terreinen verbonden zijn door gedeelten waarin geen cirkel met een straal van 25 meter kan getrokken worden; de S.-straat geen autoweg is zodat zij het aaneengesloten karakter van het jachtterrein niet verbreekt en de Jachtwet de aanwezigheid van huizen langs de wegen niet als criterium in aanmerking heeft genomen, zodat het arrest ten onrechte het terrein als niet aaneengesloten beschouwt omdat, rekening houdend met de huizen, geen cirkel met een straal van 25 meter aldaar kan getrokken worden:

Overwegende dat het arrest de eisers veroordeelt ter zake dat zij, met overtreding van artikel 2bis van de wet van 28 februari 1882, aangevuld door het koninklijk besluit van 10 juli 1972, gejaagd hebben op een terrein waarvan de aaneengesloten oppervlakte minder dan 25 ha bedraagt;

Overwegende dat artikel 2bis, § 1, eerste lid, van de Jachtwet de jacht met het geweer verbiedt op elk terrein waarvan de aaneengesloten oppervlakte minder dan vijftientwintig hectare bedraagt ten noorden en ten westen van de lijn Samber en Maas, dat de twee volgende leden van § 1 luiden: «Voor de toepassing van het eerste lid worden als aaneengesloten terreinen beschouwd, waarop over gans hun uitgestrektheid mag worden gejaagd, de jachtterreinen die doorsneden worden door een openbare of privé-weg, een niet bevaarbare waterloop of een spoorweg. Worden echter niet als aaneengesloten beschouwd de terreinen: 1° die hetzij door een spoorweg met een breedte, bermen inbegrepen, van meer dan vijftig meter, worden doorsneden; 2° die verbonden zijn door delen waarin omwille van hun afmetingen geen cirkel met een straal van ten minste vijftientwintig meter kan worden getrokken»;

Overwegende dat uit die tekst blijkt dat een uit verscheidene delen bestaand terrein slechts aan het in het eerste lid gestelde vereiste van oppervlakte kan voldoen als die delen aaneensluiten; dat, wanneer die delen niet aaneensluiten doordat ze gescheiden worden door een openbare of een privé-weg, een niet bevaarbare waterweg of een spoorweg, het terrein, voor de berekening van de oppervlakte ervan, niettemin door de wet als aaneengesloten wordt beschouwd; dat deze uitzondering echter niet geldt als de delen gescheiden worden door een autoweg, een bevaarbare waterweg of een spoorweg met een breedte, bermen inbegrepen, van meer dan vijftig meter;

Overwegende dat daaruit evenwel niet kan worden afgeleid dat alleen maar deze laatste drie omstandigheden en geen andere, zoals de aanwezigheid van woningen of omheinde tuinen, oorzaak kunnen zijn van het verbreken van het aaneengesloten karakter van het terrein of van de beperking van de totale oppervlakte ervan;

Overwegende dat het aaneengesloten karakter van een jachtterrein dat doorsneden wordt door een openbare of privé-weg, een niet bevaarbare waterloop of een spoorweg, als bedoeld bij artikel 2bis, § 1, tweede lid, van de Jachtwet, slechts behouden blijft indien tussen de doorsneden gedeelten een of meer verbindingen bestaan waarin omwille van hun afmetingen een cirkel met een straal van ten minste vijftientwintig meter kan worden getrokken en waarop derhalve overeenkomstig artikel 2bis, § 1, laatste lid, van de Jachtwet mag worden gejaagd;

Overwegende dat het arrest — na te hebben vastgesteld dat de aaneengesloten oppervlakte van de terreinen waarop de eisers ten zuiden van de S.-straat jaagden minder dan 25 ha bevat en dat zij ten noorden van die straat het Jachtrecht hebben over een aangesloten oppervlakte van ongeveer 52 ha — releveert: «Naar de termen van de wet moeten, om als aaneengesloten te kunnen beschouwd worden, jachtterreinen verbonden zijn door delen waarin omwille van hun afmetingen een cirkel met een straal van ten minste 25 meter kan getrokken worden. Als jachtterreinen gelden die waarop over gans hun oppervlakte mag worden gejaagd. Hieruit blijkt dat eveneens over gans de uitgestrektheid van de terreinen die de verbinding vormen moet

mogen worden gejaagd»; dat het arrest verder, na de configuratie van de plaats te hebben beschreven zoals hierboven en in het middel is weergegeven, constateert: «Dit is voor de hier bestaande verbinding niet mogelijk. Het jagen is inderdaad niet alleen niet mogelijk, maar ook verboden op en rondom bebouwde delen, maar ook verboden op de onbebouwde verbindingstroken, ongeacht hun oppervlakte. Artikel 2bis, § 1, laatste lid, verbiedt er inderdaad de jacht met het geweer omdat aldaar geen cirkel met een straal van ten minste 25 meter kan getrokken worden»;

Overwegende dat het arrest op grond van die feitelijke vaststellingen wettig heeft kunnen beslissen dat de aaneengesloten oppervlakte van het terrein waarop de eisers met het geweer gejaagd hebben minder dan 25 hectare bedraagt;

Dat het middel niet kan worden aangenomen;
(...)

NOOT—Zie in dit verband: Cass., 10 juni 1980, *R.W.*, 1980-81, 768, met noot van A. Vandeplas; Cass., 21 september 1982, *R.W.*, 1982-83, 1506; Hof Antwerpen, 21 december 1984, *R.W.*, 1984-85, 2289, met noot van A. Vandeplas.

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 13 SEPTEMBER 1985

Voorzitter-rapporteur: de h. Janssens

Advocaat-generaal: de h. D'Hoore

Echtscheiding — Door onderlinge toestemming — Bezoekrecht — Wijziging van de overeenkomst — Bevoegdheid — Jeugdrechtbank.

De eerste twee leden van artikel 302 B.W. betreffen enkel de echtscheiding op grond van bepaalde feiten en op grond van feitelijke scheiding.

Het strookt met de wil van de wetgever, die ook tot uiting komt in artikel 302, laatste lid, B.W. dat de jeugdrechter de wijziging van het bezoekrecht behandelt, onverschillig of de echtscheiding het gevolg is van bepaalde feiten, de feitelijke scheiding of onderlinge toestemming.

Procureur-generaal bij het Hof van Beroep te Antwerpen
in zake V. t/ S.

Gelet op de bestreden beschikking, op 28 januari 1985 door de voorzitter van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Antwerpen getroffen;

Overwegende dat uit de bestreden beschikking blijkt dat Arthur V. en Hilda S. uit de echt gescheiden zijn door onderlinge toestemming, dat zij overeenkomstig artikel 1288 van het Gerechtelijk Wetboek hun overeenkomst omtrent het bestuur over de persoon van de kinderen en het recht van bezoek bij geschrift hadden vastgelegd, en dat V. het bezoekrecht anders wil zien regelen;

Overwegende dat een incident is gerezen in verband met de toedeling van de zaak aan de burgerlijke kamer van de rechtbank van eerste aanleg of aan de jeugdrechtbank; dat

de voorzitter van de rechtbank met toepassing van artikel 88, § 2, van het Gerechtelijk Wetboek uitspraak heeft gedaan bij beschikking en heeft beslist dat de zaak aan de burgerlijke kamer wordt toegewezen;

Over het middel, onder meer hieruit afgeleid: De bestreden beschikking huldigt een standpunt dat strijdig is met de interpretatie te geven aan artikel 302, laatste lid, van het Burgerlijk Wetboek. Dit artikel legt de bevoegdheid vast van de jeugdrechtbank om na de echtscheiding in alle gevallen in het belang van de kinderen anders te beslissen aangaande het bestuur over hun persoon. Het heeft geen betoog dat het bezoekrecht nauw aanleunt bij het hoede-recht, waarvan het een uitvloeisel is. Door de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming wordt een jeugdrechtbank ingesteld die, naar de bedoeling van de wetgever, bijzonder ervaren moet zijn om over de jeugd-aangelegenheden te oordelen en over daartoe geëigende middelen moet beschikken. Het strookt dan ook met de wil van de wetgever dat de geschillen betreffende minderjarige kinderen, ook die ontstaan na echtscheiding door onderlinge toestemming, ter beslechting enkel aan de jeugdrechtbank worden opgedragen:

Overwegende dat artikel 302 van het Burgerlijk Wetboek, vervangen bij de wet van 8 april 1965 en aangevuld bij de wet van 1 juli 1974, handelt over het bestuur over de persoon van de kinderen; dat de eerste twee leden van dat artikel enkel de echtscheiding op grond van bepaalde feiten of van de feitelijke scheiding bedoeld in artikel 232 van het Burgerlijk Wetboek betreffen; dat het derde lid van voormeld artikel 302 luidt: «De jeugdrechtbank kan evenwel in alle gevallen in het belang van de kinderen anders beslissen, hetzij op verzoek van de partijen of van een ervan, hetzij van de procureur des Konings»;

Overwegende dat het Gerechtelijk Wetboek een onderscheid maakt tussen enerzijds de geschillen van bevoegdheid die behandeld worden in deel III, titel IV, en beslist worden door de arrondissementsrechtbank, en anderzijds de incidenten, zij het van bevoegdheid, in verband met de verdeling van de burgerlijke zaken onder de afdelingen, kamers of rechters van een zelfde rechtbank van eerste aanleg, behandeld in artikel 88, § 2, van het Gerechtelijk Wetboek;

Overwegende dat bij de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming een jeugdrechtbank wordt ingesteld die naar de bedoeling van de wetgever bijzonder ervaren moet zijn om over jeugdaangelegenheden te oordelen en over daartoe geëigende middelen moet beschikken;

Overwegende dat het met de wil van de wetgever strookt dat na echtscheiding de jeugdrechter de wijziging van het bezoekrecht behandelt, onverschillig of de echtscheiding het gevolg is van bepaalde feiten, de feitelijke scheiding of onderlinge toestemming;

Dat die wil van de wetgever ook tot uiting komt in de bepaling van artikel 302, laatste lid, van het Burgerlijk Wetboek;

Dat het middel gegrond is;

(...)

NOOT—*De bevoegdheid van de jeugdrechtbank na echtscheiding door onderlinge toestemming*

Dit arrest ligt in de lijn van het cassatiearrest van 11 mei 1984 (*R.W.*, 1984-85, 125, noot J. Laenens) dat de jeugd-

rechtbank bevoegd achtte inzake een vordering tot bezoekrecht uitgaande van de grootouders. Thans maakt het Hof van Cassatie een einde aan de betwisting over de bevoegdheid van de jeugdrechtbank om na echtscheiding door onderlinge toestemming te oordelen over de wijziging van de overeenkomsten betreffende de kinderen. Hiermee sluit het Hof zich aan bij de heersende mening in de rechtsleer, gevolgd door een deel van de rechtspraak die oordeelde dat er geen argumenten voorhanden zijn voor de bewering dat de wetgever deze geschillen na echtscheiding door onderlinge toestemming aan de bevoegdheid van de jeugdrechtbank heeft willen onttrekken. Deze uitspraak bewijst dat de jeugdrechtbank een volwaardige afdeling van de rechtbank van eerste aanleg is wier taak niet limitatief vastgesteld is door bepalingen die strikt moeten worden geïnterpreteerd (zie A. Fettweis, *Handboek voor gerechtelijk recht*, II, *Bevoegdheid*, Antwerpen, 1971, nr. 395, p. 218; W. Pintens, *Echtscheiding door onderlinge toestemming*, Antwerpen, 1982, nr. 510, p. 307).

W. Pintens

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER — 14 OKTOBER 1985

Voorzitter: de h. Soetaert

Raadsheer-rapporteur: de h. Marchal

Advocaat-generaal: de h. Lenaerts

Advocaten: mrs. Delahaye en De Bruyn

Sociale zekerheid werknemers — Sociale-zekerheidsbijdragen — Vergoedingen voor reis- en telefoonkosten van handelsvertegenwoordigers.

Vergoedingen voor reis- en telefoonkosten die de werkgever ingevolge de arbeidsovereenkomsten aan zijn handelsvertegenwoordigers moet betalen, moeten als loon worden aangemerkt voor het vaststellen van de bijdragen voor sociale zekerheid, indien uit de arbeidsovereenkomsten of de uitvoering die de partijen eraan geven, blijkt dat de kosten waarop ze betrekking hebben, niet ten laste van de werkgever vallen.

N.V. V. t/ R.S.Z.

Gelet op het bestreden arrest, op 17 september 1984 door het Arbeidshof te Gent gewezen;

Over het eerste middel (...)

Overwegende dat uit de vaststellingen van het arrest blijkt dat eiseres aan de handelsvertegenwoordigers die bij haar in dienst waren, vergoedingen uitbetaalde voor reis- en telefoonkosten; dat het arrest beslist dat de vergoedingen als loon moeten worden aangemerkt voor de berekening van de bijdragen voor sociale zekerheid op grond dat die bedragen voordelen zijn in de zin van artikel 2 van de wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers;

Overwegende dat, krachtens artikel 14, § 2, van de wet van 27 juni 1969 tot herziening van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders, het loon waarop de bijdragen voor sociale zekerheid worden berekend, bepaald wordt overeenkomstig artikel 2 van de wet van 12 april 1965, behoudens verruiming of beperking door de Koning van het in dit artikel bepaalde begrip loon;

Dat artikel 19, § 2, 4°, van het koninklijk besluit van 28 november 1969 bepaalt dat, met afwijking van artikel 2, eerste lid, van de wet van 12 april 1965, onder meer niet als loon worden aangemerkt de bedragen die gelden als terugbetaling van kosten die ten laste van de werkgever vallen;

Overwegende dat uit die wettelijke bepalingen volgt dat vergoedingen voor reis- en telefoonkosten die de werkgever ingevolge de arbeidsovereenkomsten aan zijn handelsvertegenwoordigers moet betalen, als loon moeten worden aangemerkt voor het vaststellen van de bijdragen voor sociale zekerheid, indien uit de arbeidsovereenkomsten of de uitvoering die de partijen eraan geven, blijkt dat de kosten waarop ze betrekking hebben, niet ten laste van de werkgever vallen;

Overwegende dat het arrest niet vaststelt dat de overeengekomen vergoedingen de uitvoering betreffen van de verplichting welke artikel 20, 1°, van de Arbeidsovereenkomstenwet, behoudens strijdige bepaling, aan de werkgever oplegt;

Overwegende dat het arrest releveert dat de vergoedingen «contractueel werden vastgesteld», dat zij meestal «forfaitair toegekend» waren en «in sommige gevallen forfaitair geraamd»;

Dat het arrest, op grond van een feitelijke beoordeling, uit het forfaitaire kenmerk van de meeste vergoedingen wettig heeft kunnen afleiden dat alle reis- en telefoonkosten door de werknemers werden gedragen en dus niet onder het bepaalde vielen van voormeld artikel 19, § 2, 4°; dat de beslissing aldus naar recht is verantwoord;

(...)

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

6e KAMER — 11 DECEMBER 1985

Voorzitter: de h. Van Malderen

Raadsheren: mevr. del Carril en de h. Winnen

Advocaten: mrs. Vandermotten loco Dewael en Daenen loco Raskin

Voorrecht — Verhuurder — Stofferende huisraad — Auto.

Het voorrecht van de verhuurder slaande op het stofferende huisraad kan alleen betrekking hebben op goederen die nuttig zijn voor het normaal gebruik en bewonen van de gehuurde woning en niet op voorwerpen die voor een dergelijk doel niet dienstig kunnen zijn.

Een personenwagen kan niet dienstig zijn voor de meubilering van een café-frituur.

W. en L. t/ N.V. G.

Overwegende dat de eerste rechter (Beslagrechter Leuven, 6 maart 1984) te beslechten had welk voorrecht in concreto bij voorrang boven het andere in concreto diende te worden toegepast: het voorrecht van de verhuurder, gebaseerd op artikel 20, 1°, van de Hypotheekwet, ingeroepen door appellanten of het voorrecht van de niet betaalde verkoper, gebaseerd op artikel 20, 4°, en 5°, van de Hypotheekwet, ingeroepen door geïntimeerde, die bovendien doet gelden dat zij de factuur van verkoop — het gaat hem om de verkoop van een tweedehandswagen — liet overschrijven ter griffie van de rechtbank van koophandel op 11 februari 1982, binnen vijftien dagen na de datum van verkoop (30 januari 1982);

Overwegende dat de betwisting inderdaad slaat op een wagen aangekocht door een echtpaar M.-Van G. dat een financieringscontract kreeg waardoor geïntimeerde gesubrogeerd werd in de rechten van de uitbetaalde garagehouder-verkoper; dat het echtpaar evenwel nog achterstallige huurgelden verschuldigd was aan appellanten, die zich beroepen op het voorrecht van de verhuurder uit te oefenen op de stofferende huisraad in het gehuurde pand geplaatst door hun schuldenaars-huurders;

Overwegende dat op een bepaald ogenblik geïntimeerde, in akkoord met haar schuldenaars, op 18 april 1983 de financieringsovereenkomst verbrak met toelating tot verkoop van de bewuste personenwagen en aanwending van de verkoopsom of het nog verschuldigde saldo; dat zulks werkelijk geschiedde voor de prijs van 100.000 frank + 33.000 frank B.T.W. = 133.000 frank, ingevolge een verkoop van de wagen op 13 juni 1983;

Overwegende dat appellanten zich hiertegen hebben verzet door te doen gelden dat zij op dit voertuig pandbeslag, later omgezet in uitvoerend beslag, hebben doen leggen zodat vermeld goed nooit verkocht had mogen worden;

Overwegende dat de eerste rechter de oorspronkelijke vordering van appellanten afwees omdat hij van mening was dat door de overschrijving van de factuur ter griffie van de Rechtbank van Koophandel te Leuven geïntimeerde haar voorrecht behield op de latere verkoopprijs zoals bepaald in artikel 20, 5°, derde en vierde lid, van de Hypotheekwet;

Overwegende dat de beslagrechter, om redenen die het hof bijvalt en tot de zijne maakt, terecht besliste dat het voorrecht van de verhuurder slaande op het «stofferende» huisraad alleen betrekking kon hebben op de goederen die nuttig zijn voor het normaal gebruik en bewonen van de gehuurde woning en niet op de voorwerpen die voor een dergelijk doel niet dienstig kunnen zijn; dat in deze omstandigheden de beslagrechter terecht tot het besluit kwam dat een personenwagen niet dienstig kon zijn voor de meubilering van een café-frituur die de huurders van appellanten van het pand hadden gemaakt, dat zulk een goed niet bestemd kan zijn om het genot van het pand te vergemakkelijken zoals partijen het gesteld hadden (*R.P.D.B.*, v° *Privilèges Mobiliers*, T.X., nr. 114, 4°);

Overwegende dat appellanten reeds om die reden alleen hun voorrecht op dit goed niet konden doen gelden; dat het derhalve niet ter zake dienend is na te gaan of er al dan niet uitvoerend beslag werd gelegd; dat het beslag op zichzelf geen weerslag heeft op de rang van uitoefening van de ingeroepen voorrechten; dat evenmin als niet afdoend moet nagegaan worden of geïntimeerde al of niet te goeder

trouw was toen de personenwagen werd weggehaald; dat appellanten trouwens geen kwaadwilligheid van deze partij bewijzen of aantonen dat zij van enig beslag op de hoogte was;

Overwegende dat het door de geïntimeerde ingeroepen voorrecht dat van de appellanten primeerde omdat zij binnen de wettelijke termijn haar voorrecht kenbaar maakte door de overschrijving van de verkoopfactuur ter griffie van de rechtbank van koophandel; dat geïntimeerde onder verwijzing van de ingeroepen rechtspraak (Cass., 10 november 1967, *R.W.*, 1967-68, 1033; Cass., 28 september 1972, *R.W.*, 1972-73, 749) doet gelden dat deze inschrijving het voorrecht behoudt en bedoeld is om het aan derden tegenwerpelijk te maken (cf. eveneens *R.P.D.B.*, o.c., nr. 149);

(...)

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

8e KAMER — 30 JANUARI 1986

Voorzitter: de h. Vanderhoecht

Raadsheren: de hh. Vandeplas (rapporteur) en mevr. Beeckman

Advocaat-generaal: de h. Van Camp

Advocaten: mrs. Van Lint en Kempen

Brandstichting — 1. Schade — 2. Nacht — 3. Overslaan van brand — 4. Onbekende eigenaar.

1. Voor de toepassing van art. 512 Sw. is niet vereist dat het roerend goed volledig opgebrand is of ernstige schade heeft geleden. Voldoende is dat het opzettelijk in brand werd gestoken en dat de daad aan anderen ernstig nadeel kon berokkenen.

2. De nacht in de zin van art. 513 Sw. eindigt pas met het begin van de ochtendschemering. Eén uur vóór zonsopgang kan er nog geen sprake zijn van enig ochtendgloren.

3. Het verschroeien, het vervormen, het verzengen van een deurpaneel of van een wandbekleding kan niet worden gelijkgesteld met het «overslaan» van brand in de zin van art. 517 van het Strafwetboek.

4. Elke brandstichting van roerende goederen die niet toebehoren aan hen die ze in brand hebben gestoken, valt onder de toepassing van art. 512 Sw., zelfs al zou worden aangenomen dat het eigendomsrecht niet kan worden bepaald of dat het om een res derelicta zou gaan.

E. en D.

Overwegende dat, op 6 september 1982 omstreeks 5 uur in de morgen, E. en D. terugkeerden naar huis nadat ze beiden de hele nacht aan de zwier waren gegaan en ze zich aan de drank waren te buiten gegaan; dat ze, gekomen aan de E.-straat, stilhielden bij een schutting waarop reclamepanelen waren aangebracht, en dat E. toen met behulp van zijn aansteker de gedeeltelijk afgerukte affiche van Coca-Cola in brand stak op verscheidene plaatsen;

Overwegende dat de affiche, die door E. ten dele was afgerukt, op verschillende plaatsen tegelijk in brand werd gestoken, maar de brand van de schutting na enige tijd

vanzelf doofde zodat de schade van de reclamefirma als te verwaarlozen kan worden beschouwd;

Overwegende dat het tweetal zijn weg vervolgde en even verder in de Z.-straat stilhield voor het huis nr. 5 toebehorende aan De V.; dat E. in het voorportaal van dat huis een doos bevattende papier en vuilnis in brand stak met behulp van zijn aansteker en dat beiden dan hun weg vervolgden;

Overwegende dat de vuilnisdoos gedeeltelijk is opgebrand en dat door de ontwikkeling van de rook of de hitte de plasticbekleding van het portaal een schroeiplek vertoonde; dat een arbeider die in de omgeving beton aan het lossen was, de feiten heeft zien plegen en dat hij de brand van een papieren zak en een kartonnen doos heeft geblust met behulp van een blusapparaat;

Overwegende dat in het huis nr. 5 een Chinees restaurant is gevestigd, maar dat er in feite niemand zich in het pand bevond en ook niet moest worden vermoed dat er zich iemand bevond;

Overwegende dat het in brand steken van het reclamepaneel toebehorende aan de N.V. B. terecht werd gekwalificeerd als het misdrijf bedoeld in artikel 512 van het Strafwetboek, de feiten bij nacht gepleegd zijnde;

Overwegende dat voor de toepassing van artikel 512 van het Strafwetboek niet vereist is dat het roerend goed volledig opgebrand is of ernstige schade heeft geleden, maar dat het voldoende is dat het opzettelijk in brand werd gestoken en dat de daad aan anderen, in casu de eigenaar van het reclamepaneel of van de schutting, ernstig nadeel kon berokkenen; dat de omstandigheid dat de brand vanzelf is gedoofd en in werkelijkheid slechts zeer geringe schade heeft veroorzaakt, also geen invloed heeft op de strafbaarheid van het gepleegde misdrijf;

Overwegende dat de brand gesticht werd zowel in de E.-straat als in de Z.-straat even vóór 5 uur in de morgen; dat op 6 september 1982 de zon opging om 6.04 uur en dat het bijgevolg nog donker was;

Overwegende dat, welke ook de beweegredenen zijn die de wetgever hebben aangezet om brandstichting bij nacht zwaarder te bestraffen dan indien de brand tijdens de dag wordt aangestoken, het ten deze geen twijfel lijdt dat de feiten bij nacht werden gepleegd omdat de nacht in de zin van artikel 513 van het Strafwetboek pas eindigt met het begin van de ochtendschemering en er méér dan een uur voor zonsopgang nog geen sprake kan zijn van enig ochtendgloren;

Overwegende dat de brandstichting gepleegd in de Z.-straat ten nadele van De V. als volgt dient te worden omschreven: «te Antwerpen, op 6 september 1982, een aan een ander toebehorend roerend goed, met uitzondering van een schip, een vaartuig of een vliegtuig, namelijk een vuilniszak bevattende brandbare bestanddelen, opzettelijk in brand te hebben gestoken, de daad van dien aard zijnde dat deze aan een ander ernstig nadeel kon worden berokkend, de brand bij nacht gesticht zijnde»;

Overwegende dat de beklagden ter zitting in kennis werden gesteld van deze gewijzigde kwalificatie der feiten, die zich vereenzelvigen met die van de oorspronkelijke kwalificatie, en waarover de beklagden zich terdege hebben kunnen verdedigen zoals trouwens blijkt uit de conclusie ingediend door E.;

Overwegende dat de omschrijving voorgesteld door het openbaar ministerie, namelijk het overslaan van de brand

op een andere zaak waarvan de vernieling strafbaar is met een zwaardere straf, dit is het woonhuis zelf, niet kan worden aangehouden omdat in feite de brand van de papieren zak en doos weliswaar wel lichte schade heeft veroorzaakt door verschroeïing, maar dat noch het woonhuis zelf, noch een gedeelte ervan, vuur hebben gevat, dat ook niet bewezen is dat de zak of de doos zo was geplaatst dat de brand noodzakelijk op het woonhuis had moeten overslaan;

Overwegende dat de toepassing van artikel 517 van het Strafwetboek vereist dat de brand overslaat van de zaak die de schuldige wilde verbranden, op een andere zaak waarvan de vernieling strafbaar is met een zwaardere straf; dat «overslaan» in de betekenis van artikel 517 van het Strafwetboek vereist dat de brand van het een goed op het andere slaat met andere woorden dat ook de andere zaak vuur heeft gevat; dat echter het verschroeïen, het vervormen, het verzengen van een deurpaneel of van een wandbekleding niet kan worden gelijkgesteld met het «overslaan» van brand, zodat artikel 517 van het Strafwetboek dan ook geen toepassing vindt;

Overwegende dat de toepassing van artikel 516 van het Strafwetboek anderzijds vereist dat de dader die een bepaalde zaak in brand steekt en ze zodanig heeft geplaatst dat de brand zal overslaan op de zaak die hij wil vernielen, gehandeld heeft met het oogmerk deze laatste zaak te vernielen;

Overwegende dat het ten deze echter niet bewezen is dat de daders het voornemen hadden het pand of het restaurant te vernielen of te beschadigen; dat de feiten gepleegd werden onder invloed van de drank en louter te wijten zijn aan vandalisme, zonder dat er enig opzet bestond om het onroerend goed door vuur te vernielen zodat ook de omschrijving bedoeld in artikel 516 van het Strafwetboek niet kan worden aangehouden;

Overwegende dat E. betwist dat de brand van de papieren zak of doos enige schade zou hebben aangericht aan de wandbekleding of aan de deurstijl van het pand nr. 5 in de Z.-straat, maar dat de bestudering van de foto's en de analyse van de verklaringen van getuigen niet opwegen tegen de vaststellingen van de politie; dat deze vaststellingen trouwens bevestigd worden door de eigenaar van het pand die «zes plastieken planchetten» heeft laten vervangen die door de brand waren beschadigd;

Overwegende dat ook de verklaringen van de leden van de technische dienst van de gerechtelijke politie, die inderdaad in strijd schijnen met die van de politie, niet opwegen tegen de vaststellingen van de politie die onmiddellijk na de feiten en op het ogenblik dat de brand nog niet helemaal geblust was, ter plaatse was en *de visu* heeft kunnen waarnemen dat er wel degelijk beschadigingen waren aan de wandbekleding van het portaal;

Overwegende dat E. aanvoert dat artikel 512 van het Strafwetboek niet van toepassing is omdat de goederen die hij in brand heeft gestoken, namelijk een doos en een papieren zak gevuld met vuilnis, van generlei waarde waren en bestemd om met de vuilniskar te worden meegegeven;

Overwegende dat in strijd met wat de beklaagde beweert, de vuilniszak en de doos nog niet op straat stonden ten einde meegegeven te worden met de ophaaldienst, maar dat ze nog in het voorportaal van de woning stonden; dat de vuilniszak en de doos, zelfs al kan geredelijk worden aangenomen dat de huisbewoner deze voorwerpen zou hebben

meegegeven met de vuilniskar, op dat ogenblik, toen ze nog in het voorportaal van de woning stonden, niet konden worden beschouwd als een «res derelicta», nu ze nog steeds onder het toezicht en onder de verantwoordelijkheid van de eigenaar stonden;

Overwegende dat, voor de toepassing van artikel 512 van het Strafwetboek, de geringe waarde of zelfs het waardeeloos karakter van het in brand gestoken voorwerp geen rol speelt;

Overwegende ten slotte dat artikel 512 van het Strafwetboek de roerende goederen indeelt in goederen die toebehoren aan hen die ze hebben in brand gestoken en in goederen die aan een ander toebehoren; dat de redenering van de beklaagde erop neerkomt een derde categorie goederen te creëren, namelijk roerende goederen die aan niemand toebehoren en die straffeloos in brand mogen worden gestoken, zelfs al zou dat met kwaad of bedrieglijk opzet zijn gebeurd;

Overwegende dat beklaagdes redenering niet kan worden gevolgd, dat elke brandstichting van roerende goederen die niet toebehoren aan hen die ze in brand hebben gestoken onder de toepassing van artikel 512, eerste lid, van het Strafwetboek valt, zelfs al zou worden aangenomen dat het eigendomsrecht niet kan worden bepaald of dat het om een «res nullius of res derelicta» zou gaan;

Overwegende dat de beklaagde ook aanvoert dat de brand geen schade of althans geen ernstige schade heeft berokkend aan het pand nr. 5 in de Z.-straat, maar dat het geen twijfel lijdt dat deze schade slechts kon worden voorkomen door de omstandigheid dat een voorbijganger heeft ingegrepen en de brand actief is gaan blussen door middel van zijn blusapparaat; dat de brand ongetwijfeld uitbreiding had kunnen nemen, het vuur had doen overslaan op het woonhuis zelf en in elk geval een groot gevaar voor het pand opleverde;

Overwegende dat de brand zowel in de E.-straat als in de Z.-straat door de dader met behulp van een vuuraansteker werd gesticht en dat de voorwerpen waaraan hij het vuur heeft gestoken, ook werkelijk hebben gebrand, zodat het niet om pogingen gaat, maar om werkelijke brandstichtingen;

Overwegende dat de hiernaopgelegde straf beter aangepast is aan de zwaarwichtigheid der feiten;

Overwegende dat E. aanvoert dat hij onder psychiatrische behandeling staat; dat er inderdaad redenen zijn om met verzachtende omstandigheden rekening te houden voortspruitende uit zijn goede voornemens om van overdadig drankgebruik af te zien en uit de vergoeding van de benadeelden onmiddellijk na de feiten;

Overwegende dat D. de dader vergezeld heeft, maar dat hij niet heeft deelgenomen aan de strafbare feiten; dat er dan ook geen aanwijzingen van schuld bestaan ten laste van deze beklaagde;

(...)

NOOT—Over opzettelijke brandstichtingen

1. De artt. 510 e.v. Sw. behoren ongetwijfeld tot de meest complexe strafbepalingen, zodat de praktijkjurist bij hun toepassing niet zelden moeilijkheden ondervindt (zie *Commentaar Strafrecht en strafvordering*, v° «Opzettelijke brandstichting»).

Ten deze werden de beklaagden aanvankelijk vervolgd wegens: A. poging tot opzettelijke brandstichting bij nacht van een onbewoond huis door middel van een overslaande brand; B. opzettelijke brandstichting bij nacht van een roerend goed dat aan een ander toebehoort, nl. een reclamebord. Deze kwalificaties gaven aanleiding tot verschillende problemen.

2. De initiële vervolging voor feit A stelde op de toepassing van de artt. 511, eerste lid, 513 en 516 Sw. en omvatte dus de volgende elementen: a) de brandstichting bij nacht van een vuilniszak; b) deze vuilniszak was zodanig geplaatst (in het voorportaal) dat het vuur moest overslaan op het onbewoond huis; c) het vuur is nochtans niet overgeslagen op het onroerend goed door omstandigheden, onafhankelijk van de wil van de dader (een derde heeft het vuur geblust); d) de dader had het opzet het gebouw in brand te steken.

Uit de feitelijke gegevens van de zaak leidde het hof af dat het oogmerk tot brandstichting van het gebouw niet bestond, zodat, bij afwezigheid van dit essentieel bestanddeel, vereist door art. 516, de oorspronkelijke telastlegging niet behouden kon worden.

3. Evenmin werd de latere omschrijving, voorgesteld door het O.M., aangenomen, te weten: de opzettelijke brandstichting bij nacht van een zaak (de vuilniszak) die zodanig was geplaatst dat de brand oversloeg van de zaak die de dader wilde verbranden op een zaak waarvan de vernieling zwaarder is gestraft (het onbewoond huis), onverschillig of de dader het oogmerk had om brand te stichten aan laatstgenoemd goed, maar waarbij de twee zaken zodanig waren geplaatst dat de brand noodzakelijk van de ene op de andere moest overslaan (artt. 511, eerste lid, 513 en 517 Sw.).

Het hof oordeelde dat het woonhuis niet had brand gevat, zodat er geen overslaande brand was geweest en dat het bovendien niet bewezen was dat de vuilniszak die in brand werd gestoken zo was geplaatst dat de brand noodzakelijk op het woonhuis moest overslaan.

Het wettelijk vermoeden, gegrond op de bezorgdheid om de ernstige gevolgen van deze vorm van brandstichting te beteugelen, werd dus ter zake niet bewezen verklaard.

Art. 517 onderscheidt zich van art. 516 door het vermoeden iuris et de iure dat het opzet om één van de misdrijven te plegen, omschreven in de artt. 510 tot 512 Sw. bestaat door het enkele feit dat de in brand gestoken zaak zodanig was geplaatst dat de brand noodzakelijk van de ene op de andere moest overslaan (misdrijf van gevaarstelling).

Hieruit vloeit voort dat voor de toepassing van art. 516 het O.M. het bestaan van het opzet moet leveren, terwijl bij art. 517 slechts moet worden bewezen dat door de schikking van de goederen de brand noodzakelijk moest overslaan (De Nauw, A., *Inleiding tot het bijzonder strafrecht*, 156).

In tegenstelling tot het geval omschreven in art. 516, waarbij de strafbare poging uitdrukkelijk is vermeld, is de poging bij art. 517 ondenkbaar.

Algemeen wordt aanvaard dat het misdrijf van brandstichting voltrokken is wanneer het roerend of onroerend goed door het vuur is aangetast (Cass., 24 oktober 1892, *Pas.*, 1893, I, 5; Nypels, J. en Servais, J., *Code pénal belge*, IV, 226; Goedseels, J., *Code pénal belge*, II, nr. 3033).

De loutere aantasting van de wandbekleding van het por-

taal van het huis door de hitte van de in brand gestoken vuilniszak, met een verschroeiing en vervorming als gevolg, werd in casu door het hof niet beschouwd als het vuur vatten van het huis.

4. Uiteindelijk werden de feiten dan als volgt omschreven: opzettelijke brandstichting bij nacht van een aan een ander toebehorend roerend goed (artt. 512, eerste lid, en 513 Sw.).

Opdat art. 512, eerste lid, van toepassing kan zijn, dient aan de volgende voorwaarden te worden voldaan: a) het roerend goed (met uitzondering van schepen, vaartuigen en vliegtuigen) dat opzettelijk in brand wordt gestoken moet aan een ander toebehoren; b) de brandstichting moet aan anderen ernstig nadeel kunnen berokkenen.

De zienswijze van het hof dat enerzijds de vuilniszak in het voorportaal van de woning niet als een «res derelicta» kan worden beschouwd, omdat deze nog steeds onder het toezicht en de verantwoordelijkheid van de eigenaar stond en anderzijds dat de geringe waarde of zelfs het waardeloos karakter van het in brand gestoken voorwerp geen rol speelt, noopt tot de volgende bedenkingen.

5. Uit de parlementaire werkzaamheden van de wet van 7 juni 1963, die o.m. de bepalingen inzake de opzettelijke brandstichtingen in niet geringe mate heeft gewijzigd, dient inderdaad te worden besloten dat het ernstig nadeel voor anderen moet voortvloeien uit de brandstichting van het roerend goed zelf dat bovendien een zekere waarde moet vertegenwoordigen (*Pasin.*, 1963, 579-580, 585 en 600).

Het oorspronkelijk wetsontwerp dat deze beperkende voorwaarde niet bevatte werd juist in die zin aangevuld om te beletten dat de brandstichting van roerende goederen van minieme waarde (een krant bv.) tot de zware bestraffing aanleiding zo kunnen geven.

Er wordt nochtans niet geëist dat de schade aanzienlijk zou zijn en dat het nadeel dus werkelijk bestaat. Het is onontbeerlijk maar voldoende dat de brandstichting het ernstig nadeel kan berokkenen (*R.P.D.B.*, Compl. IV, v° «Incendie», nr. 97). De feitenrechter zal dit criterium soeverein beoordelen.

6. Zo valt de brandstichting (of poging hiertoe) van een reclamepaneel allicht onder de toepassing van art. 512, eerste lid, Sw. De brandstichting van een vuilniszak lijkt echter door de aard zelf van de zaak van deze wetsbepaling uitgesloten te zijn.

Enkelvoudige brandstichting van een roerend goed van weinig of geen waarde (vandalisme) zal wel een overtreding van art. 559, 1°, Sw. uitmaken (Beltjens, G., *Code pénal*, I, 761, nr. 17; Crahay, L., *Contraventions de police*, 460).

In geval van overslaande brand op een ander roerend of onroerend goed zullen de artt. 516 of 517 Sw. van toepassing zijn indien uiteraard voldaan is aan de in deze wetsbepalingen uiteengezette voorwaarden.

Wat ten slotte het begrip «nacht» als verzwarende omstandigheid bij brandstichtingen betreft, is aanvaard dat de bepaling van art. 478 Sw. slechts op diefstallen toepasselijk is. Het is dus de rechter ten gronde die zal uitmaken of de brandstichting al dan niet bij nacht werd gepleegd (Antwerpen, 8 september 1981, *R.W.*, 1982-83, 579, met noot J. Smets).

M. De Swaef

ARBEIDSHOF TE GENT

1e KAMER — 19 DECEMBER 1985

Voorzitter: de h. De Sutter

Raadsheren in sociale zaken: de hh. Brouw en De Wolf

Advocaten: mrs: Bernauw loco De Vos en Van Eeckhoutte

Arbeidsongeval - Verjaring — 1. Openbare orde — Afstand van beroep op verjaring — Niet bindend — 2. Stuiting — Opeenvolgende stuitingen — Rechtsvordering berustend op een andere rechtsgrond — Erkenning van het recht.

1. Nu de verjaring inzake arbeidsongevallen de openbare orde raakt, is een afstand van een beroep op verjaring niet bindend.

2. In burgerlijke zaken kan de verjaring een onbepaald aantal malen worden gestuit.

Ten deze werd de verjaring van de vordering tot verkrijging van de arbeidsongevallenvergoedingen eerst gestuit door het instellen van een rechtsvordering tot vergoeding op grond van art. 1382 B.W. (art. 69 A.O.W.) en vervolgens door de erkenning van het recht van de getroffene door de arbeidsongevallenverzekeraar.

N.V. A. t / H.

Over de verjaring

Overeenkomstig artikel 69 van de Arbeidsongevallenwet verjaart de rechtsvordering tot betaling van de vergoeding na drie jaar. De verjaring wordt op de gewone wijze geschorst of gestuit. Bovendien wordt ze gestuit door een ter post aangetekende brief met ontvangstbewijs (vanaf 16 augustus 1985, zonder) of door een rechtsvordering tot betaling wegens het arbeidsongeval, maar steunende op een andere rechtsgrond (art. 70).

Uit het voorgaande vloeit voort dat de verjaring van de vordering, die in casu een aanvang nam op de datum van het ongeval, dit is op 2 juni 1976, binnen drie jaar kon gestuit worden door: een dagvaarding voor de rechter, een bevel tot betaling of een beslag (art. 2244 B.W.), een erkenning van het recht door de schuldenaar tegen wie de verjaring liep (art. 2248 B.W.), een ter post aangetekende brief met ontvangstbewijs (vroegere tekst art. 70), en door een rechtsvordering tot betaling steunende op een andere rechtsgrond.

Allereerst dient te worden aangestipt dat, aangezien artikel 69 dat bepaalt dat een rechtsvordering tot betaling van vergoedingen die op de Arbeidsongevallenwet steunt verjaart na drie jaar, de openbare orde raakt, het afzien van een verkregen verjaring geen uitwerking kan hebben (Cass., 27 juni 1983, *R.W.*, 1984-85, 267, met noot, *J.T.T.*, 1984, 144).

Verweerder in hoger beroep werpt derhalve vergeefs op dat eiseres in hoger beroep niet zou kunnen terugkomen op haar verklaring, dat zij afzag van het inroepen van de verjaring van de vordering.

In casu dient derhalve te worden nagegaan of de verjaring van de vordering geldig gestuit werd binnen drie jaar te rekenen van het ongeval, d.w.z. toen het recht op vergoeding ontstond (Cass., 7 september 1981, *R.W.*, 1981-82, 2752, *J.T.T.*, 1982, 51; Cass., 4 februari 1980, *J.T.T.*,

1981, 332) en dit op een der wijzen hierboven vermeld.

Uit de overgelegde stukken blijkt dat de vader van de getroffene namens zijn minderjarige zoon, slachtoffer van het ongeval, als burgerlijke partij een vordering tot betaling heeft ingesteld, op 23 maart 1977, steunende op een andere rechtsgrond (cf. vonnis correctionele rechtbank van 23 maart 1977) en hem onder meer provisioneel 30.000 frank werd toegekend voor «schade van alle aard». Op 26 oktober 1977 was de raadsman van eiseres in hoger beroep aanwezig op het onderzoek uitgevoerd door dokter D., geneesheer-deskundige aangesteld door de correctionele rechtbank.

Het instellen van een rechtsvordering op 23 maart 1977 tot het bekomen van betaling, kennelijk met als rechtsgrond artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek, is een geldige stuitingsdaad van de verjaring, met toepassing van artikel 70 van de Arbeidsongevallenwet.

Het bijwonen van de expertise door de raadsgeneesheer van eiseres in hoger beroep wijst er eveneens op dat eiseres in hoger beroep van de aanspraken van de getroffene op de hoogte was.

Ten gevolge van deze expertise heeft dokter De V., raadsgeneesheer van eiseres in hoger beroep trouwens zelf ook een verslag opgemaakt doch «aangepast» aan de regeling inzake arbeidsongevallen, aangezien deze dokter, in tegenstelling met het verslag van dokter D., eraan toevoegt: «Bij het bepalen van de arbeidsongeschiktheid werd rekening gehouden met de economische arbeidsongeschiktheid van de getroffene (leeftijd, beroep, herplaatsingsmogelijkheden, readaptatiemogelijkheden, toestand van de arbeidsmarkt enzovoort).»

Ofschoon de getroffene beweert dat hij sinds het onderzoek van dokter D. nog herhaaldelijk werd onderzocht door deze raadsgeneesheer van eiseres in hoger beroep, legt laatstgenoemde partij echter geen enkel verslag desaan gaande voor. Ook geen enkele briefwisseling aan de getroffene gericht wordt door haar overgelegd, behalve een niet gedateerd homologatievoorstel.

Uit het dossier van verweerder in hoger beroep blijkt dat dit voorstel tot homologatie verstuurd is op 20 januari 1983.

Op 13 juli 1983 volgt een nieuwe brief (opnieuw geen afschrift in het dossier van eiseres in hoger beroep) ter herinnering aan dit voorstel en met de vraag het voorstel ten spoedigste te ondertekenen ten einde «ons toe te laten deze zaak in te leiden voor de bevoegde arbeidsrechtbank».

Uit het bijwonen van de expertise bevolen in het kader van het gemene recht, het voorstel tot homologatie van 20 januari 1983 en de erop volgende herinnering om de zaak nog ter bekrachtiging aan de arbeidsrechtbank te kunnen voorleggen, kan worden afgeleid, op grond van bepaalde, gewichtige en overeenstemmende vermoedens, dat eiseres in hoger beroep ononderbroken het recht van de getroffene op arbeidsongevallenvergoedingen, minstens tot 13 juli 1983 is blijven erkennen, zodat de verjaring blijvend werd gestuit.

In burgerlijke zaken kan de verjaring immers een onbeperkt aantal keren gestuit worden (De Page, VII, nr. 1126).

Er moet derhalve worden besloten dat de verjaring op het ogenblik van het instellen van de dagvaarding op 28 oktober 1983, voorwerp van het onderhavige geding, niet was bereikt.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE BRUSSEL

KORT GEDING — 21 FEBRUARI 1984

Voorzitter : de h. Jonnaert

Advocaten : mrs. Uyttersprot, Verstringhe, Crucke, Vanpaemel en Duchi

1. Kort geding — Bevoegdheid — a) Hoogdringendheid — b) Bodemgeschil — 2. Sport — Aflevering rijvergunning beroepswielrenner.

1.a) Het voorliggende geding, dat strekt tot de veroordeling van de Belgische Wielrijdersbond (B.W.B.) tot de aflevering van een rijvergunning, is spoedeisend. De renner heeft immers met een sponsor een overeenkomst gesloten die hij diende uit te voeren vanaf 1 januari 1984, terwijl hij door de weigering van de B.W.B. om de hiertoe nodige rijvergunning af te leveren, in de onmogelijkheid wordt gesteld dit te doen.

b) De rechter in kort geding is niet bevoegd om zich uit te spreken over het bodemgeschil of om hierop vooruit te lopen. Hij dient dat geschil echter wel te onderzoeken om de opportuniteit van de gevorderde maatregel te beoordelen. Binnen de perken van art. 584 Ger. W. is de rechter in kort geding bevoegd om alle maatregelen te bevelen die hij nuttig acht, in de omstandigheden die hij spoedeisend acht.

2. Het komt aan de B.W.B. niet toe om een standpunt in te nemen in een betwisting tussen een sponsor en een beroepswielrenner die de overeenkomst met die sponsor verbroken heeft. Door een rijvergunning te weigeren voor iedere andere sportgroep dan die van de bedoelde sponsor, neemt de B.W.B. niet alleen een standpunt in voornoemde betwisting, maar oefent zij ook druk uit op de renner opdat hij de door hem betwiste overeenkomst zou uitvoeren.

Door de weigering van de B.W.B. een rijvergunning af te leveren voor de sportgroep waarmee de renner inmiddels een nieuwe overeenkomst heeft gesloten, dreigt de renner de beoefening van de wielersport, die ook zijn broodwinning is, gedurende een seizoen te moeten onderbreken. Aldus zou de renner een onherstelbare schade kunnen lijden. De rechter in kort geding kan maatregelen bevelen om die schade te vermijden of minstens te beperken.

Aangezien de renner aan de voorwaarden voldoet om een rijvergunning te bekomen, wordt de B.W.B. veroordeeld om hem een vergunning ten name van zijn nieuwe sportgroep af te geven, totdat er een definitieve uitspraak is in het geschil tussen die renner en zijn oude sportgroep.

Stichting C. t/ V.Z.W. Belgische Wielrijdersbond
(B.W.B.) e.a.

Overwegende dat de hoofdvordering strekt tot veroordeling van verweerster om binnen 48 uur na de uitspraak van deze beschikking aan V., verweerder in gedwongen tussenkomst, de vereiste vergunning af te geven ten name P.-R., waardoor deze in staat zal zijn de arbeidsovereenkomst met eiseres na te komen ;

(...)

Beroepsrenner V. heeft op 12 oktober 1982 een overeenkomst afgesloten met sponsor A., nadien met S. als medesponsor, voor twee jaar vanaf 1 januari 1983, en van de

B.W.B., overeenkomstig artikel 30 van haar reglement, een rijvergunning met deze sponsor gekregen.

Ten gevolge van beweerde moeilijkheden en na een onderhoud op 20 september 1983 met de heer G., voorzitter van de B.W.B., heeft V. bij aangetekend schrijven van 10 oktober 1983 aan zijn sponsor A. betekend dat de overeenkomst van 12 oktober 1982 een einde genomen had wegens contractbreuk en hem bij exploit van 22 november 1983 gedagvaard voor de Arbeidsrechtbank te Kortrijk, afdeling Roeselare, tot betaling van schadevergoeding en, zo nodig, tot ontbinding van voornoemde overeenkomst. Dit geding is thans hangende en vastgesteld op 27 februari 1984.

Op 15 oktober 1983 heeft V. een nieuwe overeenkomst gesloten met de Nederlandse Stichting C. voor een duur van twee jaar vanaf 1 januari 1984 om te rennen voor de sportgroep P.-R. Op 19 december 1983 heeft de raadsman van V. aan de B.W.B. alle stukken overgezonden tot verkrijging van een nieuwe rijvergunning met sponsor P.-R.

De B.W.B. is op dit verzoek nooit schriftelijk ingegaan maar heeft op 11 januari 1984 mondeling aan de raadsman van V. meegedeeld dat zij een nieuwe vergunning weigerde met een andere sponsor dan A.

V. beweert aldus zijn wielersport, als beroepsrenner, die ook zijn broodwinning is, niet meer te kunnen beoefenen en vordert, gezien de urgentie bij voorraad de B.W.B. te verplichten hem een rijvergunning met sponsor P.-R. af te leveren.

Overwegende dat verweerster in de hoofdvordering 1) de exceptie van niet-ontvankelijkheid opwerpt omdat eiseres het bewijs van haar rechtspersoonlijkheid niet zou leveren en geen rechtstreekse vordering zou mogen instellen tegen de B.W.B., waarvan ze geen lid is ; 2) onze bevoegdheid in kort geding betwist wegens gemis aan urgentie daar het niet mogelijk zou zijn een beslissing bij voorraad te nemen zonder over het bodemgeschil uitspraak te doen of hierop vooruit te lopen ; 3) concludeert tot de ongegrondheid van de vordering daar zij niet gedwongen kan worden een vergunning af te leveren en daar de overeenkomst van V. met eiseres in de hoofdvordering geen arbeidsovereenkomst zou zijn ;

ad 1

(...)

ad 2

Overwegende dat het geval dat ons voorgelegd wordt, als spoedeisend dient te worden beschouwd ;

Dat V. met de stichting C. een overeenkomst gesloten heeft die hij diende uit te voeren vanaf 1 januari 1984 en in de onmogelijkheid gesteld wordt dit te doen door de weigering van de B.W.B. de hiertoe nodige rijvergunning af te leveren ;

Dat sedert 20 september 1983 tot 26 januari 1984 ononderbroken briefwisseling en onderhandelingen gevoerd werden met de B.W.B. zodat aan eiseres niet verweten kan worden het spoedeisende karakter van de vordering veroorzaakt te hebben door eigen nalatigheid ;

Overwegende dat wij niet bevoegd zijn om ons uit te spreken over het bodemgeschil of om hierop vooruit te lopen ;

Overwegende dat wij dit echter wel dienen te onderzoeken om de opportuniteit van de gevorderde maatregel te beoordelen ;

Dat wij, op grond en binnen de perken van artikel 584

van het Gerechtelijk Wetboek, bevoegd zijn om alle maatregelen te treffen die wij nuttig achten in de omstandigheden die wij spoedeisend achten ;

ad 3

Overwegende dat de B.W.B. aanvoert dat zij niet gedwongen kan worden een rijvergunning af te leveren, zich aldus steunend op artikel 30, 2e lid, van zijn reglement ;

Dat dit hier niet ter sprake komt daar de B.W.B. aan V. reeds een vergunning afleverde en zelfs, op grond van artikel 47, 2e lid, van haar reglement, een afwijking toestond daar V. eerst sedert 11 februari 1984 de vereiste leeftijd van 22 jaar bereikt heeft, hem aldus de hoedanigheid toekenend van « uitzonderlijk begaafd element » ;

Overwegende dat de B.W.B. deze vergunning enkel weigert voor zover V. tot een andere sportgroep dan die van A.-S. zou behoren ;

Dat de B.W.B. in haar conclusie stelt dat het haar niet toekomt standpunt te nemen in de betwisting tussen de renner en zijn sportgroep A. ;

Dat, daar waar de B.W.B. tussen 20 september 1983 en 19 januari 1984 nooit duidelijk en schriftelijk standpunt genomen heeft over het verzoek van V. om een nieuwe of gewijzigde vergunning te bekomen met zijn nieuwe sponsor P.-R. — wat nochtans het onderhavige geschil wellicht had kunnen vermijden — dient vastgesteld te worden dat op het schrijven van 20 september 1983 van de sportgroep A. de B.W.B. onmiddellijk bij schrijven van 26 september 1983 antwoordde « pour autant que toutes les clauses du contrat soient respectées, nous resterons dans la légalité et le respect de la signature » ;

Dat door thans een rijvergunning te weigeren voor iedere andere sportgroep dan de sportgroep A., de B.W.B. niet alleen standpunt neemt in voornoemd geschil, maar zelfs druk uitoefent op de renner V. opdat hij de door hem betwiste overeenkomst zou uitvoeren ;

Dat wij, evenmin als de B.W.B., ons mogen uitspreken over dit geschil, hierin standpunt nemen of hoe dan ook druk uitoefenen op een der partijen ;

Overwegende dat zonder het duidelijk te stellen, de B.W.B. in haar conclusie laat blijken dat de stichting C. een door haar niet erkende sportgroep zou zijn o.a. omdat de overeenkomst van 15 oktober 1983 geen arbeidsovereenkomst zou zijn ;

Dat dit een betwisting ten gronde is maar dat wij nochtans vaststellen dat de B.W.B., in feite, deze sportgroep erkend heeft door aan de stichting C. op 19 december 1983 te schrijven dat haar groepsbijdrage 1984 voor haar sportgroep voor 5 Belgische renners (waaronder de renner V.) 170.000 Belgische franken bedraagt ;

Overwegende, ten slotte, dat de B.W.B. opwerpt dat op grond van artikel 8 der wet van 24 februari 1978 nopens het statuut van de betaalde sportbeoefenaar de renner V. niet mag deelnemen aan een betaalde sportcompetitie tijdens het lopende sportseizoen en dat zijn vordering dan ook ongegrond is ;

Dat deze wetsbepaling ter zake niet dienend is daar het aan de geadiëerde arbeidsrechtbank zal staan te oordelen of de renner V. een dringende reden had om een einde te maken aan de overeenkomst van 12 oktober 1982 en wij hierin niet tussen te komen hebben ;

Overwegende dat V., door het onderbreken gedurende een seizoen van de beoefening van zijn wielersport, die ook zijn

broodwinning is, een onherstelbare schade kan ondergaan ;

Dat de maatregelen die tot onze bevoegdheid in kort gedringd behoren tot doel hebben deze schade te vermijden, minstens te beperken ;

Overwegende dat wij in het geschil tussen V. en zijn sportgroep A. niet mogen tussenkomen en hem er dan ook niet toe kunnen dwingen de overeenkomst, die hij betwist of die volgens hem een einde genomen heeft, verder uit te voeren ;

Overwegende, enerzijds dat V. de leeftijd van 22 jaar bereikt heeft en reeds voordien van de B.W.B. een rijvergunning bekomen had, en anderzijds dat de stichting C., waarmee V. een overeenkomst gesloten heeft die hem meer dan een minimum jaarlijks salaris verzekert, een door de B.W.B. erkende sportgroep is voor 5 Belgische renners, waaronder V. ;

Dat V. aldus aan de voorwaarden voldoet om de bedoelde vergunning te bekomen ;

Overwegende dat er dan ook aanleiding is, gelet op de urgentie en bij voorraad de B.W.B., verweerder in de hoofdvordering, te veroordelen om aan de renner V., verweerder in gedwongen tussenkomst, binnen 48 uur na de betekening van deze beschikking, de rijvergunning af te geven ten name van P.-R. en dit zolang er geen definitieve uitspraak is in het geschil tussen renner V. en de P.V.B. A., eerste eiseres in vrijwillige tussenkomst, thans hangende voor de Arbeidsrechtbank, afdeling Roeselare ;

(...)

NOOT—Tegen dit vonnis werd hoger beroep ingesteld.

CORRECTIONELE RECHTBANK TE HASSELT

5e KAMER — 23 OKTOBER 1985

Voorzitter : mevr. Vliers

Rechters : de hh. Penders en Carlier

Openbaar ministerie : de h. Willems

Advocaat : mr. Verachtert

Valsheid in geschrifte — Openbare trouw — Verklaring.

De verklaring van een werkloze afgelegd met toepassing van art. 174 van het K.B. van 20 december 1963 betreffende de arbeidsvoorziening en werkloosheid is slechts een persoonlijke bewering die geen vermoeden van waarachtigheid oplevert. Inzake valsheid in geschrifte worden slechts die geschriften door de wet beschermd, welke « zich aan het openbaar vertrouwen opdringen ».

D.

Telastlegging : met bedrieglijk opzet of met het oogmerk om te schaden, valsheid te hebben gepleegd in authentieke en openbare geschriften, in handels- of bankgeschriften of in private geschriften, hetzij door valse handtekeningen, hetzij door namaking of vervalsing van geschriften of handtekeningen, hetzij door overeenkomsten, beschikkingen, verbintenissen of schuldbevrijdingen valselijk op te maken of door ze achteraf in de akten in te voegen, hetzij

door toevoeging of vervalsing van bedingen, verklaringen of feiten, die deze akten ten doel hadden om te nemen en vast te stellen, namelijk door te verklaren en te ondertekenen dat haar gezondheid goed was en er geen medische beperkingen waren t.o.v. de werkloosheidsinspecteur;

Gelet op het in de loop van het vooronderzoek in beslag genomen medisch attest van 5 april 1984 van dr. P. m.b.t. de gezondheidstoestand van beklaagde;

Overwegende dat de telastlegging ter zake niet refereert aan, noch betrekking heeft op voormeld medisch attest;

Dat geen enkel element voorhanden is om te doen aannemen dat de inhoud van het voormeld medisch attest niet met de werkelijkheid zou stroken; dat ook nergens uit blijkt dat de betrokken R.V.A.-diensten de inhoud van dit attest betwisten;

Dat er ter zake dan ook niet moet worden ingegaan op de interpretatie die de betrokken gewestelijke werkloosheidsinspecteur in zijn brief van 25 september 1984 aan de bedoelingen van beklaagde m.b.t. dit attest geeft;

Dat er geen bezwaar bestaat tegen de teruggave van het origineel van dit medisch attest aan de persoon aan wie dit stuk toebehoort, zijnde de beklaagde;

Overwegende dat de telastlegging betrekking heeft op de verklaring vervat in een proces-verbaal van verhoor, die beklaagde op 19 maart 1984 ondertekende voor «gelezen en goedgekeurd»;

Dat op 19 maart 1984 beklaagde, bijgestaan door een vakbondsafgevaardigde, verhoord werd door de gewestelijke werkloosheidsinspecteur van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening, te Neerpelt, en dit, luidens brief van 25 september 1984 van voormelde inspecteur «in toepassing van artikel 174 van het koninklijk besluit van 20 december 1963 in verband met de uitsluiting wegens langdurige werkloosheid»;

Overwegende dat in de geldende werkloosheidsreglementering inderdaad een sanctieregel voorkomt in geval van zogenaamde langdurige werkloosheid, dat voormeld K.B. betreffende arbeidsvoorziening en werkloosheid in artikel 174 bepaalt dat, alvorens een beslissing wordt genomen waarbij het recht op werkloosheidsuitkering wordt ontzegd of beperkt, de betrokken werkloze dient te worden gehoord;

Dat aldus aan de betrokken werkloze de mogelijkheid wordt geboden om zijn verweermiddelen te doen gelden;

Dat in casu beklaagde in die context werd gehoord en in het door haar ondertekend P.V. van 19 maart 1984 onder meer werd opgenomen: «Mijn gezondheid is goed, er zijn geen medische beperkingen»;

Dat, onder meer gestoeld op dit onderdeel van het voormeld P.V., op 30 maart 1984 de beslissing door het Gewestelijk Werkloosheidsbureau werd genomen waarbij beklaagde uitgesloten werd van het recht op uitkeringen, met ingang van 2 april 1984, stellende dat «uw werkloosheid op abnormale wijze aanhoudt» (beslissing later bevestigd door de Arbeidsrechtbank te Hasselt, bij vonnis van 4 juli 1984);

Overwegende dat na voormeld P.V. en na voormelde beslissing van 30 maart 1984, de diensten van de R.V.A. het vermelde medisch attest gedateerd 5 april 1984 ontvingen, nadat dit attest door beklaagde aan haar vakbondsafgevaardigde was afgegeven, dat dit attest inderdaad in tegenstrijd is met bovenvermelde verklaring;

Dat beklaagde tijdens het vooronderzoek toegaf dat zij

op 19 maart 1984 omtrent haar gezondheidstoestand ten overstaan van de werkloosheidsinspecteur had gelogen, in de hoop aldus niet «op de ziekenkas te worden gezet» en zo verder werkloosheidsuitkeringen te kunnen blijven genieten;

Dat de onjuistheid van de bovenvermelde verklaring van 19 maart 1984 alleszins vaststaat; dat trouwens haar slechte gezondheidstoestand aan beklaagde al vóór 19 maart 1984 bekend was, aangezien dit onder meer ook al bleek uit een attest van 14 maart 1984 dat zij gekregen had van de door haar geraadpleegde dr. V., welke attest duidelijk bestemd was voor de controlearts van de R.V.A. (weliswaar kan de vraag gesteld worden waarom hiervan geen sprake was in het P.V. van verhoor van 19 maart 1984);

Overwegende dat echter een leugen nog niet ipso facto een strafbare valsheid in geschrifte uitmaakt, en dat hoe dan ook dient te worden onderzocht of de door beklaagde ondertekende en in ieder geval onjuiste verklaring, opgenomen in het P.V. van 19 maart 1984, valsheid in geschrifte uitmaakt, zoals in de telastlegging (artt. 193-196 Strafwetboek) omschreven wordt;

Dat daaromtrent de rechtbank van oordeel is dat het door beklaagde ondertekende P.V. van 19 maart 1984 niet tot voorwerp had de waarachtigheid te bevestigen van de beweringen die ze bevatten;

Dat, m.b.t. valsheid in geschrifte, slechts die geschriften door de wet worden beschermd, welke zich aan het zgn. «openbaar vertrouwen» opdringen (zie J. Vanhalewijn en L. Dupont, *Valsheid in geschriften*, A.P.R., 1975, nrs. 67, 68 en 71 en nrs. 119, 121 en 122, en de onder deze nrs. geciteerde rechtsleer en rechtspraak);

Dat de verklaring van 19 maart 1984 van beklaagde niet aan dat criterium beantwoordt; dat haar verklaring slechts een persoonlijke bewering is die louter betrekking heeft op een persoonlijk feit; dat aan zulk een verklaring geen vermoeden van waarachtigheid kan worden gehecht;

Dat beklaagde bijgevolg dient te worden vrijgesproken van het haar ten laste gelegde feit;

(...)

NOOT—Valsheid in geschrifte en de openbare trouw

1. Ruim tien jaar geleden bracht J. Vanhalewijn in herinnering dat in het Belgisch recht valsheid in geschrifte wezenlijk beschouwd moet worden als een misdrijf tegen de openbare trouw (Vanhalewijn, J., «Valsheid in geschriften, misdrijf tegen de openbare trouw», *Liber amicorum R. Victor*, II, 1185-190). In enkele woorden samengevat komt het hierop neer, dat de ultieme grondslag, maar ook de uiterste grens voor de strafbaarstelling van valsheid in geschrifte bestaat in het voor het maatschappelijk verkeer noodzakelijk en in dit maatschappelijk verkeer heersend vertrouwen in de echtheid en de juistheid van bepaalde geschriften of van de akten of feiten die zij vaststellen. Von Jhering (1818-1892), die een van de belangrijkste aanhangers was van de «publica fides»-leer — die in de vorige eeuw vooral door de Duitse rechtsliteratuur werd gepropageerd — drukte dit eenvoudig uit als volgt: «Der Verkehr kan nicht bestehen wenn man jede Münze und jede Urkunde erst auf ihre Echtheit prüfen müsse» (Von Jhering, *Der Zweck im Recht*, Göttingen, 1883, I, 490).

2. In onze maatschappij vertrouwen we echter niet

iemand of iets zo maar. Terecht schrijft F.C. Bakker dat blind vertrouwen «naïef» is, en dat volwassenen garanties eisen (Bakker, F.C., *Valsheid in geschrift*, Gauda Quint, Arnhem, 1985, 18). De juridische consequentie van de «publica fides»-leer is dan ook dat een geschrift waarvan de inhoud slechts wordt aangenomen onder voorbehoud van controle, of dat uitsluitend verklaringen bevat die loutere persoonlijke beweringen zijn en die enkel betrekking hebben op persoonlijke feiten of omstandigheden, het openbaar vertrouwen niet in het gedrang kan brengen, en dan ook niet beschermd wordt door de artikelen 193 e.v. Sw. (vgl. Vanhalewijn, J., *op. cit.*, 1187, en de aldaar aangehaalde voorbeelden; zie ook: Vanhalewijn, J., en Dupont, L., *Valsheid in geschriften*, A.P.R., nrs. 67-72).

3. Het is precies op grond van de «publica fides»-leer dat in de Belgische rechtsleer en rechtspraak aangenomen wordt, dat een verdachte die in een proces-verbaal van verhoor een valse verklaring aflegt, geen strafbare valsheid pleegt, omdat voor dergelijke verklaringen niet een vermoeden van waarachtigheid geldt, en een dergelijk proces-verbaal enkel tot doel heeft het standpunt van de verdachte te laten kennen (Vanhalewijn, J., en Dupont, L., *op. cit.*, nr. 122, en de aldaar aangehaalde rechtspraak en rechtsleer). Het geannoteerde vonnis kan beschouwd worden als een schoolvoorbeeld van onberispelijke en consequente toepassing van de «publica fides»-leer, die alsnog het gemeenschappelijk stelsel van valsheid in geschrifte domineert. Valsheid in geschrifte, zoals omschreven in de artikelen 193 e.v. Sw. is inderdaad uitgesloten, wanneer niemand geacht wordt een geschreven leugen, zomaar, zonder enig voorbehoud van controle, voor waar te houden. Of om het met de woorden van D. Simons samen te vatten: «Een in schrift gebrachte leugen, blijft een leugen zonder meer; een onwaarheid in een geschrift verkrijgt eerst dan ernstiger (strafrechtelijke) betekenis, wanneer de aard van het geschrift ertoe zou kunnen leiden dat de onwaarheid als waar zou moeten worden aangenomen» (Simons, D., «Aanteekeningen op de artikels 225-227 van het Nederlands Strafwetboek», *Tijdschrift voor strafrecht*, 1891, 59). Terecht heeft de rechtbank beslist dat verklaringen ten aanzien van een gewestelijk werkloosheidsinspecteur van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening, in het kader van een verweerprocedure, omschreven in artikel 174 K.B. van 20 december 1963 betreffende arbeidsvoorziening en werkloosheid, geen aanleiding kunnen geven tot valsheid in geschrifte, in zoverre zij louter persoonlijke beweringen bevatten waaraan geen vermoeden van waarachtigheid kan worden gehecht.

Lieven Dupont

ARBEIDSRECHTBANK TE ANTWERPEN

6e KAMER — 22 FEBRUARI 1985

Voorzitter: de h. Pas

Rechters in sociale zaken: de h. Bats en mevr. Devrière.

Advocaat: mr. Mul

1. Sociale zekerheid internationaal — E.E.G.-Verordening nr. 1408/71 — Ouderdomsuitkering — Gewaarborgd

inkomen voor bejaarden — Schorsingsgrond — Verblijf in lid-staat — 2. Gewaarborgd inkomen voor bejaarden — Gerechtigde verblijvend in E.E.G.-lid-staat — Schorsing van de uitkering.

1. en 2. Het gewaarborgd inkomen voor bejaarden is een «uitkering bij ouderdom» in de zin van art. 4, lid 1, c, E.E.G.-Verord. nr. 1408/71. Derhalve verbiedt art. 10, lid 1, van dezelfde verordening de schorsing van de uitbetaling van het gewaarborgd inkomen omdat de gerechtigde gewoonlijk in Duitsland verblijft.

De M. t/ R.W.P. en R.R.O.P.

1. De argumentatie van de R.W.P., in zoverre die stelt dat het gewaarborgd inkomen behoort tot de «sociale bijstand» en dus niet onder het toepassingsgebied van de Verordening nr. 1408/71 valt, werd reeds beantwoord door het arrest van het Hof van Justitie van de E.E.G. van 22 juni 1972 in zake Frilli tegen de Belgische Staat.

Het Hof heeft gezegd voor recht: «Het 'gewaarborgd inkomen', toegekend bij algemene wetgeving van een lid-staat, op grond waarvan bejaarden, in die staat woonachtig, recht hebben op een minimum pensioen, moet ten aanzien van werknemers in loondienst en daarmee gelijkgesteld in de zin van Verordening nr. 3, die in die staat pensioengerechtigd zijn, worden beschouwd als een 'uitkering bij ouderdom' in de zin van artikel 2, lid 1, sub C, dezer verordening.»

Er is geen aanleiding om dit probleem opnieuw te stellen t.a.v. artikel 4, lid 1, van de Verordening nr. 1408/71, die een zelfde formulering heeft, als artikel 2, lid 1, van de Verordening nr. 3; te meer daar het Hof in zijn arrest van 5 mei 1983 in zake Piscitello t/ I.N.P.S. heeft verklaard voor recht: «1. Een uitkering zoals de sociale-bijstandsuitkering overeenkomstig artikel 26 van de Italiaanse wet nr. 153 van 30 april 1969, die enerzijds de rechthebbenden zonder enige individuele en discretionaire beoordeling van de persoonlijke behoeften of omstandigheden een wettelijk omschreven positie toekent, en die anderzijds de ontvangers van sociale-zekerheidsuitkeringen een aanvullend inkomen kan verzekeren, behoort in beginsel tot het stelsel van sociale zekerheid in de zin van artikel 51 E.E.G.-Verdrag en valt ingevolge het bepaalde in artikel 4, lid 4, van Verordening nr. 1408/71 binnen de werkingssfeer van deze verordening. 2. Een uitkering als die voorzien in artikel 26 van voornoemde Italiaanse wet wordt op voorwaarden en overeenkomstig objectieve criteria als omschreven in die wet, aan bejaarde onderdanen toegekend teneinde hun een bestaansminimum te verzekeren. Een dergelijke uitkering dient derhalve op één lijn te worden gesteld met een ouderdomsuitkering in de zin van artikel 4, lid 1, sub C, van Verordening nr. 1408/71 en behoort bijgevolg tot de uitkeringen bedoeld in artikel 10, lid 1, eerste alinea, van deze verordening. Nu Verordening nr. 1408/71 geen bijzondere bepalingen betreffende deze uitkering bevat, moet worden aangenomen dat de opheffing van de bepalingen inzake de woonplaats, bedoeld in artikel 10, lid 1, van de verordening, ook voor deze uitkering geldt.»

Deze prejudiciële uitspraak geeft, hoewel ze betrekking heeft op een Italiaanse uitkering, voldoende elementen om nogmaals duidelijk te stellen dat het Belgisch «gewaar-

borgd inkomen» ingesteld door de wet van 1 april 1969, dat dezelfde constitutieve elementen omvat nl. doel waarop het is gericht en toekenningsvoorwaarden, ingevolge het bepaalde in artikel 4, lid 4, van Verordening nr. 1408/71 binnen de werkingssfeer van deze verordening valt en dat deze uitkering op één lijn dient te worden gesteld met een ouderdomsuitkering in de zin van artikel 4, lid 1, sub C, van Verordening nr. 1408/71 en bijgevolg behoort tot de uitkeringen bedoeld in artikel 10, lid 1, eerste alinea, van deze verordening.

In zoverre Verordening nr. 1408/71 geen bijzondere bepalingen bevat betreffende het «gewaarborgd inkomen», moet worden aangenomen dat de opheffing van de bepalingen inzake de woonplaats, bedoeld in artikel 10, lid 1, van de verordening, ook voor deze uitkering geldt.

(...)

Artikel 10, lid 1, van Verordening nr. 1408/71 is duidelijk: «Tenzij in deze verordening anders is bepaald, kunnen de uitkeringen bij (...) ouderdom (...) verkregen op grond van een wettelijke regeling van een of meer Lid-Staten, op generlei wijze worden verminderd, gewijzigd, geschorst, ingetrokken of verbeurd verklaard op grond van het feit dat de rechthebbende op het grondgebied van een andere Lid-Staat woont dan die, op het grondgebied waarvan zich het orgaan bevindt dat deze uitkering verschuldigd is.»

Toegepast op het geval van eiseres betekent dit dat de Rijksdienst voor Werknemerspensioenen handelde in strijd met artikel 10, lid 1, van de Verordening nr. 1408/71 door in de ambtshalve beslissing van 30 augustus 1982, betekend op 17 september 1982, het gewaarborgd inkomen dat aan eiseres was toegekend vanaf december 1974 te weigeren vanaf 1 januari 1979, op grond dat zij sedert eind december 1978 gewoonlijk in Duitsland verblijft en geen afwijking aan de minister heeft aangevraagd.

Aangezien Verordening nr. 1408/71 geen bijzondere bepalingen betreffende het «gewaarborgd inkomen» bevat, moet worden aangenomen dat de opheffing van de bepalingen inzake de woonplaats, bedoeld in artikel 10, lid 1, van de verordening, ook geldt voor het aan eiseres toegekende gewaarborgd inkomen.

De schorsingsbeslissing van 30 augustus 1982, dient teniet te worden gedaan, zodat de toekenningsbeslissing van 17 augustus 1979, haar volle uitwerking behoudt.

(...)

RECHTSPRAAK IN KORT BESTEK

Hof Gent (6e Kamer), 11 januari 1983

Onrechtmatige daad — Schade en schadeloosstelling — Arbeidsongeval — Gemeenrechtelijke vordering voor de morele schade, de schade aan goederen en het loonverlies boven het loonplafond van de Arbeidsongevallenwet — Beroepsrenner — Belgische Wielerbond werkgever — Indeplaatstelling van de werkgever en de arbeidsongevallenverzekeraar.

Na de beklagde volledig aansprakelijk te hebben gesteld voor de schadelijke gevolgen van het ongeval waarvan de eerste burgerlijke partij het slachtoffer werd, doet het hof

uitspraak over de schadevergoedingseisen:

1. Burgerlijke partij Hendrik C.

«Blijkens de neergelegde documenten (proces-verbaal van homologatie van overeenkomst inzake arbeidsongevallen) staat vast dat het in de persoon van deze burgerlijke partij gaat om een arbeidsongeval, waarbij een blijvende arbeidsongeschiktheid is vastgesteld van 6 pct.

«De door een arbeidsongeval getroffenene behoudt de gemeenrechtelijke vordering voor de morele schade, voor de schade aan de goederen van de getroffenene en voor het loonverlies boven het loonplafond bepaald in de Arbeidsongevallenwet, in 1981, 579.420 fr. (A. Van de Velden en H. Schamp, *Arbeidsongevallen*, Kluwer, Antwerpen, 1981, blz. 220).

C. was, luidens de stukken, volledig arbeidsongeschikt van 14 februari tot en met 30 juni 1981 en 50 % arbeidsongeschikt van 1 juli tot en met 31 juli 1981; hij is geboren te Zele op 11 september 1956.

«Als vergoeding voor de morele schade uit de arbeidsongeschiktheid in de periode februari tot en met juli 1981 kent het hof, oordelend ex aequo et bono, een bedrag toe groot 36.000 frank.

«Wegens de definitieve arbeidsongeschiktheid ten belope van 6 procent kent het hof, rekening houdend met de leeftijd van het slachtoffer en de beperkte beroepsloopbaan van een renner, een vergoeding toe van 25.000 frank per punt, zijnde in totaal 150.000 frank.

«Daar vaststaat dat het loonplafond niet is overschreden (stuk 26: brutoloon 170.000 frank) is de vordering uit hoofde van winstderving ongegrond.

2. Burgerlijke partij N.V. M.

«Deze burgerlijke partij is de sponsor met wie renner C. een zogenaamde publiciteitsovereenkomst had gesloten.

«Arbeidsrechtelijk is het deze firma die als werkgever moet worden aangemerkt (Memorie van Toelichting, Senaat, zitting 1966-67, nr. 233, blz. 2 en 4) aangezien de renners tegen bezoldiging — weliswaar om technische redenen van sociale zekerheid uitbetaald door de Belgische Wielerbond — en in een verband van ondergeschiktheid reclame maken voor gezegde firma. Artikel 2, § 3, van de wet van 24 februari 1978 betreffende de arbeidsovereenkomst voor betaalde sportbeoefenaars bepaalt uitdrukkelijk dat de personen die dergelijke sportbeoefenaars tewerkstellen, werkgevers zijn in de sociaalrechtelijke zin van het woord.

«Aangezien echter vaststaat dat C. tijdens de periode van arbeidsongeschiktheid werd vergoed, en wel door de arbeidsongevallenverzekeraar — op basis van art. 46, § 2, eerste lid, van de Arbeidsongevallenwet van 10 april 1971 — is het de arbeidsongevallenverzekeraar die krachtens artikel 47 van voornoemde wet in de plaats treedt van de getroffenene voor de sommen die hem zijn betaald. Indien blijkt dat ook de Belgische Wielrijdersbond het maandloon van de renner zonder enige onderbreking heeft doorbetaald, dan is de vordering van de N.V. M., zoals gesteld tegen de aansprakelijke derde — en waarbij het loon, dat overgemaakt werd aan de Bond ter uitbetaling, wordt teruggevorderd — zonder rechtsgrond.

3. Burgerlijke partij N.V. B

«Luidens artikel 3 van de reeds aangehaalde wet van 24 februari 1978 wordt de tussen een werkgever en een betaalde sportbeoefenaar gesloten overeenkomst steeds geacht te zijn een arbeidsovereenkomst voor bedienden.

«Krachtens de wet van 7 november 1969 — betreffende de toepassing van de sociale zekerheid op de beroepsrenners — is het de Belgische Wielerbond, die aangewezen is als 'werkgever ter storting van de sociale zekerheid'. Het is in dit verband dat de Belgische Wielerbond voor de beroepsrenners een verzekering arbeidsongevallen heeft gesloten met deze burgerlijke partij. In haar hoedanigheid van arbeidsongevallenverzekeraar heeft deze burgerlijke partij vergoedingen en medische kosten uitbetaald aan het slachtoffer C., namelijk 58.906 frank vergoedingen arbeidsongeschiktheid (qua materiële schade) en 99.570 frank medische kosten.

«Deze bedragen zijn, qua schadebeloop, niet betwist en mogen provisioneel worden toegekend.»

(Voorzitter : de h. De Brauwere — Raadsheren : de hh. Dooms en Lievens — Advocaat-generaal : de h. Steelandt — Advocaten : mrs. De Ridder, Heyvaert, Wiemeersch, Verniers en Duerinck — In de zaak : C., N.V. M. en N.V. B. t/ G.)

Hof Brussel (6e Kamer), 11 mei 1983

Onrechtmatige overheidsdaad — Verkeer — IJzelmaking — Gevaarlijke toestand — Geen gebrek van de weg — Verplichting van de openbare besturen — Adequate veiligheidsmaatregelen.

Appellant vordert van geïntimeerde vergoeding van de schade door hem geleden bij een verkeersongeval, waarbij hij was geslipt. Op de volgende gronden bevestigt het hof de beslissing van de eerste rechter (Rb. Brussel, 19 april 1979) die deze vordering ongegrond verklaarde :

«Overwegende dat de eerste rechter terecht opmerkt dat uit het strafdossier blijkt dat appellant begon te slippen *voorbij* de spoorwegbrug, en niet *vóór* deze brug ;

«Overwegende dat er *vóór* de brug water komt gelopen afkomstig van een hoger gelegen land, eigendom van de NMBS en waarvoor geïntimeerde niet aansprakelijk kan worden gesteld ;

«Overwegende dat geïntimeerde evenmin aansprakelijk kan zijn voor de ijzel, *voorbij* de spoorwegbrug gelegen ;

«Overwegende dat het hier gaat om een lokale ijzellaag, die niet de aansprakelijkheid van geïntimeerde op grond van artikel 1384 van het Burgerlijk Wetboek kan meebrengen ;

«Dat immers het gebrek van de zaak, die men onder zijn bewaking heeft, bestaat in een onvolmaaktheid waardoor deze zaak niet langer met haar uiteraard eigen hoedanigheden is behept en ongeschikt wordt tot het vervullen van haar normale bestemming ;

«Overwegende dat ijzelmaking het gevolg is van een atmosferische toestand, die het verkeer op een bepaald baanvak weliswaar in gevaar brengt, maar niettemin een lokale externe gevaarsoorzaak uitmaakt en niet een gebrek, dat inherent is aan de rijbaan qua conceptie, grondstof, aanleg, onderhoud, en waarvoor het openbaar bestuur niet aansprakelijk gesteld kan worden (Brussel, 28 april 1979, *R.W.*, 1970-71, 568) ;

«Overwegende dat in het onderhavige geval geïntimeerde aan haar verplichtingen heeft voldaan door met betrekking

tot de plaatsgesteldheid het gevaarteken 7 en het gevaarteken 12 (glibberige baan) te hebben aangebracht ; dat geïntimeerde aldus de adequate veiligheidsmaatregelen heeft getroffen.»

(Voorzitter : de h. Deviaene — Raadsheren : de hh. Lamberty-Schandevyl en Van Malderen — Advocaten : mrs. Braeckman en De Becker loco De Kock — In de zaak : De L. t/ Gemeente T.)

NOOT—Zie over deze problematiek o.m. Coeckelbergh, D., «Overheidsaansprakelijkheid voor ongevallen te wijten aan weersomstandigheden en andere toevallige toestanden», *Jura Falconis*, 1979-80, 579 e.v.

Hof Antwerpen (2e Kamer), 15 oktober 1985

Verzekering — Algemene polisvoorwaarden — Toestemming verzekeringnemer — Bewijs.

Een W.A.M.-verzekeraar (appellante) stelt op grond van de algemene polisvoorwaarden een regresvordering in tegen haar verzekeringnemers (geïntimeerden). Volgens de verzekeringnemers strekt de overeenkomst zich niet uit tot deze specifieke polisvoorwaarden aangezien zij er niet mee hebben ingestemd :

«Overwegende dat geïntimeerden stellen dat de regresvordering van appellante, die onder meer de artikelen 25.1 en 25.9 van de algemene polisvoorwaarden als rechtsgrond heeft, volledig faalt aangezien zij de specifieke contractuele voorwaarden betreffende het recht van verhaal van de verzekeraar nooit hebben aanvaard ; dat zij ter staving van hun bewering inroepen dat zij het voorstel tot verzekering gedagtekend 20 oktober 1975 zelf niet ondertekend hebben en evenmin een verzekeringspolis hebben ondertekend ;

«Overwegende dat appellante van haar kant stelt dat er wel degelijk een aanvaarding van de algemene en bijzondere polisvoorwaarden geweest is door geïntimeerden aangezien, nadat het verzekeringsvoorstel door de makelaar aan haar was toegezonden en zij de beslissing had genomen om het risico te dekken en de polis had opgesteld, zij deze polis aan geïntimeerden toezond en dezen daarop zonder enig voorbehoud de premie betaalden hetgeen volgens haar impliceert dat zij hun instemming betuigden met de contractuele voorwaarden van de polis ;

«Overwegende dat het verzekeringsvoorstel geenszins verwijst naar algemene of bijzondere polisvoorwaarden ; dat bijgevolg, ongeacht of dit geschrift door geïntimeerden ingevuld en/of ondertekend werd, het alleszins geen relevante bewijswaarde heeft aangaande de kennis en de aanvaarding van deze algemene of bijzondere voorwaarden door geïntimeerden ;

«Overwegende dat de door appellante bijgebrachte polis nr. 653.370 opgesteld op naam van twee geïntimeerde niet ondertekend is ;

«Overwegende dat het bewijs van de kennis en de aanvaarding van de algemene en bijzondere polisvoorwaarden ten deze geenszins kan worden afgeleid uit de betaling van de premie ; dat immers niet eens een bewijs voorligt dat geïntimeerden de polis ooit daadwerkelijk hebben ontvangen ; (...)

«dat, in strijd met wat appellante bij conclusie aanvoert, de polis bijgevolg niet door haar aan geïntimeerden werd toegezonden doch wel aan de tussenpersoon B.; dat uit niets blijkt dat laatstgenoemde het polisexemplaar op zijn beurt aan geïntimeerden heeft doorgestuurd; dat een akkoordverklaring van geïntimeerden met de algemene en bijzondere polisvoorwaarden niet wordt vermoed;

«dat appellante, die zich op deze voorwaarden beroept om haar verhaalsrecht uit te oefenen, behoort het bewijs te leveren van de aanvaarding der polisvoorwaarden door geïntimeerden; dat uit het voorgaande dient te worden besloten dat zij het vereiste bewijs niet heeft bijgebracht; dat haar regresvordering gebaseerd op art. 25.1 en art. 25.9 van de polis derhalve ongegrond is.»

(Voorzitter: de h. Lenders — Raadsheren: de hh. Donckers en De Vel — Advocaten: mrs. Theunis, Van de Weyer loco Stoop en Vaes — In de zaak: N.V. M. t/ H. en D.)

Arbh. Antwerpen (3e Kamer), 18 december 1984

Beroepsziekte — Bepalingen die de vergoedingen regelen — Openbare orde — Afstand of berusting niet mogelijk.

«Overwegende dat geïntimeerde de onontvankelijkheid van het hoger beroep opwerpt om de reden dat appellant ingestemd heeft met het besluit van de deskundige en dat uit de termen van het bestreden vonnis blijkt dat ter zitting akte van een akkoord werd verleend; dat, steeds volgens geïntimeerde, tegen een dergelijk vonnis geen hoger beroep openstaat.

«Overwegende dat deze zienswijze niet kan worden gevolgd;

«Overwegende dat de bepalingen van de beroepsziektenwetgeving die de aan de getroffen toekomstige schadeloosstelling regelen, de openbare orde raken; dat er derhalve geen afstand van het recht op hoger beroep of geen berusting mogelijk is (cf. Cass., 9 april 1975, R.W., 1975-76, 95, inzake Arbeidsongevallenwet)».

(Voorzitter: de h. Marcelis — Raadsheren in sociale zaken: de hh. Van de Velde en De Voecht — Advocaten: mrs. De Greve loco De Bock en Van Can loco Amelinckx — In de zaak: Fonds voor de Beroepsziekten t/ D.)

Arbh. Antwerpen (3e Kamer), 19 februari 1985

Arbeidsongeval — Ongeval tijdens de uitvoering van de overeenkomst — Begrip — Matroos ter binnenscheepvaart — Uitvoering van de overeenkomst tijdens de hele duur van de vaart — Ongeval overkomen aan wal tijdens vrije tijd.

«Overwegende dat een matroos van de binnenscheepvaart zich gedurende heel de vaart bevindt tijdens de uitvoering van de arbeidsovereenkomst; dat ter zake trouwens uit de overgelegde stukken blijkt dat V.S. 24 uur op 24 uur ter beschikking van de werkgever diende te blijven en dat hij tijdens de vaart permanent aan boord logeerde;

«Overwegende dat het feit dat V.S. de toelating had verkregen om (die dag) na 17 uur aan wal te gaan voor persoonlijke bezigheden geen schorsing van de arbeidsovereenkomst tot gevolg had, daar de mogelijkheid tot uitoefening van leiding, toezicht en gezag bleef bestaan tijdens het verblijf aan de wal; dat een matroos in de binnenscheepvaart zich bevindt onder leiding, toezicht en gezag van de werkgever tijdens de gehele duur van de vaart, met inbegrip van de uren die niet aan werkelijke arbeid worden besteed;

(...)

«Overwegende dat noch het strafrechtelijk onderzoek noch enig ander stuk enig bewijs bevatten dat het slachtoffer zich in herbergen zou hebben opgehouden of dat er drankmisbruik zou zijn geweest; dat de omstandigheden van het ongeval enkel duiden op een overdreven snelheid en het verlies van de controle over het voertuig, wat trouwens de mening is van de verbalisanten;

«Overwegende dat er ook geen spoor is van enige bezigheid die buiten een normale vrijetijdsbesteding (zo die er geweest is) zou vallen;

«Overwegende dat het tegenbewijs bedoeld in artikel 7 dan ook niet geleverd wordt.»

(Voorzitter: de h. Marcelis — Raadsheren in sociale zaken: de hh. Vangheluwe en Meulendijks — Advocaten: mrs. Deloof en Huyskens loco Deprez — In de zaak: N.V. R. t/ E.)

NOOT—M.b.t. het passagieren van een zeeman, zie men Cass., 26 april 1982, R.W., 1983-84, 501, met noot.

Rb. Turnhout (2e Kamer), 5 september 1985

Onrechtmatige daad — Schade en schadeloosstelling — Contractuele verbintenis om de schade te vergoeden — Oorzaak — Staat vordering op de aansprakelijke niet in de weg.

Na een aanrijding tussen de partijen verbindt de ene (appellant) er zich contractueel toe de andere (geïntimeerde) te vergoeden. Achteraf blijkt dat de aansprakelijkheid voor het verkeersongeval geheel bij deze laatste ligt. De rechtbank is van oordeel dat de appellant zijn verbintenis om de schade te vergoeden moet honoreren, maar dat hij anderszins voor de eigen schade vergoeding kan vorderen van de wederpartij:

«Overwegende dat de eerste rechter, het voorwerp van de oorspronkelijke hoofd- en tegeneis nauwkeurig heeft omschreven en de rechtbank daarnaar verwijst; dat hij terecht heeft vastgesteld dat oorspronkelijke hoofdeiser zijn vordering baseert op de verbintenis van hoofdverweerder om de schade te vergoeden die door hoofdeiser werd geleden, bij een verkeersongeval te Heist-op-den-Berg op 8 mei 1982;

«Overwegende dat in hoger beroep bewezen is gebleven dat de verbintenis die door hoofdappellant werd ondertekend en waarvan het instrumentum wordt voorgebracht, een geldige verbintenis is; dat uit het document voldoende blijkt dat de oorzaak van deze verbintenis gelegen is in de door het verkeersongeval berokkende schade; dat het motief voor deze verbintenis niet tot uiting komt in het geschrift doch dat zulks juridisch van geen belang is (A.

Kluyskens, *De Verbintenissen*, nr. 55bis); dat hoofdappellant geen enkel afdoend gegeven bijbrengt waaruit mag blijken dat hij in dwaling werd gebracht bij het aangaan van zijn verbintenis om de schade te vergoeden; dat hij, als weggebruiker en bestuurder van een voertuig, alleszins op de hoogte diende te zijn van het verkeersreglement en zijn vergissing dienaangaande niet als verschoonbaar voorkomt;

«Overwegende dat uit het voorgebrachte document niet blijkt dat enige beperking wordt gemaakt wat betreft het bedrag noch enig voorbehoud wat betreft de aansprakelijkheid; dat de eerste rechter dan ook terecht geoordeeld heeft dat de door hoofdverweerder, thans hoofdappellant, aangegane verbintenis haar uitwerking moet krijgen;

«Overwegende dat uit het door hoofdappellant voorgebrachte geseponeerde strafdossier betreffende het ongeval afdoende blijkt dat hoofdgeïntimeerde een overtreding beging van art. 19.3.2 van het Wegverkeersreglement; dat de eerste rechter terecht tussen de door hoofdgeïntimeerde begane fout en het ongeval een oorzakelijk verband heeft onderkend en ten laste van hoofdappellant geen fout in oorzakelijk verband met het ongeval bewezen heeft geacht»;

(Voorzitter: de h. Geuens — Rechters: de hh. Kortleven en Jacobs — Advocaten: mrs. Peeters en Ramon loco Benijts — In de zaak: V. t/ V.)

WETGEVING IN KORT BESTEK

Onder de zorg van het departement Rechten U.I.A.

Aan het nazien van het *Belgisch Staatsblad* van juli 1985 verleenden hun medewerking: W. Lambrechts, J. Laenens, R. Van den Bergh, J. Van Doren en J. Van Steenberge.

Grondwetwijziging

De wet van 3 juni 1985 (*B.S.*, 5 juli 1985) heeft art. 56bis van de Grondwet opgeheven.

Dit artikel werd op 15 oktober 1921 in de Grondwet opgenomen en bevatte het voorschrift dat men, om tot senator te kunnen worden gekozen buiten de voorwaarden die in art. 56 werden opgenomen, bovendien moest behoren tot één van de 21 categorieën van personen. Daarin kwam onder meer het vereiste voor, belastingplichtige te zijn die elk jaar aan de Staatskas ten minste 3.000 fr. aan directe belastingen betaalde.

Art. 56bis van de Grondwet maakte sinds 1954 het voorwerp uit van diverse besprekingen in het Parlement. Naar aanleiding van een concreet geval zijn de Parlementaire werkzaamheden plots versneld en werd het artikel eenvoudig opgeheven.

W.L.

Pensioenregeling in het Waalse Gewest

Ingevolge de gewestvorming worden parastatale organismen opgeheven en gesplitst in regionale organismen. Er worden ook nieuwe gewestelijke organismen opgericht.

In een vroegere rubriek (zie *R.W.*, 1985-86, 1526) werd reeds vermeld dat twee decreten van 2 mei 1985 aan personeelsleden van het Vlaamse Gewest en de Vlaamse Gemeenschap de mogelijkheid bieden om toe te treden tot het pensioenstelsel georganiseerd door de wet van 28 april 1958 betreffende het pensioen van het personeel van zekere organismen van openbaar nut.

Dezelfde mogelijkheid wordt thans geboden aan de personeelsleden van het Waalse Gewest door het decreet van 27 maart 1985 inzake de pensioenregeling toepasselijk op het personeel van de organismen van openbaar nut behorend tot het Waalse Gewest (*B.S.*, 2 juli 1985)

W.L.

Franse Gemeenschap: wielervedstrijden, minimumleeftijd

In deze kroniek werd reeds aandacht besteed aan het decreet van de Vlaamse Raad van 5 maart 1985 houdende bepaling van de minimumleeftijd voor deelnemers aan wielervedstrijden (*R.W.*, 1984-85, 2996). Een vergelijkbaar decreet werd door de Franse Gemeenschap aangenomen op 5 juni 1985. Het stelt de regels vast betreffende de deelneming van jongeren van minder dan 21 jaar aan de training en aan de wielervedstrijden gehouden op of buiten de openbare weg (*B.S.*, 3 juli 1985). Miskennis van de voorschriften wordt correctioneel gestraft.

W.L.

Ontsluiting van de steenbergen

Wallonië bezit talrijke steenbergen, dit zijn tijdelijke of vaste opslagplaatsen van delfstoffen voortkomend van de activiteit van de steenkolenmijnen. Hun valorisatie kan op grondige wijze het landschap beïnvloeden. Daarom heeft de Waalse Gewestraad het decreet van 9 mei 1985 betreffende de ontsluitingen van de steenbergen aangenomen (*B.S.*, 3 juli 1985).

De Waalse Gewestexecutieve bepaalt een adviserende procedure voor de classificatie van steenbergen in die categorieën. De vergunning tot ontsluiting, die terzelfder tijd de afgifte van de bouwvergunning omvat, wordt uitgereikt door de Waalse Gewestexecutieve, na advies van het college van burgemeester en schepenen, dat zelf een openbaar onderzoek moet instellen, gevolgd door een advies van de bestendige deputatie. De aanvraag tot vergunning omvat onder meer een milieu-effectrapportageplan dat ontworpen maatregelen vermeldt om de nadelen te voorkomen of te verlichten die het bedrijf zou kunnen veroorzaken voor de burens en het publiek. De vergunning zelf omvat de noodzakelijke bepalingen tot bescherming van het milieu.

Op het decreet volgden het besluit van de Waalse Gewestexecutieve van 4 september 1985 houdende de procedure voor de verlening van de vergunning en het publiek onderzoek (*B.S.*, 12 oktober 1985) en het besluit van 23 oktober 1985 dat de vorm en de inhoud voorschrijft van de aanvragen om een vergunning (*B.S.*, 8 november 1985).

W.L.

Onderwijswet

De uitgebreide wet van 20 juni 1985 betreffende het onderwijs (*B.S.*, 6 juli 1985) bevat hoofdzakelijk bepalingen

gen over het universitair onderwijs. Zij behandelt onder meer:

- de pensioenregeling en het statuut van de leden van het wetenschappelijk personeel van de vrije universitaire instellingen, alsmede van de Universitaire Instelling Antwerpen en het Limburgs Universitair Centrum;

- wijzigingen van de wet van 27 juli 1971 op de financiering en de controle van de universitaire instellingen;

- wijzigingen van een aantal wetten betreffende het universitair onderwijs;

- bepalingen betreffende de bezoldigde nevenactiviteiten;

- autonomiebepalingen inzake de academische structuur voor de Rijksuniversitaire instellingen en de U.I.A. en het L.U.C.;

- regelingen i.v.m. examenvrijstellingen;

- voorschriften voor de inning van een specifiek inschrijvingsgeld voor leerlingen en studenten van vreemde nationaliteit;

- voorschriften betreffende een meer selectieve toepassing van de aanwending van het lesurenpakket in het secundair onderwijs, en betreffende de harmonisering van de veelheid van data in de loop van een schooljaar waarop gegevens betreffende de schoolbevolking moeten worden verstrekt;

- preciseringen aan het stelsel van terbeschikkingstelling wegens persoonlijke aangelegenheden, voorafgaand aan het rustpensioen.

W.L.

Vestiging van apotheken

De wet van 14 mei 1985 (*B.S.*, 6 juli 1985) wijzigt het K.B. van nr. 78 van 10 november 1967 betreffende de geneeskunst, de uitoefening van de daaraan verbonden groepen en de geneeskundige commissies.

Het K.B. nr. 78 van 10 november 1967 regelt onder meer de procedure die moet worden gevolgd voor de vestiging van nieuwe apotheken.

Onder het regime dat bestond vóór de wet van 14 mei 1985, werd een aanvraag tot vestiging beoordeeld door de Vestigingscommissie. Indien het advies van de commissie positief was, kon de minister die bevoegd is voor de volksgezondheid, al of niet besluiten tot het verlenen van de vergunning. Een negatief advies was in ieder geval bindend voor de minister.

Het advies van de Vestigingscommissie kon en kan aanleiding geven tot beroep, dat wordt ingesteld bij de Commissie van Beroep, die het advies kan herzien. Ook hier gold de regel dat een negatief advies bindend was voor de minister.

Er werd geoordeeld dat het niet logisch was dat een advies bindend is voor iemand die de politieke verantwoordelijkheid draagt voor de uiteindelijke beslissing.

Voortaan neemt de minister een beslissing die gemotiveerd moet zijn en die van hem uitgaat binnen drie maanden te rekenen van het definitief advies.

W.L.

Media-beleid — Vlaamse Mediaraad

Na veel politieke en juridische moeilijkheden kwam het

decreet van 2 mei 1985 houdende oprichting van de Vlaamse Mediaraad tot stand (*B.S.*, 9 juli 1985).

De Mediaraad wordt om advies gevraagd over alle aangelegenheden die het mediabeleid betreffen.

De politieke moeilijkheden betroffen de samenstelling van de Raad. Een groep meende dat slechts direct betrokkenen lid van de Mediaraad konden worden, terwijl een andere groep het ruimer zag en ook andere sectoren die indirect bij de media betrokken zijn of op wie de werking van de media een grote rol uitoefent, wenste op te nemen. Een derde opvatting stelde voorop dat de Mediaraad slechts kon bestaan uit onafhankelijke deskundige personen.

Uit art. 7 van het decreet blijkt dat een compromis uit de bus is gekomen: de Mediaraad bestaat uit een voorzitter, de Algemene Vergadering en het Comité van Experts. De Algemene Vergadering bestaat uit afgevaardigden van verenigingen en instellingen van de mediasector, uit personen die zitting hebben wegens hun deskundigheid inzake media en uit personen die de gebruikers vertegenwoordigen. Aldus wordt door de Mediaraad een breed forum gecreëerd waar het nodige overleg i.v.m. de mediaproblematiek kan plaatsvinden en waar allen die met deze problematiek te maken hebben, elkander kunnen ontmoeten.

Het juridisch probleem werd hoofdzakelijk gesteld door de afbakening van de bevoegdheid tussen het Rijk en de Gemeenschappen (zie hiervoor J. Ceuleers, «De respectieve bevoegdheden van het Rijk, de Gemeenschappen en de Gewesten inzake het mediabeleid», *T.B.P.*, 1985, 14-20).

In zijn advies bij het voorontwerp kwam de Raad van State tot het besluit dat de Vlaamse Gemeenschap geen bevoegdheid heeft met betrekking tot de schrijvende pers. De Vlaamse Executieve deelde die opvatting niet en heeft het probleem voor advies aanhangig gemaakt bij het Overlegcomité Regering-Executieve. Het Overlegcomité gaf te kennen dat het ontwerp van het decreet de bevoegdheid van de Vlaamse Gemeenschap niet overschreed bij de beschrijving van de opdracht van de ontworpen Mediaraad in art. 2, §§ 2 en 3 (dat later wel werd aangepast) (*Parl. St.*, VI. R., 1984-85, nr. 300/1, 24-25).

In de uiteindelijke versie van het decreet bepaalt art. 3 dat tot de bevoegdheidssfeer van de Mediaraad behoren de volgende sectoren: «de radio-omroep en de televisie, de schrijvende pers en alle andere communicatie- en informatiemiddelen».

Ter aanvulling van de gegevens van de Raad van State, het Overlegcomité en de tekst van het decreet past het nog te verwijzen naar de memorie van toelichting krachtens welke de Vlaamse Executieve stelde dat de Mediaraad niet in een eng bevoegdheidskader mag worden gedwongen en dus ook moet kunnen handelen over het geheel der media (boek, film, bibliotheek, theater enz.) voor zover die in relatie staan met de drie belangrijkste sectoren (radio, omroep en televisie, pers, informatiemiddelen). De Mediaraad mag zich echter niet op specifieke domein van de geëigende adviesorganen in de andere sectoren (film, boek, bibliotheken, theater enz.) begeven.

W.L.

Vrouwelijke mijningenieurs

Het verbod voor de toegang van vrouwen beneden 21 jaar tot de mijnen, groeven en graverijen bestaat sedert de wet van 13 december 1889. De wet van 5 juni 1911 heeft dit verbod uitgebreid tot alle vrouwen. De schadelijkheids- en risicograad van stof en van de arbeid in de mijnen is afhankelijk van de aard van de ondergrondse arbeid en van het sporadisch karakter van de verrichte prestaties. Zo lopen vooral de mijningenieurs minder risico dan de handarbeiders. Hiermede rekening houdend en om bepaalde vrouwen de kans te geven om het door hen gekozen beroep uit te oefenen, heeft de wet van 17 mei 1985 tot wijziging van art. 8 van de Arbeidswet van 16 maart 1971 (*B.S.*, 11 juli 1985) de vrouwelijke mijningenieurs uitgesloten van de verbodsbepalingen die voor vrouwen gelden om ondergrondse arbeid in mijnen te verrichten.

W.L.

O.C.M.W. — Hoger beroep inzake individuele hulpverlening

Art. 71 van de O.C.M.W.-wet bepaalt dat het beroep tegen een door het O.C.M.W. genomen beslissing inzake individuele hulpverlening moet worden ingediend binnen een maand na de ontvangst van de beslissing of na het verstrijken van de termijn van één maand binnen welke de beslissing had moeten worden genomen.

Uit de ervaring was gebleken dat inzake beroep vaak moeilijkheden voorkwamen omdat sommige centra hun beslissing mondeling meedeelden.

Om deze leemte in de wetgeving weg te werken en bij te dragen tot meer rechtszekerheid schrijft de wet van 13 juni 1985 tot wijziging van art. 60 van de O.C.M.W.-wet (*B.S.*, 12 juli 1985) voor dat de beslissing schriftelijk wordt meegedeeld hetzij aangetekend, hetzij tegen ontvangstbewijs; de beslissing vermeldt tevens de mogelijkheid tot het instellen van beroep alsmede het adres van de bevoegde beroepsinstantie.

W.L.

Kinderbijslag voor loonarbeiders

De wet van 4 juni 1985 tot wijziging van artikel 62, § 3, van de gecoördineerde wetten betreffende de kinderbijslag voor loonarbeiders (*B.S.*, 12 juli 1985) heeft tot doel uitvoering te geven aan de richtlijn van de Raad van de E.G. van 19 december 1978, betreffende de gelijke behandeling van mannen en vrouwen m.b.t. bepaalde categorieën van rechtgevendende op kinderbijslag.

In de vroegere regeling werd onder bepaalde voorwaarden kinderbijslag verleend aan de zg. «jonge meisjes huishoudsters». In de huidige formulering van art. 62, § 3, is sprake van het «ongehuwde kind», dat enkel huishoudelijke arbeid verricht.

J.V.S.

Titel van stad — nieuwe reeks

In een vroegere bijdrage werd reeds gehandeld over de toekenning van de titel van stad aan diverse gemeenten. Verscheidene wetten van 5 juni en 17 juni 1985 hebben de

titel van stad toegekend aan Herentals, Hoogstraten, Landen, Bree, Gembloux en Zoutleeuw.

W.L.

Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling (V.D.A.B.)

De decreten van 20 maart 1984 houdende respectievelijk de oprichting van de V.D.A.B. en de uitbreiding van de bevoegdheden van de V.D.A.B., zullen in werking treden nadat de taken bedoeld in de beide decreten, van de Nationale R.V.A. naar de V.D.A.B. zijn overgedragen. Er zijn echter moeilijkheden i.v.m. de overdracht van het overeenstemmende personeel en het patrimonium. Het beheerscomité kon nog niet officieel worden samengesteld. Aangezien het beheerscomité nog niet volwaardig als orgaan van een rechtspersoon kan fungeren en over geen eigen middelen beschikt, worden deze rechtstreeks door de Vlaamse Executieve ter beschikking gesteld. De inwerkingtreding van het beheerscomité zal worden bepaald door de Vlaamse Executieve.

Dat is de strekking van het decreet van 30 mei 1985 tot wijziging van art. 28 van het decreet van 20 maart 1984 houdende oprichting van de V.D.A.B. en tot wijziging van art. 7 van het decreet van 20 maart 1984 houdende uitbreiding van de bevoegdheden van de V.D.A.B. (*B.S.*, 17 juli 1985).

Bij besluit van de Vlaamse Executieve van 12 juni 1985 (*B.S.*, 14 september 1985) werd de inwerkingtreding bepaald op 15 juni 1985.

W.L.

De Zoo van Antwerpen

Krachtens het decreet van 30 mei 1985 betreffende de subsidiëring van de V.Z.W. Koninklijke Maatschappij voor Dierkunde van Antwerpen (*B.S.*, 20 juli 1985) verleent de Vlaamse Executieve met ingang van het begrotingsjaar 1985 een jaarlijkse basistoelage van bijna 50 miljoen frank, gekoppeld aan de index, een investeringstoelage voor de restauratie en toeristische uitrusting, op basis van een door de Vlaamse Executieve goedgekeurd vijfjarenplan.

Het voortbestaan van de Zoo van Antwerpen kwam in het gedrang indien geen tegemoetkoming werd verstrekt. De toekenning van de subsidie werd evenwel omringd met voorwaarden en andere normen, reden waarom trouwens het advies van de Raad van State moest worden ingewonnen, wat niet noodzakelijk is bij de ontwerpen van normatieve bepalingen waarbij aan rechtspersonen zonder meer subsidies worden toegekend.

W.L.

Wettelijke rentevoet

Er bestond blijkbaar een belangrijk verschil tussen de in de gewone overeenkomsten toegepaste rentevoet en de wettelijke rentevoet. Ten einde zijn afwijking t.o.v. de op de geld- en kapitaalmarkt toegepaste rentevoeten te verminderen, werd vanaf 1 augustus 1985 de rentevoet van 12 % vervangen door die van 10 % (*K.B.* 17 juli 1985, *B.S.*, 23 juli 1985).

J.L.

Dienstverlenende intellectuele beroepen

De uit 1976 daterende kaderwet dienstverlenende intellectuele beroepen (zie R. Van den Bergh, «De kaderwet van 1 maart 1976 tot reglementering van de beroepstitel en van de uitoefening van de dienstverlenende intellectuele beroepen: heropleving van het corporatisme?», *R.W.*, 1976-77, 2443-2456) werd door de wet van 15 juli 1985 (*B.S.*, 26 juli 1985) gewijzigd (zie verder K.B. 2 augustus 1985, *B.S.*, 24 augustus 1985 en K.B. 27 november 1985, *B.S.*, 30 januari 1986 genomen ter uitvoering van de gewijzigde wet). De kaderwet voorziet in de mogelijkheid bij koninklijk besluit de toegang tot de dienstverlenende intellectuele beroepen en het voeren van de overeenstemmende titel te onderwerpen aan bekwaamheidsvoorwaarden; tevens kan een beroepsinstituut worden opgericht dat een reglement van beroepslichten opstelt en waakt over de toepassing ervan. Een aantal beroepen (o.m. fiscale raadgevers, vastgoedmakelaars, psychologen, auto-experts) dienden een verzoek tot reglementering in. Dat tot nog toe geen enkel uitvoeringsbesluit in het Belgisch Staatsblad is verschenen, is vooral te wijten aan moeilijkheden i.v.m. de overgangsregeling voor personen die het beroep reeds uitoefenen op het ogenblik dat een beroepsreglementering tot stand komt. Tevens was er onduidelijkheid m.b.t. het toepassingsgebied van de kaderwet: hetzij enkel op zelfstandigen, hetzij eveneens op loontrekkenden (over deze problemen: *Parl. St., Senaat*, 1983-84, nr. 667/2; *Parl. St., Kamer*, 1984-85, nr. 1191/2).

Om deze hinderpalen te overwinnen vertrouwt de wet van 15 juli 1985 de uitwerking van de overgangsregeling toe aan de uitvoerende macht (art. 17) en beperkt ze het toepassingsgebied van de wet tot de beroepsbeoefenaren die de gereguleerde werkzaamheid als zelfstandige uitoefenen (art. 3). In tegenstelling met wat in de oorspronkelijke wettekst was bepaald, verliezen de beroepsverbonden de mogelijkheid zelf een regeling inzake verkregen rechten uit te werken. In plaats daarvan komt een vrij ingewikkelde overgangsregeling die nog nader bij K.B. dient te worden uitgewerkt. De vaststelling van de uitoefening van het beroep gedurende een bij KB. bepaalde periode geschiedt door inschrijving bij het gemeentebestuur. Op deze inschrijving wordt toezicht uitgeoefend door raden van erkenning die uitspraak doen over beroepen en de definitieve lijsten van reeds gevestigde beroepsbeoefenaren vaststellen.

De wetgever blijkt gevoelig geweest te zijn voor de kritiek m.b.t. de corporatistische trekken van de wet. Tijdens de parlementaire voorbereiding werd herhaaldelijk gewezen op de in de wet ingebouwde waarborgen ter voorkoming van dit euvel. Zo moet de door het reglementeringsbesluit vereiste bekwaamheid verworven kunnen worden in door het Rijk erkende onderwijsinstellingen. Dit wordt thans uitdrukkelijk in de wet bepaald (art. 2, § 1). Op de handelingen van de Nationale Raad van het Instituut, die o.m. waakt over de naleving van de voorwaarden inzake toegang tot het beroep, zal een administratief toezicht worden uitgeoefend door een regeringscommissaris. De door de Nationale Raad op te stellen plichtenleer en stagereglement krijgen slechts bindende kracht na goedkeuring bij een in Ministerraad overlegd K.B. (art. 7, § 1). Tegen de in laatste aanleg gewezen beslissingen van de uitvoerende kamers (bv. arbitrale beslissingen inzake honoraria) en de in beroep genomen beslissingen van de kamers van beroep (bv. inzake

inschrijving op de lijst van beroepsbeoefenaren) is cassatieberoep mogelijk. Ondanks deze remmen op het corporatisme ontbreekt in de wet een uitdrukkelijk voorschrift m.b.t. de verplichte openbare behandeling van betwistingen over burgerlijke rechten in de zin van art. 6 E.V.R.M.

Zoals de uitvaardiging van elke vestigingswet wordt ook de kaderwet in haar nieuwe versie verdedigd door te wijzen op de noodzaak van bescherming van het publiek tegen onbekwamen. Maar, zoals dat ook bij elke vestigingswet het geval is, blijkt in de wet van 15 juli 1985 de bescherming van de ernstige (hier: de zelfstandige) beroepsbeoefenaren tegen terreininvasies door «avonturiers» en «liefhebbers» weer de voornaamste zorg te zijn. Aan in dienstverband werkende beroepsbeoefenaren wordt zelfs het recht ontzegd de beschermde titel te voeren (art. 3 in fine). Zodoende wordt verboden juiste informatie over voorhanden zijnde kwaliteiten te geven. In een periode van overregulering, waarin overschotten van reglementering juist door het garanderen van betrouwbare en volledige informatie kunnen worden weggewerkt, is dit een kwalijke zaak.

R. V.D.B.

Octrooien: verhoging taksen

De wet van 15 juli 1985 houdende wijziging van de wet van 24 mei 1854 op de uitvindingsoctrooien en van de wet van 30 december 1925 houdende wijziging der wetten betreffende de uitvindingsoctrooien, de fabrieks- en handelsmerken, de nijverheidstekeningen en modellen en de nijverheidseigendom in het algemeen (*B.S.*, 26 juli 1985) verhoogt de jaartaksen die moeten worden betaald om de octrooien in stand te houden. Tevens wordt het maximale bedrag aan bijkomende vergoedingen voor bijzondere prestaties vanwege de octrooiadministratie vermeerderd.

Jaartaksen zijn niet alleen verschuldigd voor octrooien verleend door de Belgische administratie, maar ook voor die verleend door het Europees Octrooibureau, voor zover de wettelijke vereisten zijn nageleefd (aanwijzing van België, het eventueel verstrekken van een vertaling). De aangevoerde Staten innen de jaartaks voor het in stand houden van ieder Europees octrooi, maar zijn verplicht een minimumbedrag per octrooi over te maken aan de Europese Octrooiorganisatie. De in België geïnde taksen waren nog amper voldoende om dit minimumbedrag te bereiken. Een verhoging was dan ook dringend nodig, anders dreigde het systeem deficitair te worden.

Met de nieuwe tarieven zullen de totale inkomsten meer dan verdubbelen. Bepaalde jaartaksen zijn zelfs driemaal zo groot geworden.

Deze wijziging van de wet van 1854 gaat in op 1 oktober 1985 en geldt tot aan de inwerkingtreding van de nieuwe octrooiwet (wet van 28 maart 1984 op de uitvindingsoctrooien, *B.S.*, 9 maart 1985), d.w.z. uiterlijk tot 9 maart 1987. Artikel 71 van de nieuwe octrooiwet belast de Koning met het bepalen van het bedrag der taksen.

J.V.D.

Maritiem hoger onderwijs

De wet van 15 juli 1985 tot organisatie van het maritiem hoger onderwijs en de studiën in de nautische wetenschappen (*B.S.*, 27 juli 1985) beoogt de reorganisatie van het

BOEKEN

E. VAN HOVE, **Het internationaal privaatrecht in de notariële praktijk**, Brugge, Die Keure, 267 p.

De adoptie van een Marokkaans kind, de echtscheiding tussen vreemdelingen, een nalatenschap met goederen in het buitenland zijn slechts enkele voorbeelden uit het internationaal privaatrecht waarmee de notaris wordt geconfronteerd. Prof. Van Hove is erin geslaagd deze problemen systematisch te onderzoeken en de notariissen een pragmatische leidraad te bieden. Het voorliggende boek is dan ook praktijkgericht en laat de grote discussies die het I.P.R. van de laatste tien jaar beheersen, vrijwel onaangeroerd. Ik denk bv. aan de grote verschuiving van nationaliteits- naar woonplaats-beginsel, die bv. in Duitsland, Nederland en Zwitserland de ontwikkeling en de hervorming van het internationaal privaatrecht mee bepalen.

Deel I behandelt enkele algemene begrippen uit het I.P.R. zoals het voorwerp, de bronnen, kwalificatieconflicten, herverwijzing, toepassing van buitenlands recht en de internationale verdragen. De volgende delen behandelen de belangrijkste topics uit het burgerlijk, handels- en gerechtelijk recht. Het werk sluit af met een zeer beknopte bibliografie en een zaakregister.

De uiteenzetting blijft niet beperkt tot de I.P.R.-regel. De toepassing wordt geconcretiseerd aan de hand van voorbeelden uit het vreemde recht. Deze voorbeelden worden meestal gekozen uit het Nederlandse, Franse en Duitse recht. Ook andere rechtssystemen zoals het Italiaanse, het Spaanse en het Zwitserse recht komen nu en dan aan bod. Bij sommige hoofdstukken, bv. bij het afstammingsrecht, blijven de voorbeelden achterwege. Juist in dit hoofdstuk dat in belangrijke mate gebaseerd is op de uiteenzetting van Lenaerts in de *Commentaar Personen- en Familierecht*, zouden enkele concrete toepassingsgevallen veel hebben verduidelijkt. In andere hoofdstukken ware het aangewezen geweest de praktijk in te lichten over enkele nuttige werkinstrumenten: bij de bespreking van de meerderjarigheid blijft een verwijzing naar de ministeriële omzendbrief van 25 mei 1982 betreffende de leeftijd van de burgerlijke meerderjarigheid in verscheidene staten (B.S., 16 juni 1982) achterwege. Evenmin wordt gewezen op de verzamelwerken Bergmann/Ferid, *Internationales Ehe und Kindschaftsrecht*, zesde druk, Frankfurt, 1985 en Ferid/Firsching, *Internationales Erbrecht*, derde druk, München, 1984, twee losbladige uitgaven die een onmisbare hulp bieden voor een ieder die buitenlands recht dient toe te passen.

De bespreking van de nationaliteit, toch nog altijd de aanknopingsfactor bij uitstek, werd erg beknopt gehouden. Bij de bijzondere problemen wordt alleen de dubbele nationaliteit behandeld. Is een van de nationaliteiten die van het forum, dan kan volgens artikel 3 van het Haags Verdrag van 12 april 1930 alleen deze laatste nationaliteit in aanmerking worden genomen. De auteur voegt eraan toe dat de notaris niet verplicht is de Belgische nationaliteit in aanmerking te nemen en de voorkeur aan de vreemde nationaliteit mag geven. Zo stelt Van Hove dat een Belg van negentien jaar als meerderjarig kan worden beschouwd indien hij ook nog de Franse nationaliteit bezit en dus onroerende goederen zonder de nodige machtiging kan verkopen (p. 43). Met dit standpunt kan niet worden ingestemd. Weliswaar tekent deze tendens zich af in sommige Nederlandse en Duitse rechtsleer of rechtspraak, doch slechts indien de buitenlandse nationaliteit tevens de effectieve is. In het Belgisch recht is deze tendens nog geen feit. De klassieke rechtsleer en rechtspraak geven nog steeds de voorkeur aan de Belgische nationaliteit, zonder dat wordt onderzocht welke nationaliteit de effectieve is (zie bv. Rigaux, *Droit international privé*, I, Brussel, 1977, nr. 159 e.v.). De zeer uitzonderlijke afwijkingen van deze regel worden door de rechtsleer bekritiseerd. De Belgische notaris doet er dan ook goed aan uitsluitend de Belgische nationaliteit in aanmerking te nemen. In het bovenvermelde voorbeeld van de verkoop zonder machtiging brengt de notaris zonder twijfel zijn aansprakelijkheid in het gedrang. Het belangrijke probleem van het *conflict mobile* (wijziging van de aanknopingsfactor) en het *conflict négatif* (gebrek aan nationaliteit bij statenlozen en vluchtelingen) blijven onbesproken.

De erkenning van vreemde echtscheidingsvonnissen wordt uit-

maritiem hoger onderwijs en het instellen van de graden van kandidaat en licentiaat in de nautische wetenschappen.

Het programma voor de opleiding in de afdeling «dek» van de hogere cyclus van het zeevaartonderwijs was gerevaloriseerd sinds het schooljaar 1971-1972 en aangevuld met een vierde studiejaar.

Door de wet wordt aan de kapiteins ter lange omvaart een titel van universitair niveau verleend door het opnemen van hun opleiding in de structuur van de studiën van het hoger onderwijs van het lange type, zoals bepaald door de wet van 7 juli 1970. Een negende categorie van hoger onderwijs wordt ingevoerd, nl. het maritiem hoger onderwijs. Er wordt ook een Hoge Raad voor het maritiem hoger onderwijs ingesteld. In België wordt de opleiding slechts door één inrichting verstrekt: de Hogere Zeevaartschool te Antwerpen.

De wet bevat uitvoerige overgangsbepalingen ten behoeve van vroegere afgestudeerden en personeelsleden.

Het werd onontbeerlijk geacht een vierjarige opleiding te verstrekken omdat een kapitein ter lange omvaart een uitgebreide kennis moet bezitten, gezien het zeer technisch karakter van de zeevaart en de verantwoordelijkheid die hij draagt ten opzichte van zowel de bemanning als het schip en de vracht.

W.L.

Sociaal statuut der zelfstandigen

De wet van 13 juni 1985 tot wijziging van het K.B. nr. 38 van 27 juli 1967 houdende inrichting van het sociaal statuut der zelfstandigen (B.S., 31 juli 1985) beoogt uitvoering te geven aan de richtlijn van de Raad van de E.G. van 19 december 1978 betreffende de gelijke behandeling van mannen en vrouwen inzake verzekeringsplicht en bijdrageplicht binnen het raam van het sociaal statuut der zelfstandigen.

In de vroegere regeling waren helpers (anderen dan de echtgenoten) steeds onderworpen, terwijl de helpsters enkel onderworpen waren indien er op hun naam een reëel of fictief loon werd aangegeven. Daarnaast was er ook een bijzondere regeling voor gehuwde vrouwen en weduwnaren, die naargelang van hun beroepsinkomen, hetzij geen, hetzij een verminderde bijdrage dienden te betalen.

Deze ongelijkheden op grond van het geslacht zijn nu opgeheven met ingang van 1 januari 1986. Helpers en helpsters zijn verzekeringsplichtig vanaf de leeftijd van 20 jaar of de datum van hun huwelijk.

Daarnaast wordt aan de Koning bevoegdheid gegeven om, voor bepaalde categorieën van verzekeringsplichtigen met beperkte bedrijfsinkomsten, vast te stellen onder welke voorwaarden zij op hun verzoek gelijkgesteld kunnen worden met personen die een nevenberoep als zelfstandige uitoefenen.

J. V.S.

sluitend gesitueerd in het kader van artikel 570 Ger. W. (p. 73 e.v.). De bilaterale verdragen blijven op dit punt onvermeld. Deze worden wel summier vermeld bij de algemene uiteenzetting betreffende de erkenning van buitenlandse vonnissen (p. 254).

Ondanks deze kritische bemerkingen, heeft prof. Van Hove het notariaat een goede dienst bewezen. De notaris beschikt thans over een beknopt maar overzichtelijk werk waarin hij snel en concreet de nodige gegevens kan vinden die hem dienstig zullen zijn om bijna alle I.P.R.-problemen waarmee het notariaat wordt geconfronteerd, op te lossen.

W. Pintens

J, IN 'T VELD, **Beginselen van behoorlijk bestuur**, derde, geheel herziene druk door prof. mr. N.S.J. KOEMAN, Studiepockets Staats- en bestuursrecht nr. 2, Tjeenk Willink, Zwolle, 1985.

In *R.W.*, 1981-82, 702, werd de tweede uitgave van het boek In 't Veld besproken. De derde uitgave - verzorgd door prof. Koeman - is meer dan een loutere bijwerking; het is een grotendeels herschreven tekst, waarvan onmiddellijk moet worden bevestigd dat hij als ordelijker geredigeerd overkomt dan zijn directe voorgangers.

In grote lijnen is de structuur dezelfde gebleven. Na een algemene inleiding worden achtereenvolgens behandeld: hoofdstuk II: de beginselen van behoorlijk bestuur en de verschillende rechters; hoofdstuk III: ongeschreven rechtsnormen in en buiten het bestuur; hoofdstuk IV: de beginselen van behoorlijk bestuur in de rechtspraak.

Alle Nederlandse rechters lijken de toetsing aan beginselen van behoorlijk bestuur te hanteren; het meest omzichtig hierbij is allicht de Hoge Raad. Ook niet-rechterlijke instanties, zoals de Kroon als beroepsorgaan en de Nationale Ombudsman, passen de beginselen van behoorlijk bestuur toe.

Terecht betreft de auteur ook het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen in zijn analyse; in navolging zowel van het Nederlandse als van het Duitse bestuursrecht, erkent dit Hof als algemene beginselen: de evenredigheid, het recht op verdediging, non bis in idem, de rechtszekerheid, het vertrouwensbeginsel, de gelijkheid, overmacht.

Ongeschreven recht treft men ook aan in het privaatrecht. Zoals Van Gerven (*Beginselen van behoorlijk handelen*, Zwolle, 1983) - heeft aangetoond, bestaan er beginselen van behoorlijk handelen, die het handelen van een ieder - ongeacht het al dan niet bestaan van een gezagsverhouding - moeten beheersen. Dit stelt dan meteen de vraag naar de zg. "beginnels van behoorlijk burgerschap", d.i. de normen waaraan de burger in zijn verhouding tot de overheid moet voldoen; die zijn nog nauwelijks tot ontwikkeling gekomen; zie echter voor België: Raad van State, 10 juni 1980, nr. 20.404, *R.W.*, 1980-1981, 591: «dat is de verhouding tussen het bestuur en een personeelslid de eisen van behoorlijk bestuur ook t.a.v. het optreden van het betrokken personeelslid gelden».

In hoofdstuk IV - het meest omvangrijkste hoofdstuk (bijna de helft van het boek) - wordt met betrekking tot ieder beginsel, op systematische wijze, de rechtspraak nagetrokken. Hieruit blijkt hoezeer de beginselen van behoorlijk bestuur in het Nederlandse recht in betrekkelijk korte tijd een leidraad voor de overheid bij het bestuurlijk besluitvormingsproces zijn geworden, en tevens een belangrijke plaats hebben verworven in de rechtspraak van de verschillende administratieve rechters en van de gewone rechter. De Belgische rechtspraak en bestuurspraktijk is daartegenover nog veeleer aarzelend; zie L.P. Suetens, «Algemene beginselen van behoorlijk bestuur in de rechtspraak van de Raad van State», *T.B.P.*, 1981, 81.

Terecht stelt Koeman als conclusie: «Bij de opkomst van het ongeschreven recht dient bedacht te worden dat de behoefte om in ieder concreet geval tot een rechtvaardige en aanvaardbare oplossing te geraken met zich meebrengt dat met het geschreven recht niet steeds kan worden volstaan bij het zoeken naar zo'n oplossing. De aandacht voor het individu relativiseert het ontzag voor de 'harde wet' en vormt een goede voedingsbodem voor het ongeschreven recht» (p. 113).

Een literatuurlijst, een jurisprudentieregister en een trefwoordenregister sluiten het boek af.

Een zeer leerzaam boek, zowel voor overheidinstanties als voor rechters.

L.P. Suetens

E.P.J.M. OTTEN, en P. VERFAILLE, **Gids Hinderwet**, W.E.J. Tjeenk Willink, Zwolle, 1984, VII + 80 blz.

Dit boekje bevat eerste een algemene informatie over de (Nederlandse) Hinderwet, vervolgens de tekst van de wet met daarbij per artikel of groep van artikelen een commentaar, en ten slotte de tekst van een uitvoeringsbesluit, het zg. «Hinderbesluit».

Als bijlagen zijn opgenomen een lijst van regionale inspecteurs van de volksgezondheid, belast met het toezicht op de hygiëne van het milieu, en een lijst van kamers van koophandel en fabrieken.

Dit boekje is een praktische inleiding voor geïnteresseerde leken.

L.P.S.

ERRATA

Door een jammerlijke vergissing lopen een paar teksten van nr. 33 van 19 april 1986 door elkaar. Na kol. 2286 is de volgorde:

2291 en 2292
2287 en 2288
2289 en 2290
2293 enz.

TIJDSCHRIFTEN

Journal des tribunaux du travail, 1985

10 juni

Ph. G., noot onder Arbh. Luik, 23 oktober 1984 (ziekte- en invaliditeitsverzekering, arbeidsongeval, indeplaatsstelling van ziekenfonds, grenzen); Ph. G., noot onder Arbh. Luik, 12 oktober 1984 (ziekte- en invaliditeitsverzekering, weigering van tussenkomst, sportongeval).

20 juni

Claeys, T., Aanpassing van de loonbedragen voor de minimumduur van de opzeggingstermijnen: invloed op de informatica-formule; Cloquet, E., La nouvelle carte de sécurité sociale; Wantiez, C., noot onder Cass., 11 maart 1985 (Arbeidsongeschiktheid, werkherhvatting, hervatting onderworpen aan het voorleggen van een geschiktheidsattest).

30 juni

Van Hoogenbemt, H., Arbeidsduurverkorting en compenseren-de aanwerving; C.W., noot onder Cass., 3 juni 1985 (internationaal privaatrecht, wetten van politie en veiligheid, art. 15 van de wetten op het bediendencontract (thans art. 82 van de wet van 3 juli 1978)).

10 september

Clesse, J., Le candidat aux élections sociales.

20 september

Van Langendonck, J., noot onder Arbh. Brussel, 11 oktober 1984 (werkloosheid, samenwoning, begrip, gedeelde woning)

30 september

Bayart, J., Les effets de la loi de redressement du 22 janvier 1985 sur le recours du Fonds de fermeture contre l'employeur; Bammens, L., Het kaderlid — zal het lichtje aan het einde van de arbeids- en fiscaalrechtelijke tunnel blijven branden?

10 oktober

Lenaerts, Ph., Le droit syndical et l'organisation de la concertation au Japon. Essai de comparaison avec le système belge.